

กรรมการกลั่นกรอง (Peer Review)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2556

1. รองศาสตราจารย์ ดร.โสภณ (ชูพิกุลชัย) ชปป์ลมันน์ ราชบัณฑิต
อุปนายกราชบัณฑิตยสถาน
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สฎายุ ธีระวณิชตระกูล
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เวียงรัฐ เนติโพธิ์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ดร.ชอววิทย์ ลับโพธิ์
อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ
6. ดร.พนินท์ เครือไทย
ภาควิชาบัญชีการเงินและเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
7. ดร.พจนา พิธิตปัจจา
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. ดร.รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
9. ดร.สะถิระ เผือกประพันธ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการแถลง

สวัสดีวันสงกรานต์ครับ ปีใหม่ไทยเวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่ง เป็นช่วงที่เราจะได้เห็นรอยยิ้มของคนทั้งประเทศที่เปี่ยมไปด้วยความสุขของการที่ได้กลับมาเจอญาติพี่น้อง หลังจากต้องทำงานหนักในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ได้ถึงวาระการตีพิมพ์ของเล่มปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2556 ในเล่มนี้ เราได้รับเกียรติจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริรัตน์ แอดสกุล อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการมอบบทความพิเศษ เรื่อง สถานการณ์ครอบครัวไทย: กรณีศึกษาครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร มาให้แก่วารสารของเรา เป็นบทความที่น่าศึกษา และนำไปใช้ประโยชน์อย่างยิ่งครับ ทางกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

บทความที่สอง เรื่อง การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลกระแสบน อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง โดย ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว เป็นความพยายามสรุปปรากฏการณ์การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองที่กำลังขยายตัวอย่างกว้างขวางในชุมชน ด้วยประสบการณ์ การรับรู้และการตีความโดยใช้วิจารณ์ญาณ (Critical Reflection) การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ มีผลต่อการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชน ระบบธุรกิจการเมืองและการสะสมทุนของนักธุรกิจการเมืองท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การผูกขาดทางการเมืองมากขึ้นในปัจจุบันโดยอาศัยการสนับสนุนของกลไกอำนาจทางการเมืองและกลไกเชิงอิทธิพลในท้องถิ่น

บทความที่สาม เรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย พินแสง ยุนแขงวา และฤทธิการ ศิริประเสริฐโชค เป็นบทความที่ผู้เขียนเป็น

นักศึกษาชาวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มาศึกษาระดับ
มหาบัณฑิตที่ประเทศไทย เขียนได้อย่างน่าสนใจมากครับ

บทความที่ดี เรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต: มิติความสุข
โดย บุญสม หรรษาศิริพจน์ การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความ
สุขและนำเครื่องมือวัดความสุขในระดับปัจเจก เพื่อนำเอาไปพัฒนาให้บุคคลมี
คุณภาพยิ่งขึ้น

บทความที่ห้า เรื่อง รูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัด
สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุและผู้พิการในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางการบริการสาธารณะภาครัฐ
รูปแบบใหม่ โดย สุทธิรักษ์ ไชยาศิรินทรโรจน์ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและ
สังคมของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นอกจากจะนำทั้งความ
เจริญและความเสื่อมถอยบางประการมาสู่ประเทศแล้ว สิ่งหนึ่งที่ได้รับ
ผลกระทบอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ
นอกจากจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทุกๆ ปีแล้วนั้น จำนวนผู้พิการก็
เพิ่มขึ้นทุกๆ ปีเช่นกัน และเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของผู้พิการในภาคเหนือ
แล้วพบว่าจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้พิการมากที่สุดในภาคเหนือ

บทความที่หก เรื่อง การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของ
ผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา บริษัทคอบร้า
อินเตอร์ เนชั่นแนล จำกัด โดย วาสนา บุญพันธ์ การใช้ยาเสพติดในแรงงาน
โดยเฉพาะแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบในวง
กว้างทั้งด้านสาธารณสุข อนามัย การแพทย์ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ
และแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกโดยเน้นภาคอุตสาหกรรม แต่ละเลย
ภาคการเกษตร ทำให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมไหลเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม
มากขึ้น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป ต้องต่อสู้
แข่งขันกันมากขึ้นเพื่อให้สามารถมีงาน มีเงิน เพียงพอ ต่อการใช้ชีวิตและดูแล
ครอบครัว ทำให้เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดในภาคแรงงานอุตสาหกรรมอย่างมาก

ส่วนบทความสุดท้ายในเล่มนี้ Book Review: Unholy Trinity: The IMF, World Bank, and WTO By Richard Peet โดยผู้ที่จัดทำคือ ดร.จักรี ไชยพิณิจ ท่านได้นำหนังสือของกูรูทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ มาเขียนได้อย่างสนุก และเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับผู้อ่านในทุกวัยมากเลยครับ

บทความต่างๆ ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ฉบับนี้มีความหลากหลายทางวิชาการ และมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ทางกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณทุกท่านที่นำผลงานอันทรงคุณค่ามาร่วมตีพิมพ์ในวารสารฯ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้คัดสรร กลั่นกรองผลงานที่มีคุณภาพ เพื่อให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้รับความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งครับ

สวัสดิ์ครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
บรรณาธิการวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

สาส์นจากคณบดี

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้สนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการ การวิจัยอย่างต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลาที่คณะฯ ได้เกิดขึ้นมาบนผืนแผ่นดินบูรพา เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2556 เป็นวันสถาปนาคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ และได้มีพิธีพืชมงคลเชกษะที่ระลึกพระพุทธรูปวันตศาศตามมหาวิทยาลัยบูรพาภิรมงคล และในวันดังกล่าวทางคณะฯ ได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพจัดงาน “ประเพณีสิ่งห่มพันธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 8” ในงานประกอบด้วยการสัมมนาทางวิชาการและการแข่งขันกีฬาเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคี ซึ่งมี มหาวิทยาลัย 7 สถาบัน ได้แก่ 1. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 4. คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 5. ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 6. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและ 7. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และในอนาคตอันใกล้นี้ เราจะได้มีการทำความร่วมมือด้านการวิจัย วารสาร การแลกเปลี่ยนนิสิต นักศึกษา การจัดเวทีวิชาการ การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ ระหว่าง 4 สถาบันคือ 1. มหาวิทยาลัยบูรพา 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ 3. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ 4. มหาวิทยาลัยรังสิต

เรามีความหวังที่จะพัฒนาเพื่อให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเสมอ มีการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้น ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เพื่อรองรับกับความต้องการของนิสิตต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

สารบัญ

สถานการณ์ครอบครัวไทย: กรณีศึกษาครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ศิริรัตน์ แอดสกุล	17
การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลกระแสน อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว	47
สภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อ พัฒนาศักยภาพ ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พินแสง ยุนแขงวา และฤทธิการ ศิริประเสริฐโชค	79
การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต: มิติความสุข บุญสม ธรรมชาติวิวัฒน์	107
รูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุและผู้พิการในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางการบริการสาธารณะ ภาครัฐรูปแบบใหม่ สุทธิรักษ์ ไชยาศิริรินทร์โรจน์	131
การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา บริษัทคอบร้า อินเตอร์ เนชั่นแนล จำกัด วาสนา บุษพาพันธ์	149
Book Review: Unholy Trinity: The IMF, World Bank, and WTO By Richard Peet จักรี ไชยพินิจ	173

สถานการณ์ครอบครัวไทย: กรณีศึกษา ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร*

Situation of Thai Families: A Case Study of Single Parent Families in the Area of Bangkok Metropolis

ศิริรัตน์ แอดสกุล**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) สาเหตุในการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (2) บทบาทของผู้ที่เป็นพ่อหรือแม่หลังจากเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (3) ผลของการอบรมเลี้ยงดูลูกจากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (4) ความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

วิธีดำเนินการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย (1) การวิจัยเอกสาร (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลรวม 10 คน (3) การวิจัยเชิง

* บทความนี้มาจากงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2555

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริรัตน์ แอดสกุล อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริมาณ ให่วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ถามความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 500 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณนั้น วิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นรวมได้เป็นค่าร้อยละ ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นนำมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลเสริมหรือสนับสนุน (Supplements) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมมา โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) สาเหตุสำคัญของการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เกิดจากการหย่าร้าง รองลงมา คือ การเสียชีวิตของคู่สมรส และการละทิ้งแยกทางกันไปตามลำดับ (2) บทบาทของผู้ที่เป็นพ่อหรือแม่หลังจากเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่ามีความตึงเครียดมากกว่าบทบาทของพ่อแม่ครอบครัวปกติ (3) ผลของการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่าครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทุกครอบครัวที่ผู้วิจัยไปศึกษานั้น ทุกคนมีความเหนื่อยยากลำบากในการเลี้ยงลูกจนประสบความสำเร็จได้ ถึงแม้ว่าจะมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวก็ตาม (4) ความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่าบุคคลทั่วไปส่วนใหญ่ให้การยอมรับครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากกว่าที่จะไม่ยอมรับ

Abstract

The purposes of this study are : (1) to study the cause of single parent families (2) to study the role of single parent families (3) to study the effects of socialization of single parent families and (4) to study opinions from public about single parent families

Research methodology employed in this study included : (1) documentary research; (2) qualitative research by in-depth interview technique to interview ten informants; and(3) quantitative research by survey method. Five hundred questionnaires about single parent families were collected from public as a data

Qualitative data analysis was implemented by descriptive analysis of information derived from ten key informants while quantitative data analysis was performed through descriptive statistics including percentage to support qualitative data.

It can be concluded that (1) the main cause of single parent families was divorce while other causes include spouse's death and breaking up (2) the role of being a single parent was very strain (3) bringing up children by a single parent is mostly successful ;and (4) public commonly accepted single parent families.

บทนำ

สืบเนื่องมาจากสังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมากมายหลายด้าน สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดจากปัจจัยภายในและ/หรือปัจจัยภายนอกประเทศก็ตามมีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวอย่างมาก ทำให้สถาบันครอบครัวต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมคนในครอบครัวมีความผูกพันใกล้ชิดติดแน่นเปลี่ยนเป็นความเหินห่างที่มีต่อกันมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยาย (Extended Family) เป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ตลอดจนปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว เช่น

ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence) จากอดีตส่วนใหญ่มักพบว่าเป็น การทุบหรือตบตีกัน แต่ในปัจจุบันพบว่ามีความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้นถึงขั้นที่ต้อง ฆ่ากัน ปัญหาที่เด็กหรือผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน อัตราการหย่าร้าง (Divorce) ที่สูงเพิ่มขึ้น การทำแท้ง (Abortion) การอยู่โสด (Unmarriage) เพิ่ม มากขึ้น การอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้แต่งงาน (Cohabitation) การเลี้ยงลูกตาม ลำพังเพียงฝ่ายเดียว (Single Parent) การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Marriage) รวมถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศทั้งที่เป็น Lesbian และ Gay หรือที่เรียกว่าพวกรักร่วมเพศ (Homosexual) การเป็นสาวโคโยตี้ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันครอบครัวจะต้องให้ความสำคัญและมีความตระหนัก พร้อมทั้งให้ความสนใจถึงพัฒนาการและการ เปลี่ยนแปลงทางด้านครอบครัวมากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้รับรู้และทำความเข้าใจกับ สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนี้

เมื่อกล่าวถึง “ความรัก” น้อยคนนักที่จะนึกถึง “ครอบครัว” ซึ่งทุกวันนี้ ครอบครัวไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก จากครอบครัวใหญ่มีพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก ป้า น้า อา อยู่รวมกันก็กลายเป็นครอบครัวขนาดเล็กลงมี เพียงพ่อ แม่ ลูก เป็นครอบครัวเดี่ยว และสุดท้ายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมี เพียงพ่อหรือแม่ทำหน้าที่เลี้ยงลูกเท่านั้น ในความเป็นจริงคำว่า ครอบครัวเลี้ยง เดี่ยว มีมานานเท่าๆ กับคำว่า ครอบครัว สาเหตุของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกิดได้ จากหลายสาเหตุไม่ว่าจะเป็นการหย่าร้าง การถึงแก่กรรมของคู่สมรส ซึ่งมี แนวโน้มสูงขึ้นในประเทศไทย ทำให้หลายฝ่ายกังวลว่าพ่อหรือแม่ที่อยู่ใน ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นจะขาดกำลังใจอบรมลูกของตนเอง จนอาจส่งผลให้เด็ก และเยาวชนเติบโตมาอย่างขาดความอบอุ่น ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ขาด คุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น²

นายวันชัย บุญประชา ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและแผนงาน สุขภาวะครอบครัว สสส. กล่าวว่า ปัญหาการหย่าร้างของคนไทยสูงขึ้นทุกปี

¹ ศิริรัตน์ แอดสกุล. สถาบันครอบครัว: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. 2553. หน้า 1 - 2.

² คมชัดลึก. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว นิยามใหม่ที่คนไทยต้องศึกษา. 17 กุมภาพันธ์ 2552.

สถิติเมื่อปี 2550 มีคู่สมรสจดทะเบียนประมาณ 300,000 คู่ แต่หย่าร้างถึง 100,000 คู่ ทำให้เกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น ตนกังวลว่าหากครอบครัวอ่อนแอ ขาดความพร้อม อาจส่งผลให้เด็กเกิดปัญหา เพราะจากการศึกษาพบว่า เด็กที่กระทำผิดจำนวนมากกว่าครึ่งมาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังนั้นรัฐบาลต้องใส่ใจปัญหาดังกล่าว³ จากข้อมูลสถิติการหย่าร้างของสังคมไทย มีดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถิติการหย่าร้างของสังคมไทย⁴

พ.ศ.	สมรส	หย่าร้าง
2549	347,913 คู่	91,155 คู่
2550	307,910 คู่	100,420 คู่
2551	318,496 คู่	109,084 คู่
2552	300,878 คู่	109,277 คู่

จากข้อมูลสถิติการหย่าร้าง ของกรมการปกครอง พอจะแสดงให้เห็นภาพว่าในปัจจุบันอัตราการหย่าร้างหรือแยกทางกันของคู่สมรสมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นเรื่อยๆ จากการหย่าร้างที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูก ส่งผลให้ผู้ที่เป็นพ่อหรือแม่ต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกเพียงลำพัง ซึ่งเรียกว่า “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” หรือ “พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว” ครอบครัวลักษณะนี้ต้องการการเอาใจใส่ดูแลจากสังคมเป็นพิเศษ การสร้างความเข้าใจและมีมุมมองที่ถูกต้องต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อนำไปสู่การพิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว รวมทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ครอบครัวพ่อแม่

³ มติชนรายวัน. สถาบันเด็กฯ เผยครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพุ่ง. 19 กุมภาพันธ์ 2552.

⁴ กรมการปกครอง. สถิติการหย่าร้างของสังคมไทย. 2553.

เลี้ยงเดี่ยวหรือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถดำเนินชีวิตต่อไปในสังคมได้อย่างเข้มแข็งและมีความสุขต่อไป ซึ่งจากสถานการณ์ “ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว” นี้กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยในวงกว้าง ดังนั้นประเด็นนี้จึงเป็นที่มาของความสนใจในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุในการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้ที่เป็นพ่อหรือแม่หลังจากเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว
3. เพื่อศึกษาถึงผลจากการอบรมเลี้ยงดูลูกของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว
4. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เน้นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิประกอบกัน ส่วนเทคนิคทางด้านระเบียบวิธีวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้เน้นหนักไปทางด้านการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) จำนวน 10 คน เป็นหลัก ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณโดยการตอบแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยต้องการข้อมูลบางอย่างมาสนับสนุน ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลที่เกิดขึ้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การศึกษาเรื่องครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัย 3 รูปแบบ ดังนี้

1. วิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

บทบาทในการเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การอบรมเลี้ยงดูลูก ฯลฯ จากนั้นก็แยกแยะ และจัดหมวดหมู่ จัดประเภทของเอกสารทั้งหมด

2. วิธีการศึกษาจากกรณีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคที่สำคัญดังนี้ คือ การสังเกตการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพของครอบครัว สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไป การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน แล้วบันทึกข้อมูล

3. วิธีการศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยจะออกแบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จำนวน 500 ชุด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสนับสนุนหรือเสริมกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ คือ พ่อหรือแม่ที่มีลักษณะเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเท่านั้น มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้เทคนิคที่เรียกว่า Snow Ball Techniques โดยหวังว่าจะมีการแนะนำหรือบอกต่อให้ไปสัมภาษณ์คนอื่นต่อไปที่มีลักษณะเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีการนัดพูดคุยสัมภาษณ์ตามจุดนัดพบต่างๆ เช่น ที่บ้าน ที่ร้านอาหาร ที่ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้า ที่สวนสาธารณะ เป็นต้น บุคคลที่ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ทั้งหมด ผู้วิจัยขออนุญาตใช้นามสมมติทั้งสิ้น และไม่มี การบันทึกเทปแต่อย่างใด เพื่อต้องการให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้สึกสบายใจ ไม่อึดอัด ในการให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่สอบถามบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จำนวน 500 ชุด แล้วนำเอาข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดนั้น มาประกอบการเขียนรายงาน เพื่อจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ค้นพบ

กลุ่มตัวอย่างครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งหมดที่ศึกษาวิจัยมา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงานทั้งสิ้น โดยที่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวมีอายุระหว่าง 40-58 ปี มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรืออาชีพเป็นของตนเองทุกคน กลุ่มตัวอย่างครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งหมดที่ศึกษาวิจัยมา ส่วนใหญ่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมากกว่าพ่อเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทุกคนล้วนมีบุตรที่กำลังอยู่ในช่วงวัยเรียนด้วยกันทั้งสิ้น และอยู่ในช่วงที่เป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่จะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและเข้าใจเป็นอย่างมาก กรณีแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เกิดจากการหย่าร้างและลูกอยู่กับแม่ กรณีเป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เกิดจากภรรยาเสียชีวิตและลูกก็อยู่กับพ่อ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาวิจัยตามโจทย์ของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละข้อได้ดังนี้

1. สาเหตุในการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า สาเหตุสำคัญของการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เกิดจากการหย่าร้าง รองลงมาคือการเสียชีวิตของคู่สมรส และการละทิ้งไป ตามลำดับ

2. บทบาทของผู้ที่เป็นพ่อหรือแม่หลังจากเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่ามีความตึงเครียดและเหนื่อยยากลำบากมากกว่าบทบาทของพ่อแม่ครอบครัวปกติ

3. ผลจากการอบรมเลี้ยงดูลูกของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทุกครอบครัวที่ผู้วิจัยไปศึกษามานั้นทุกคนมีความเหนื่อยยากลำบากในการเลี้ยงดูโดยลำพังทั้งสิ้น จากการศึกษาวิจัยพบว่าทุกครอบครัวที่ศึกษามากี่ล้วนแต่มีความสามารถในการเลี้ยงดูจนประสบความสำเร็จได้ ถึงแม้ว่าจะมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวก็ตาม ทุกครอบครัวมีอาชีพทำงานหารายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดู ถึงแม้ว่าจะเหนื่อยยากลำบากมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเคยมีสามีทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวด้วย ถึงแม้ว่าจะเป็น

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแล้วก็ตามแต่ก็สามารถเลี้ยงลูกได้ ส่งเสียให้เล่าเรียนได้ตามปกติ และบางคนก็ประสบความสำเร็จแล้วทั้งในระดับปริญญาตรีและกำลังจะสำเร็จในระดับปริญญาโทด้วย

4. **ความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว**
ผลการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 500 ชุด พบว่าบุคคลทั่วไปให้การยอมรับการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 415 คน คิดเป็นร้อยละ 83 ไม่ยอมรับ จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 17

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้บรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ และผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ในการอธิบายปรากฏการณ์ในเรื่องดังกล่าว ทำให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นไปอย่างเป็นระบบ และเกิดองค์ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงโดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับการสิ้นสุดแห่งการสมรส แนวคิดเกี่ยวกับพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท ทฤษฎีโครงสร้างและการมีหน้าที่ ทฤษฎีเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศ และทฤษฎีเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคทางเพศ และผลการวิจัยก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ Alex Thio⁵ ศึกษาเรื่องพ่อหรือแม่คนเดียวของครอบครัวที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง เนื่องจากอัตราหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Richard T. Schaefer⁶ ได้อธิบายถึงเรื่องครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียวไว้ว่า เป็นครอบครัวที่มีเพียงผู้ปกครองเพียงพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวในการเลี้ยงลูก ในปัจจุบันครอบครัวดังกล่าวสามารถเห็นได้เป็นจำนวนมากในสหรัฐอเมริกาอันมีผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการหย่าร้างและการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้แต่งงาน

⁵ Alex Thio. *Sociology*. 2000. pp. 291-292.

⁶ Richard T. Schaefer. *Sociology*. 1992. pp. 395-397.

นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barbara Marliene Scott and Mary Ann Schwartz⁷ ซึ่งได้ศึกษาเรื่องดังกล่าวนี้แล้วพบสิ่งที่น่าสังเกตจากผลที่ตามมาของการหย่าร้างที่สูงขึ้นคือ จำนวนของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่สูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ed Vaughan⁸ อีกด้วยที่ได้ศึกษาสังคมอเมริกาซึ่งกล่าวถึงครอบครัวที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง ซึ่งในกรณีนี้เริ่มกลายเป็นเรื่องปกติเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ผู้เป็นแม่หรือพ่อที่เลี้ยงลูกโดยลำพังมักต้องทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการหย่าร้างกันไป ทำให้เขาต้องทำหน้าที่แทนอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้แยกทางกันไป ในกรณีของการหย่าร้างนี้ พบว่าผู้ปกครองเด็กส่วนใหญ่จะแบ่งเวลาให้ลูกสามารถไปพบอดีตคู่ชีวิตของตนได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างลูกและพ่อ/แม่ต่อไปได้ แม่หรือแม่จะได้หย่าร้างกันไปแล้ว

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

1. การหย่าร้าง ทำให้เกิดเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวขึ้นในสังคม ซึ่งมักส่งผลกระทบต่อไปยังลูกน้อย บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กเหล่านี้ก่อปัญหาขึ้นในสังคมส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากการขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัวนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่ในการช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยการสร้างกิจกรรมเพื่อให้คุณพ่อคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ปรึกษากัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือช่วยเหลือกัน นอกจากนี้อาจจะต้องมีการเชิญแพทย์มาให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกเพียงลำพังด้วย ปัจจุบันนี้ก็มีสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดทำโครงการครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวขึ้น

2. ควรมีการจัดกิจกรรมของชมรมเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นจะต้องมีความหลากหลาย ในแต่ละกิจกรรมนั้นจะทำให้

⁷ Barbara Marliene Scott and Mary Ann Schwartz. *Sociology: Making Sense of the Social World*. 2000. pp. 361-362.

⁸ Ed Vaughan. *Sociology: The Study of Sociology*. 2001. pp. 279-280.

ทราบว่าคุณพ่อและคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวควรจะต้องรู้เรื่องอะไร มีความต้องการอะไร อยากให้ช่วยเหลือหรืออยากได้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง โดยเชิญแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา มาช่วยให้ความรู้คำแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งอาจจะจัดเดือนละ 1 ครั้ง และอาจจะมีการจัดเสวนาขึ้นปีละ 2-3 ครั้ง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ หรือปรึกษาหารือร่วมกัน ซึ่งก็จะ เป็นประโยชน์อย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นการช่วยทำให้คุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยง เดี่ยวไม่รู้สึกลิดเดียว อ้างว้าง และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปมากยิ่งขึ้น

3. ในสังคมปัจจุบันมักพบว่าคุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวมักจะมีเก็บตัว ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพจิตใจอารมณ์ของแต่ละ บุคคลไม่เหมือนกัน บางคนมีความเข้มแข็ง กล้าหาญ บางคนรู้สึกท้อแท้ในชีวิต ขาดขวัญและกำลังใจ ไม่อยากเข้าสังคมกับผู้อื่น รัฐควรมีเว็บไซต์ที่คอยให้ กำลังใจหรือคอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือตลอดเวลา ถ้าหากคุณพ่อหรือคุณแม่ คนใดไม่กล้าเผชิญกับสังคม ขณะนี้มีมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ซึ่งทำหน้าที่ เป็นผู้ประสานงานโครงการครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว⁹

4. แม้ว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ จะมีสภาพปัญหาไม่ต่างกัน แต่ถ้าคุณพ่อคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวมีทักษะการอบรม เลี้ยงดูพวกเขา และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พวกเขา ก็จะสามารถทำให้เด็กอยู่ใน ครอบครัวได้อย่างปกติสุขเหมือนคนอื่นทั่วไป ส่วนเรื่องความอบอุ่นภายใน ครอบครัว เมื่อลูกขาดความอบอุ่นจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่เหลืออยู่ต้อง พยายามทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ดังนั้นทักษะการเลี้ยงดูและการเป็นแบบ อย่างที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครอบครัวทั้งสองแบบเช่นกัน

5. คุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวมีโอกาสได้สอนลูกด้วยตัวคุณเอง และ ไม่ต้องมีปัญหาในการอบรมสั่งสอนลูกหรือต้องขัดแย้งกับอดีตสามีหรืออดีต ภรรยาที่มีแนวคิดไม่ตรงกันอีกต่อไป ซึ่งในกรณีนี้คุณก็จะกลายเป็นคนที่ใกล้ชิด กับการลูกมากที่สุดด้วย และมีโอกาสทำกิจกรรมกับลูกหรือเข้าสังคมของลูกได้มากขึ้น

⁹ โดยใช้วิธีประสานงานผ่านทาง เว็บไซต์ www.familynetwork.or.th

6. เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีโอกาสที่จะกลายเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กคนอื่นๆ ในครอบครัวแบบปกติ เพราะเขาจะต้องช่วยคุณแม่หรือคุณพ่อดูแลงานต่างๆ ในบ้านมาตั้งแต่เล็ก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะมีความคิดเป็นของตัวเอง รวมถึงมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้ดีมากขึ้นด้วย

7. ปัจจุบันมีข้อมูล หรือองค์กรต่างๆ คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาอยู่มากมาย เช่น มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ชมรมเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังนั้น การเก็บตัว หรือจมอยู่กับความผิดหวัง ความเศร้าโศกเสียใจเพียงลำพัง จึงไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอีกต่อไป เพราะคุณมีเวลาเต็มที่ที่จะออกไปหาสิ่งดีๆ มาเติมเต็มชีวิตของตนเองและลูกให้ดีขึ้นได้มากมายหลายวิธี

8. การเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ทำให้คุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวจะมีเวลาดูแลตนเองและลูกมากยิ่งขึ้น เพราะไม่ต้องคิดถึงคนอื่น คิดถึงแต่เพียงตัวคุณและลูกเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน การดูแลสุขภาพร่างกาย ทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแนบแน่นมากขึ้นกว่าเดิม

9. หากคุณพ่อหรือคุณแม่ยังรู้สึกเศร้าโศกเสียใจที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้าง คุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวควรหันไปมองดูสังคมรอบๆ ตัว จะพบว่าในสังคมนี้ไม่ใช่มีเฉพาะครอบครัวของคุณเท่านั้นที่แปลกแยก ล้มสลาย แต่ยังมีอีกมากมายหลายครอบครัวที่ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกันแบบนี้ เมื่อมองเห็นสังคมเป็นแบบนี้แล้ว อาจจะช่วยให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต หรือพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้มากขึ้น หรือสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้มากกว่าเดิม

10. คุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว ควรมีการมองโลกในแง่ดี เพื่อจะช่วยให้คุณพ่อหรือคุณแม่มีกำลังใจ และสามารถผ่านสถานการณ์ต่างๆ ไปได้อย่างมีความสุขมากกว่าเดิม และไม่ควรมีความคิดวิตกกังวลมากเกินไปเกี่ยวกับอนาคตหรือสิ่งที่ยังมาไม่ถึง และไม่ควรมีคิดถึงปัญหาที่ผ่านมาแล้ว การคิดเช่นนั้นอาจจะทำให้พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวเกิดความรู้สึกที่แย่มากยิ่งขึ้นก็เป็นได้

ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อครอบครัวใหม่ที่คุณกำลังจะต้องเผชิญกับการเลี้ยงลูกเพียงลำพังคนเดียว

11. สาเหตุของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกิดได้จากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการหย่าร้าง การถึงแก่กรรมของคู่สมรส ซึ่งในปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีแนวโน้มสูงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หากคุณพ่อหรือคุณแม่ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นขาดกำลังใจในการอบรมเลี้ยงดูลูกของตนเอง ก็อาจส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนเติบโตขึ้นมาอย่างขาดความอบอุ่น อาจจะทำให้เป็นเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้สังคมไม่ควรซ้ำเติมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งเขาเหล่านั้นก็มีความทุกข์มากพออยู่แล้ว แต่ควรให้กำลังใจแก่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนมากกว่า

12. สิ่งที่คุณพ่อหรือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องปรับตัวมากที่สุด คือ การเป็นทั้งพ่อทั้งแม่และเพื่อนในเวลาเดียวกัน นอกจากนั้นยังต้องอาศัยความอดทน ต้องเอาใจใส่กับลูกเป็นพิเศษ จะทำอะไรไม่ได้เพราะไม่เช่นนั้นจะส่งผลกระทบต่อลูกโดยตรง ทำให้เป็นเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม สุดท้ายสิ่งเหล่านี้ก็จะย้อนกลับมาทำให้คุณพ่อหรือคุณแม่ไม่สบายใจและเป็นทุกข์ได้

13. การเลี้ยงลูกให้เขาเติบโตขึ้นมาเป็นคนดีของสังคม ใช้เหตุผลอย่างเดียวกับลูกไม่ได้ ควรจะต้องให้ความรักความอบอุ่นและความเข้าใจด้วย และอย่าดูถูกความคิดเด็ก ต้องเปิดใจและให้ใจแก่ลูก ยิ่งในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อหรือช่วงวัยรุ่นด้วยแล้วยิ่งสำคัญ ต้องทำให้ลูกรู้สึกเหมือนกับว่าคุณพ่อหรือคุณแม่เป็นเพื่อนของเขา สามารถคุยกับเขาได้ทุกเรื่องทุกประเด็น ไม่ควรโต้แย้งลูกทุกเรื่องหรือตลอดเวลา เพราะจะทำให้ลูกไม่ยอมเล่าอะไรให้ฟังอีก พ่อแม่ควรนึกย้อนไปในอดีตว่าเราก็คเคยผ่านช่วงวัยรุ่นมาแล้ว และเคยทำผิดพลาดมาแล้วทั้งนั้น หากลูกจะทำอะไรผิดไปบ้าง สิ่งเดียวที่คุณพ่อหรือคุณแม่จะต้องทำก็คือการให้อภัยและไม่ซ้ำเติม

14. เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหรือครอบครัวที่สมบูรณ์แบบก็ตาม จะไม่มีความแตกต่างกัน ถ้าหากเด็กทำหน้าที่ลูกให้ดีที่สุด คือ การเป็นคนดี

เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นเกิดขึ้นจากผู้ใหญ่ ดังนั้น ผู้ใหญ่ต้องแก้ปัญหาด้วยการดูแลลูกให้ดีที่สุด โดยเฉพาะโลกยุคไอที ข้อมูลต่างๆ สามารถเข้าถึงเด็กได้ง่าย หากปล่อยปละละเลยเด็กอาจจะโดนชักนำไปในสิ่งที่ไม่ดีโดยง่าย และตัวเด็กเองนั้นก็อย่าเอาปมด้อยของตัวเองมาเป็นเครื่องมือที่ทำให้ตัวเองเป็นคนไม่ดี แต่ลูกต้องทำหน้าที่ของการเป็นลูกที่ดี และคอยให้กำลังใจคุณพ่อหรือคุณแม่ของตัวเองให้ดีและพร้อมที่จะช่วยกันประคองชีวิตทุกคนในครอบครัวไปด้วยกัน

15. สถาบันครอบครัวถือเป็นเป้าหมายหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นจะสร้างให้ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง ดังนั้น จึงควรรหาแนวทางแก้ไขและช่วยกันรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง ด้วยการร่วมระดมความคิดร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมของสถาบันครอบครัว เพื่อให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและหล่อหลอมให้สมาชิกในครอบครัวมีความแข็งแกร่งทั้งทางกาย จิตใจ และผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวกัน จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศมีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

16. พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ควรมีผู้ช่วยหรือมีคนมาผลัดเปลี่ยนเวรในการดูแลลูกในบางเวลาบ้างเพื่อพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวจะได้ไม่ต้องเครียดจนเกินไป เช่น กรณีที่พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องไปหาแพทย์บ้าง ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ต้องเข้าห้องน้ำบ้าง ทำครัวบ้าง เหล่านี้เป็นต้น

17. พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องมีความอดทนสูง ต้องสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อจะได้ทำให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เป็นอยู่นั้น เกิดความมั่นคงและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ต่อไปในสังคมนี้ได้อย่างปกติสุขเหมือนกับครอบครัวแบบปกติทั่วไป หากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่สามารถทำให้ครอบครัวเกิดความมั่นคงแล้ว อาจจะมีผลต่อพฤติกรรมของลูกได้ เช่น พฤติกรรมที่เกเร ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟัง หนีออกจากบ้าน ที่น่ากลัวที่สุดก็คือการติดยาเสพติด

18. สอนให้เด็กเข้าใจสถานภาพและบทบาทของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป สอนให้รู้จักการยอมรับสภาพความเป็นจริงของครอบครัว ทั้งในแง่ของรายได้ การขาดพ่อหรือแม่ไปจากครอบครัวเดิม

19. ควรมีการฝึกให้เด็กรู้จักการใช้จ่ายอย่างประหยัด และสอนให้รู้จักช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุดและเร็วที่สุด

20. รัฐควรมีนโยบายช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นกรณีพิเศษ เช่น การลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (ภ.ง.ด.91) จัดให้มีสวัสดิการด้านการให้บริการสถานที่รับเลี้ยงเด็กที่มาจากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น จัดให้มีหน่วยแนะแนวหรือให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เช่น แนะนำวิธีการเลี้ยงลูกด้วยความรักความอบอุ่นในฐานะที่เป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จัดเวทีสาธารณะในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือมีเวทีที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกันระหว่างครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในระดับภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ
2. การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกันระหว่างครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว
3. การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกันระหว่างครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกกับครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูก

การนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

ในด้านวิชาการ

องค์ความรู้ในด้านวิชาการที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น สามารถจำแนกออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. เกิดความรู้และความเข้าใจอย่างมีหลักวิชาในปรากฏการณ์ทางสังคมหรือความเป็นจริงทางสังคม (social fact) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร ปรากฏการณ์ดังกล่าวในเรื่องนี้นั้นเป็นเรื่องที่สังคมจะต้องทำความเข้าใจถึงกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของสถาบันครอบครัว ซึ่งในอดีตนั้นครอบครัวไทยจะไม่ค่อยมีการหย่าร้างสูงมากเท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะสังคมไทยมองว่าเรื่องการหย่าร้างเป็นเรื่องที่น่าอับอาย โดยเฉพาะฝ่ายหญิงจะรู้สึกอับอายมากกว่าฝ่ายชาย และในอดีตนั้นฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายที่ต้องพึ่งพาอาศัยฝ่ายสามีค่อนข้างมาก เพราะฝ่ายสามีเป็นฝ่ายหาเลี้ยงฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงมักทำหน้าที่เป็นเพียงแม่บ้านเท่านั้น แต่สังคมไทยในปัจจุบันนี้ฝ่ายหญิงมีการศึกษาสูงขึ้น มีอาชีพการงานเป็นของตนเอง มีรายได้เป็นของตนเอง จึงทำให้ฝ่ายหญิงสามารถพึ่งพาตนเองได้มากกว่าอดีตที่ผ่านมา นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าสังคมไทยในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มของสถิติเรื่องการหย่าร้างสูงขึ้นทุกปี ซึ่งการหย่าร้างที่สูงเพิ่มขึ้นก็เป็นที่มาหรือสาเหตุของการเกิดครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สูงขึ้นไปด้วยตามลำดับ

2. ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นก็ยิ่งถือว่าเป็นครอบครัวประเภทหนึ่งในสังคม เพียงแต่มีลักษณะที่ไม่เหมือนครอบครัวแบบปกติที่มีพ่อแม่ลูกอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน และครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นก็ยังสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เหมือนกับครอบครัวปกติทั่วไป การสิ้นสภาพแห่งการสมรส นั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาก อันดับแรกคือ การหย่าร้าง การเสียชีวิตของคู่สมรส การละทิ้งแยกทางกันไป ทำให้เกิดเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวขึ้นในสังคม ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้น ถึงแม้ว่าจะมีฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกโดยลำพังเพียงคนเดียวก็ตาม ก็สามารถเลี้ยงได้เหมือนกับครอบครัวปกติทั่วไป เพียงแต่อาจมีความเหนื่อยยากลำบากมากกว่าครอบครัวแบบปกติ เพราะต้องแสดงบทบาทในครอบครัวมากขึ้น กล่าวคือ ต้องแสดงบทบาทของความเป็นพ่อ บทบาทของความเป็นแม่ หรือแม้กระทั่งบทบาทของความเป็นเพื่อนที่ดีของลูกด้วยในเวลาเดียวกัน ทำให้เหนื่อยมากขึ้น แต่ก็ต้องทำหน้าที่เหล่านี้ ให้ดีที่สุด เพราะไม่ต้องการให้ลูกมีปัญหา ต้องการให้ลูกมีความอบอุ่น อยู่ในสังคม

ได้อย่างปกติสุขเหมือนคนอื่นทั่วไป ถึงแม้ว่าจะมีเพียงพ่อหรือแม่คนเดียวแล้วก็ตาม บทบาทในครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดียวนั้น จากการศึกษาวิจัยในครั้งนั้น พบว่า บทบาทของพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือบทบาทของแม่เลี้ยงเดียวนั้น มีหลายบทบาทที่ต้องแสดงหรือกระทำเพียงคนเดียว ทำให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกิดบทบาทตึงเครียด (role strain) และบทบาทต่อรอง (role bargain) ได้อยู่บ่อยครั้ง ทั้งนี้เพราะต้องแสดงบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน โดยคนๆ เดียวเลยทำให้เกิดความตึงเครียดและทำให้ต้องมีการพิจารณาว่า บทบาทใดควรแสดงก่อน บทบาทใดควรแสดงทีหลัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความจำเป็นหรือความสำคัญ เช่น ในเวลาเดียวกัน แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องออกไปทำงานนอกบ้านด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องดูแลลูกที่โรงพยาบาลด้วย ในที่สุดก็ต้องมีการตัดสินใจว่า ต้องออกไปทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงลูกก่อน ส่วนลูกที่อยู่ที่โรงพยาบาลก็เลยต้องจ้างพี่เลี้ยงมาช่วยดูแลแทน ซึ่งอาจจะมีผลทำให้บทบาทของแม่อาจจะบกพร่องไปบ้าง เพราะไม่อาจจะดูแลลูกที่โรงพยาบาลได้ ทำให้แม่ไม่มีเวลาดูแลลูกอย่างเต็มที่ ซึ่งในอดีตแม่เป็นเพียงแม่บ้านเท่านั้นทำให้มีเวลาดูแลลูกอย่างเต็มที่มากกว่า

นอกจากนี้ในบางกรณียังพบว่าพ่อเลี้ยงเดี่ยวดูแลเอาใจใส่ลูกได้ไม่ดีเหมือนแม่ เพราะแม่เป็นผู้ที่อ่อนโยน ละเอียดอ่อนแอกและมีความใกล้ชิดกับลูกมากกว่าพ่อ แต่พ่อก็ต้องทำหน้าที่แทนแม่ เพราะลูกไม่มีแม่แล้ว บางครั้งก็เกิดความตึงเครียดได้ง่าย เพราะขาดที่ปรึกษา หรือขาดคู่คิดคู่ชีวิตไปแล้ว สถาบันครอบครัวถือเป็นโครงสร้างที่สำคัญที่สุดของสังคม และมีหน้าที่ที่สำคัญอย่างมากในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เจริญเติบโตขึ้นมา และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ครอบครัวต้องทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม ต้องเลี้ยงดูผู้เยาว์จนเติบโต และที่สำคัญคือต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก เพื่อไม่ให้มีปัญหาเกิดขึ้นมาในสังคม โดยทั่วไปมักพบว่าเด็กและเยาวชนที่เติบโตขึ้นมาผ่านการอบรมเลี้ยงดูมาอย่างดี ได้รับความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ มักจะไม่ค่อยพบว่ามีปัญหาในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ถึงแม้ว่าจะเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวก็ตาม แต่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเหล่านั้นก็มีความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูลูกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

เหล่านี้มีความรักความเข้าใจและเอาใจใส่ต่อลูกเป็นอย่างดี ไม่ทอดทิ้งลูก อยู่ร่วมกันได้ด้วยความรักและความเข้าใจ ถึงแม้ว่าจากการวิจัยพบว่ามีบางคนที่อาจจะมีปัญหาในเรื่องลูกบ้าง แต่ครอบครัวเหล่านั้นก็สามารถแก้ไขปัญหาก็สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นได้ตามลำดับ

ความแตกต่างทางเพศ โดยปกติคนทั่วไปในสังคมมักมองว่าเพศแต่ละเพศนั้นย่อมมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดาคือเป็นเรื่องของทางกายภาพ แต่ในอีกมุมมองหนึ่ง ในทางสังคมวิทยาก็มีความคาดหวังว่าเพศชายควรมีบทบาทของความเป็นผู้นำ กล้าหาญ อดทน เสียสละ มีความเป็นลูกผู้ชาย ต้องแสดงออกซึ่งความเป็นสุภาพบุรุษ ผู้ชายต้องทำงานหนักกว่า ต้องแข็งแรงและเข้มแข็งกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ อ่อนโยน มีความละเอียดอ่อนกว่าเพศชาย ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ต้องให้เกียรติสามี อ่อนน้อม อ่อนโยน ไม่ก้าวร้าว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะปัจจัยทางด้านกายภาพที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

ครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งมีพ่อเลี้ยงลูกโดยลำพังคนเดียวนั้น บางครั้งพบว่าขาดต้นแบบของความเป็นผู้หญิงให้แก่ลูก ในทำนองเดียวกันครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งมีแม่เลี้ยงลูกโดยลำพังคนเดียวนั้น บางครั้งก็พบว่าขาดต้นแบบของความเป็นผู้ชายให้แก่ลูกด้วยเช่นกัน

ความไม่เสมอภาคทางเพศ หากเป็นครอบครัวแบบปกติทั่วไป มักจะพบความไม่เสมอภาคทางเพศได้ชัดเจนมากกว่าครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวแบบปกติจะมองเห็นว่าใครมีอำนาจเหนือใคร หรือใครมีอำนาจมากกว่ากัน ส่วนครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้น แทบจะไม่ต้องคิดถึงเรื่องความไม่เสมอภาคทางเพศแล้ว ทั้งนี้เพราะในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวเท่านั้นที่ต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงลูก เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการเปรียบเทียบกันในเรื่องความเสมอภาคหรือไม่เสมอภาค เพราะทุกเรื่อง ทุกอย่างหรือทุกบทบาทอยู่ในอำนาจการปกครองของฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น

ในด้านนำไปปฏิบัติ

ผลจากการศึกษาวิจัยในเรื่องครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในครั้งนี้นั้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เช่น

1. เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบการเรียนการสอนได้ เป็นอย่างดีในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ดังนี้ เช่น เรื่องสังคมและวัฒนธรรมไทย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม พฤติกรรมเบี่ยงเบน ปัญหาสังคมไทย สถาบันครอบครัวและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

2. การศึกษาวิจัยเรื่องครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและมีความลึกซึ้งมาก การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกเรื่องส่วนตัวค่อนข้างมาก เช่น ประวัติส่วนตัว อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว บทบาทของการเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว การอบรมเลี้ยงดูลูกหลังจากเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกค่อนข้างยากลำบาก เพราะเป็นเรื่องส่วนตัวจริง ไม่อยากเปิดเผยกันสักเท่าไร ผู้วิจัยต้องตะล่อมถามตะล่อมพูดคุยอยู่นานหลายวันกว่าที่จะได้ข้อมูลมาเขียนรายงาน ข้อมูลที่ได้นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะกระทรวงที่ทำหน้าที่ดูแลเรื่องของการพัฒนาสังคม นั่นคือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงดังกล่าวนี้น่าจะทำหน้าที่เป็นกระทรวงหลักหรือเป็นเจ้าภาพในการดูแลเอาใจใส่เรื่องครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้เป็นอย่างดี โดยพิจารณาในรายละเอียดว่า มีประเด็นอะไรบ้างที่ต้องเร่งดำเนินการให้การสนับสนุนช่วยเหลือหรือให้การสงเคราะห์โดยเร่งด่วน โดยอาจจะจัดให้มีสวัสดิการที่ได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนี้ได้ต่อไปอย่างปกติสุข เช่น การจัดตั้งหน่วยแนะแนวและ/หรือการให้คำปรึกษาแก่คนที่อยู่ในสภาพครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือเป็นบุตรที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบของชมรม มูลนิธิหรือสมาคมก็ได้

3. ผลจากการศึกษาวิจัยที่สอบถามบุคคลทั่วไปที่มีต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้น พบว่า คนส่วนใหญ่ให้การยอมรับครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่ง

ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะสังคมไม่ควรแสดงอาการรังเกียจเขาเหล่านั้น หรือลูกที่มาจากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว คนทุกคนล้วนเป็นคนดีได้เพราะได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาดี ครอบครัวไม่ว่าจะเป็นครอบครัวแบบปกติหรือครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวก็ตาม ก็สามารถเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีของสังคมได้เหมือนกัน ไม่ควรมีการรังเกียจครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว หรือซ้ำเติมให้เขาเหล่านั้นไม่สบายใจหรือรู้สึกอึดอัด ทุกคนควรให้กำลังใจแก่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ใครๆ ก็ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่นสมบูรณ์แบบด้วยกันทั้งสิ้น แต่เมื่อวันหนึ่งเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องกลายเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวขึ้นมา ก็ต้องทำใจ ทำความเข้าใจกับลูก และต้องประคับประคองครอบครัวให้อยู่ได้ต่อไป ไม่ควรหนีออกจากสังคม ทุกคนยังต้องอยู่ร่วมกันในสังคมได้เหมือนเดิม เพียงแต่มีบทบาทหน้าที่เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็เท่านั้นเอง

4. ลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ก็มักจะเป็นลูกที่มีทักษะชีวิตมากกว่าลูกที่อยู่ในครอบครัวปกติ ลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมักมีความแข็งแรง อดทน สู้อชีวิต ฯลฯ หากเด็กเหล่านี้อยู่ในวัยเรียนสถาบันการศึกษานั้นๆ ควรให้การดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เช่น ช่วยเหลือเรื่องทุนการศึกษา หางานพิเศษให้ทำ เป็นต้น

5. เด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว นอกจากจะต้องได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตทางด้านร่างกายแล้ว ยังมีความต้องการทางด้านจิตใจอีกด้วย ซึ่งมีความสำคัญมากเช่นกัน ความต้องการด้านจิตใจของเด็กนั้น แม้จะแตกต่างกันไปตามวัย แต่สิ่งที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการสำหรับเด็กทุกคน คือ การให้ความรักความอบอุ่น เด็กทุกคนอยากได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ อยากให้พ่อแม่รู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นผู้ที่มีคุณค่ามีความหมาย เป็นที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของครอบครัวและสังคม ไม่อยากเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนเกินของครอบครัวที่พ่อแม่ต้องจำใจเลี้ยงดู ไม่อยากรู้สึกมีปมด้อยหรือรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจต่างๆ นานา เด็กทุกคนต้องการความรักความอบอุ่นที่เหมาะสม ไม่มากเกินไปหรือน้อยจนเกินไป มิฉะนั้นอาจจะทำให้มีปัญหาด้านบุคลิกภาพตามมา หรือเข้ากลุ่มสังคมไม่ได้ นอกจากนี้ต้องมีความเข้าใจตามวัย

อย่างเหมาะสม เช่น วัยทารกแรกเกิดต้องการการกอด การสัมผัส การยิ้ม การพูดคุยด้วย พอโตขึ้นก็ต้องการเพิ่มขึ้น เช่น การเล่นของเล่นที่เหมาะสมกับวัย ของเล่นที่เคลื่อนไหวได้ มีสีสันและมีเสียง การกระตุ้นนี้ส่งผลทางจิตใจ ทำให้เด็กได้รับความรักความสนใจ และที่สำคัญคือได้กระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขา ส่วนกรณีวัยรุ่นก็มีความสนใจในเรื่องความสวยความงาม เรื่องแต่งหน้าทาปาก การแต่งกาย สนใจเรื่องเพศตรงข้าม อยากรมรถยนต์ อยากรับรถยนต์ เป็นต้น

การให้ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย เด็กจะเกิดความรู้สึกที่มั่นคงและปลอดภัยได้นั้น มาจากสภาพแวดล้อมรอบข้างของเด็กเอง และจากตัวของพ่อแม่ด้วย เด็กต้องการเกิดความรู้สึกว่าพ่อแม่จะปกป้องเขาได้ ไม่ปล่อยให้เขาได้รับอันตราย ไม่ปล่อยให้เขาได้รับความกระทบกระเทือนทางใจอย่างรุนแรง เช่น ภาพเหตุการณ์ที่พ่อแม่ทะเลาะกัน ภาพเหตุการณ์ที่พ่อพาผู้หญิงอื่นเข้ามาในบ้าน เป็นต้น และควรมีการเตรียมตัวเตรียมใจให้เด็กเข้าใจถึงสถานการณ์บางอย่างด้วย เช่น การที่พ่อแม่ต้องหย่าร้างกัน การเสียชีวิตของแม่ เป็นต้น

เด็กควรได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ เช่น บทบาทที่เหมาะสมตามเพศของเด็กหญิงหรือเด็กชาย การวางตัวหรือการปฏิบัติตัวในสังคม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ และกิจกรรมที่เด็กต้องการจะทำหรือแสดงออก ผู้ใหญ่อาจช่วยด้านการเงิน อุปกรณ์หรือช่วยคิด ช่วยให้คำปรึกษาหรือแนะนำ พ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก เพื่อลูกจะได้เรียนรู้และเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรถูก อะไรผิด เหล่านี้เป็นต้น และควรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ลูกได้ ดังนั้นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องมีเวลาให้กับลูกด้วย ไม่ควรอยู่แบบตัวใครตัวมัน หรือไม่มีแม้กระทั่งเวลาที่จะคุยกัน ซึ่งสิ่งนี้นับว่าเป็นอันตรายแก่ลูกมาก ให้โอกาสในการใช้พลังงานอย่างเหมาะสมในทางที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ วัยเด็กเป็นวัยที่มีพลังงานในตัวมาก ดังนั้นเด็กควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้รู้จักใช้พลังงานที่มีอยู่ในตัวในทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละวัยด้วย

อาจจะเป็นการเล่นกีฬาประเภทต่างๆ ที่เขาชอบหรือถนัด การออกกำลังกาย การวิ่งเล่น เป็นต้น หากผู้ใหญ่ไม่เห็นความสำคัญในสิ่งเหล่านี้ อาจทำให้เด็ก กลายเป็นคนเก็บกด ไม่กล้าแสดงออก เชื่องซึมหรือเฉื่อยชาไม่มีความคิด สร้างสรรค์ และมีผลทำให้ร่างกายอ่อนแอไม่แข็งแรง ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้น บางครั้งอาจจะพบว่าเด็กมีปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเกิดขึ้นได้ เช่น ดื้อรั้น ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ การไม่ยอมทำตามที่ผู้ใหญ่แนะนำ และการมีพฤติกรรม ก้าวร้าว พ่อแม่จำนวนไม่น้อยที่จัดการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ได้ ซึ่งพ่อแม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รวมถึงต้องศึกษาหาวิธีการแก้ไขให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมตามวัยของเด็กด้วย เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การลงโทษก็อาจเป็นวิธีสุดท้ายในการหยุดพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์ โดยอาจจะเริ่มตั้งแต่การว่ากล่าว ตักเตือน การดูว่า และสุดท้ายอาจจะเป็นการตี ซึ่งพ่อแม่ที่ลงโทษเด็กลักษณะนี้ ต้องลงโทษด้วยเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ และต้องพร้อมที่จะหยุดการลงโทษ เมื่อคิดว่าเด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น ปรับพฤติกรรมได้ หรือควบคุมตนเองได้แล้ว และควรมีการให้รางวัลเมื่อเขาทำตัวดีขึ้น หรือปรับตัวได้แล้วนอกจากนี้พ่อแม่ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก เพราะเด็กมักจะเลียนแบบพฤติกรรมที่ใกล้ชิดตัวเขาได้อย่างรวดเร็ว การสอนโดยการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้นดีกว่าการสอนด้วยคำพูด การอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้ได้เด็กที่ดีมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจนั้น แท้จริงไม่ใช่เรื่องยากจนเกินไป เพียงแต่พ่อแม่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ ใส่ใจและให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อเด็ก มีเทคนิคหรือวิธีการที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อเด็กเหล่านั้นจะได้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

6. แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

6.1 โครงสร้างของครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวภายหลังการหย่าร้างหรือคู่สมรสถึงแก่กรรม จากการศึกษาพบว่าลักษณะโครงสร้างของ

ครอบครัวมี 2 แบบ คือ ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ซึ่งอยู่กันตามลำพัง พ่อกับลูกหรือแม่กับลูกเท่านั้น และครอบครัวขยาย (extended family) ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีแม่กับลูกอยู่รวมกับสมาชิกอื่นในครอบครัวเดิมของแม่ หรืออาจ จะกล่าวได้ว่ามีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

แบบที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว จากการวิจัยในครั้งนี้นี้หมายถึงยาย ซึ่งมี ส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบในครอบครัวเดิมของแม่ที่มีความสัมพันธ์ ในครอบครัวแบบเชิงบวกคือมีความรักและมีความผูกพันต่อกัน

แบบที่แม่และลูกไม่ได้กลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมของแม่ แต่มี ลักษณะต่างคนต่างอยู่กับครอบครัวเดิม แม่จึงทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตรเอง เพียงคนเดียว หลังจากที่ย่ำร้างกับสามี

6.2 การแบ่งบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู แบบแผนการแบ่งบทบาท ในการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จากการศึกษาวิจัยพบว่า มี 3 แบบ คือ 1) ครอบครัวที่แม่อบรมเลี้ยงดูลูกร่วมกับยาย 2) ครอบครัวที่แม่ อบรมเลี้ยงดูเองและจ้างพี่เลี้ยงดูแลเด็กในช่วงที่แม่ไปทำงานนอกบ้าน 3) ครอบครัวที่พ่อหรือแม่อบรมเลี้ยงดูลูกตามลำพังคนเดียว

6.3 การขาดตัวแบบทางเพศชายเพศหญิงในครอบครัวพ่อแม่เลี้ยง เดี่ยว ในครอบครัวที่มีแม่คนเดียว ซึ่งไม่มีญาติผู้ใหญ่ที่เป็นเพศชาย ตัวแบบ เพศชายจะขาดหายไป เด็กก็ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้และเลียนแบบถึงบทบาท หน้าที่ต่างๆ ของผู้ชายในครอบครัวโดยตรง แต่ถ้าเป็นครอบครัวที่มีญาติผู้ใหญ่ เป็นเพศชายอยู่ด้วย เด็กสามารถเรียนรู้และเลียนแบบบทบาทหน้าที่ต่างๆ ของ ผู้ชายได้ ในทางตรงกันข้ามหากเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ลูกชายใน ครอบครัวประเภทนี้ก็จะขาดตัวแบบเพศหญิง ทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียน รู้และเลียนแบบถึงบทบาทหน้าที่ต่างๆ ของผู้หญิงในครอบครัวโดยตรงเช่นกัน

6.4 การพัฒนาความรู้สึกผูกพันรักใคร่ในครอบครัว ในครอบครัวที่ มีแม่เป็นผู้เลี้ยงคนเดียว เด็กมีความผูกพันกับมารดาที่สุด ถ้าในครอบครัวนั้นมี สมาชิกอื่นอาศัยอยู่ร่วมกันด้วย เด็กมักได้รับความรัก เอาใจใส่ใกล้ชิดกับ

ผู้ใหญ่ในครอบครัว ทำให้เด็กได้เลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งมีการแสดงถึงความรักความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วย ในทำนองเดียวกันก็พบว่าเด็กที่อยู่กับพ่อคนเดียวก็สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้ และมีความรักความผูกพันกันได้เช่นกัน

6.5 การสอนให้เด็กยอมรับและเข้าใจในสภาพความเป็นจริงของครอบครัวในปัจจุบัน พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องมีภาระรับผิดชอบต่างๆ ในครอบครัวเพียงลำพังคนเดียว มีการอธิบายหรือบอกกล่าวให้เด็กรับรู้และเข้าใจถึงสาเหตุของการหย่าร้าง การเสียชีวิตหรือการถูกละทิ้งจากไปของสามีหรือภรรยา เข้าใจถึงโลกแห่งความเป็นจริง มีการสอนให้เขารู้จักการปรับตัวและการใช้ชีวิตแบบครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้อง

6.6 การฝึกให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองมากขึ้น พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีภาระหน้าที่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสมาชิกในครอบครัวมักเน้นให้บุตรรู้จักช่วยเหลือตนเองและรู้จักพึ่งตนเองให้เร็วที่สุด สอนให้พี่ช่วยเหลือดูแลน้องด้วย คนที่เป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นทุกคนต้องพยายามทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ของลูกในเวลาเดียวกัน และพร้อมจะทำหน้าที่เป็นเพื่อนที่ดีของลูกด้วยเช่นกัน บางครอบครัวที่มีลูกที่โตพอและแข็งแรงก็มีความพร้อมที่จะช่วยเหลือตัวเองมากกว่าบางครอบครัวที่มีลูกที่ยังเล็กและไม่แข็งแรง เช่น กรณีของลูกคุณหวานที่ป่วยเป็นโรคลึนหัวใจไว้ตั้งแต่กำเนิด

7. ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

7.1 ปัจจัยที่มีผลทางอ้อมต่อแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวประสบการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับจากครอบครัวในวัยเด็ก ส่งผลต่อบุคลิกภาพ การตัดสินใจเลือกคู่ครอง ตลอดจนถึงเรื่องการหย่าร้าง

7.2 ปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

ความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิม ผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีพ่อแม่รักใคร่ปรองดองกันดี ในกรณีที่เป็นฝ่ายหญิงหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวมักจะกลับไปอยู่ในครอบครัวเดิม และหากมีญาติพี่น้องซึ่งอาศัยอยู่ร่วมด้วยในครอบครัว ญาติพี่น้องเหล่านั้นก็มักจะมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย จากการวิจัยพบว่ามีบางคนเท่านั้นที่อาศัยอยู่ร่วมกับแม่ของตนเอง แต่ส่วนใหญ่อยู่กันตามลำพังแม่กับลูกเท่านั้น ส่วนกรณีพ่อเลี้ยงเดี่ยว จากการวิจัยพบว่าพ่อกับลูกอยู่กันตามลำพังไม่ได้อยู่ร่วมกับเครือญาติแต่อย่างใด

ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวเดิมของแม่เลี้ยงเดี่ยวและภาวะความรับผิดชอบของแม่เลี้ยงเดี่ยว แม่เลี้ยงเดี่ยวที่กลับไปอยู่ในครอบครัวเดิม มักจะทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวเป็นหลัก อาจจะสามารถได้ว่าต้องหาเงินเลี้ยงลูกตนเองและเลี้ยงแม่ของตนเองด้วย แม่เลี้ยงเดี่ยวหลายคนต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูลูกแต่เพียงลำพังเป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไปมักจะไม่ค่อยได้รับการสงเคราะห์จากฝ่ายสามีเดิมเลย มีบางรายเท่านั้นที่ทางฝ่ายสามียังคงส่งค่าเลี้ยงดูมาให้บ้าง

ความรับผิดชอบของอดีตสามี หรือครอบครัวอดีตสามีหลังการหย่าร้างหรือละทิ้งจากไป หญิงที่หย่าร้างกับสามีหรือสามีละทิ้งจากไป ส่วนใหญ่แล้วพบว่าฝ่ายผู้หญิงมักจะไม่ยอมมีการติดต่อขอความช่วยเหลือใดๆ จากอดีตสามีหรือครอบครัวอดีตสามี แต่มีผู้หญิงบางคนเท่านั้นที่ได้รับการสงเคราะห์ค่าเลี้ยงดูจากอดีตสามีด้วย

บุคลิกภาพของพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุคลิกภาพของเด็ก บุคลิกภาพของพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งทำให้เด็กมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน หากเด็กอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีพ่อหรือแม่ที่เยียบขรึม ไม่ค่อยพูดจากับใคร เด็กก็มักจะมีบุคลิกภาพเยียบขรึมตามไปด้วย และมักจะชอบเก็บตัว หากเด็กอยู่ในครอบครัวที่ชอบพูดคุยเฮฮา สนุกสนาน ข่างพูดข่างคุยมีรอยยิ้ม มีเสียงหัวเราะต่อกัน เด็กก็จะมีบุคลิกภาพเป็นคนที่ร่าเริงแจ่มใส ไม่เยียบเหงา ไม่เก็บตัว เข้าสังคมได้ง่าย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามไปด้วย หรือหากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเลี้ยงลูกแบบกดดัน เด็กก็จะมีนิสัย

ก้าวร้าว ชอบแสดงอารมณ์กับคนอื่นได้ง่ายเพราะเป็นคนเก็บกด เพราะได้รับความกดดันมาจากครอบครัว

8. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิตของคนที่มีสถานภาพเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จากข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิตของคนที่มีสถานภาพเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ประเด็นเรื่องของรายได้นั้นเป็นปัญหาที่แม่เลี้ยงเดี่ยวเผชิญทันทีที่ต้องรับสภาพเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ จากเดิมในอดีตที่ผ่านมา ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันกลายเป็นผู้ที่มีหน้าที่ทำงานหารายได้แต่เพียงผู้เดียว มีแม่เลี้ยงเดี่ยวบางคนที่โชคดีแต่ก็มีไม่มากนักที่อดีตสามียังช่วยเหลือจนเจอ โดยการส่งเงินมาให้อดีตภรรยาอยู่บ้าง หรือฝ่ายหญิงบางคนโชคดีที่มีฐานะเดิมมั่นคงอยู่แล้ว แต่ส่วนใหญ่ภาระตกอยู่กับแม่เลี้ยงเดี่ยวคนเดียวทั้งหมด นอกจากนั้นการต้องเลี้ยงดูลูกเพียงลำพังนั้นเป็นการเพิ่มความเหน็ดเหนื่อยทั้งกายและใจให้แก่แม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างมาก โดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวไม่ได้อาศัยอยู่กับญาติคนใดเลย ทำให้ไม่มีคนคอยช่วยเหลือในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูจึงตกอยู่กับแม่เพียงคนเดียวซึ่งเป็นภาระที่หนักหน่วงอย่างมาก เพราะต้องทำงานทั้งนอกบ้านและในบ้านด้วยเพียงลำพังคนเดียวเท่านั้น

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นส่วนใหญ่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีอาชีพที่มั่นคงมีรายได้ค่อนข้างดี มีการศึกษา ส่วนสาเหตุของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องเลี้ยงลูกเพียงคนเดียว นั้น สาเหตุสำคัญมาจากการที่ต้องหย่าร้างกับสามีเป็นส่วนใหญ่ ประเด็นนี้อาจทำให้อธิบายได้ว่าผู้ชายไทยส่วนหนึ่งไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบันก็ยังพบว่าเจ้าชู้ หลายใจ ไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา ส่วนกรณีที่เป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยวนั้นเกิดจากการที่ภรรยาเสียชีวิตลง ทำให้ต้องตกอยู่ในภาวะเป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยว

ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว และจำนวนปีการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นส่วนใหญ่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวก่อนมาเป็น 10 ปี

ขึ้นไป ยกเว้นครอบครัวของคุณอ้วน ที่ภรรยาเพิ่งจากไปเพียง 3 ปี และครอบครัวของคุณวิทยา ที่ภรรยาเสียชีวิตไป 7 ปี บทบาทพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ สามารถอธิบายได้ว่าในสังคมปัจจุบันครอบครัวส่วนใหญ่เมื่อบุตรแต่งงานมีครอบครัวแล้วมักนิยมแยกย้ายออกไปสร้างครอบครัวใหม่ อยู่กันตามลำพังสามีภรรยา (neolocal) โดยประกอบไปด้วยพ่อ แม่ และลูก ซึ่งกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) จึงทำให้เมื่อสามีภรรยามีความขัดแย้งกันเกิดขึ้น พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่จึงไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการประนีประนอม ไกลเกลี้ย ประกอบกับคนสมัยนี้มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีทัศนคติ ค่านิยมที่ต่างไปจากอดีต จึงทำให้เกิดโอกาสในการหย่าร้างของคู่สมรสสูงขึ้น ฝ่ายหญิงก็มักมีงานมีอาชีพเป็นของตนเองมีรายได้มีเงินเป็นของตนเอง จึงเกิดความรู้สึกไม่จ้อผู้ชายเหมือนกับอดีต ในอดีตนั้นพบว่าภรรยาทำหน้าที่เป็นเพียงแม่บ้าน ไม่ต้องออกไปทำงานหาเงินนอกบ้าน แต่ในปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก ผู้หญิงส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงเช่นเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงมีงานทำนอกบ้าน มีความเป็นตัวของตัวเองสูงกว่าผู้หญิงในอดีตมาก ทำให้เป็นปัจจัยที่หย่าร้างได้ง่ายกว่าในอดีต ในอดีตผู้หญิงมักต้องมีความอดทนสูงต่อสามีเพราะสามีเป็นฝ่ายหาเลี้ยงภรรยา ภรรยาจึงเป็นฝ่ายยอมและอดทน อย่างมาก นอกจากนี้ยังมีค่านิยมว่าการหย่าร้างเป็นเรื่องน่าอับอาย การเป็นแม่หม้ายเป็นเรื่องน่าอายมาก กลัวคนซุบซิบนินทา คนในอดีตจึงไม่นิยมหย่าร้างกัน หากเป็นคู่ผัวตัวเมียกันแล้วจึงมักจะอยู่กันไปจนตาย

9. บุตรที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีปัญหาความเครียดภายในครอบครัวมากกว่าบุตรที่อยู่ในครอบครัวปกติ จากข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษานั้น พบว่าบุตรที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีปัญหาความเครียดภายในครอบครัวมากกว่าบุตรที่อยู่ในครอบครัวปกติจริง เนื่องจากการหย่าร้างของพ่อแม่ ทำให้เด็กมีประสบการณ์ชีวิตด้านการรับรู้ถึงการสูญเสียพ่อหรือแม่ และมีภาวะความตึงเครียดจากภายในครอบครัวมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวแบบปกติ แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเป็นบุตรที่อยู่ในครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีทั้งทางบวกและทางลบ

ผลกระทบด้านบวก คือ ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีประสบการณ์ชีวิตมากขึ้น มีทักษะในการใช้ชีวิต ส่งผลให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง ผู้ชีวิต เข้มแข็งไม่อ่อนแอ ไม่ท้อแท้ สืบเนื่องมาจากประสบการณ์ชีวิตได้หล่อหลอมให้พวกเขาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เผชิญกับปัญหาได้ด้วยตนเอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเด็กบางคนที่พ่อแม่หย่าร้างกันตั้งแต่พวกเขายังเด็กอยู่ ทำให้พวกเขาเรียนรู้การใช้ชีวิตที่ขาดพ่อหรือขาดแม่มานาน ประสบการณ์ชีวิตได้หล่อหลอมทำให้เด็กเหล่านี้มองโลกในลักษณะที่กว้างกว่า เข้าใจชีวิตได้มากกว่าเด็กในวัยเดียวกัน

ผลกระทบด้านลบ คือ ผลกระทบที่มีทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม โดยเด็กแต่ละคนจะมีความสามารถในการปรับตัวต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นแตกต่างกันออกไป ซึ่งบางคนอาจจะปรับตัวได้เร็ว บางคนอาจจะปรับตัวได้ช้า แต่เมื่อเวลาผ่านไปเด็กสามารถปรับตัวหรือจัดการกับสิ่งเหล่านั้นได้ในระดับหนึ่ง สิ่งที่เข้ามาในชีวิตของเด็กเหล่านั้นแม้จะเป็นสิ่งที่ป็นด้านลบต่อชีวิตของเด็กก็ตาม แต่มันคือบทเรียนชีวิตที่มีคุณค่าและมีความหมาย บทเรียนนี้ก็จะกลายเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตต่อไปภายภาคหน้า และกลายเป็นภูมิคุ้มกันในชีวิตให้กับพวกเขาได้ในอนาคต นอกจากนี้ยังทำให้พวกเขามีความคิด มีโลกทัศน์ที่มองโลกแห่งความเป็นจริงมากขึ้น มีความเข้าใจในชีวิตมากขึ้น และมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต

บางคนในสังคมอาจจะมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนักหรืออาจจะมองว่าเด็กที่มาจากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้น มักจะเป็นเด็กที่มีปัญหา มีปมด้อย เข้ากับใครไม่ได้ อยู่ในกลุ่มสังคมกับผู้อื่นยาก ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากพฤติกรรมของเด็กที่มีปัญหา มีปมด้อย เข้ากับใครไม่ได้ อยู่ในกลุ่มสังคมกับผู้อื่นยากนั้น อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุหรือสาเหตุอื่นๆ ก็ได้ มักพบอยู่เสมอๆ ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวปกติมีความเป็นอยู่ที่ดี มีฐานะ มีชาติตระกูลสูงศักดิ์ ก็มีปัญหาปมด้อยได้ เข้ากับคนอื่นไม่ได้ ก็มีอยู่มากมาย ในทำนองเดียวกันเด็กที่มาจากครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวหลายคนก็ประสบความสำเร็จในชีวิต มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือเข้ากับกลุ่มสังคมได้เป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

- กรมการปกครอง. สถิติการหย่าร้างของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย, 2553.
- คมชัดลึก. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว นิยามใหม่ที่คนไทยต้องศึกษา. 17 กุมภาพันธ์ 2552.
- มติชนรายวัน. สถาบันเด็กฯ เผยครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพุ่ง. 19 กุมภาพันธ์ 2552.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. สถาบันครอบครัว: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- Thio, A. *Sociology*. Boston: A Pearson Education Company, 2000.
- Schaefer, R. T. *Sociology*. New York: McGraw – Hill, 1992.
- Marliene, S. B., & Schwartz, A. M. *Sociology: Making Sense of the Social World*. Boston: Allyn and Bacon, 2000.
- Vaughan, E. *Sociology: The Study of Sociology*. New Jersey: Prince Hall, 2001.

การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองใน ระดับชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลกระแสบน อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

The Expansion of Political Business System at the Community-Level: A Case Study of Krasaebon Sub-District, Kraeng District, Rayong Province*

ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว**

บทคัดย่อ

การศึกษาการเลือกตั้งบนฐานธุรกิจการเมืองของชุมชนกระแสบนเป็นความพยายามสรุปปรากฏการณ์การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองที่กำลังขยายตัวอย่างกว้างขวางในชุมชน ด้วยประสบการณ์การรับรู้และการตีความโดยใช้วิจารณ์ญาณ (Critical Reflection) การศึกษาพบว่า การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในชุมชนมีผลสัมพันธ์การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ

บทความชิ้นเป็นการสรุปสาระสำคัญจากรายงานวิจัยเรื่อง การขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชน:กรณีศึกษาตำบลกระแสบน อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง ภายใต้ที่ปรึกษางานวิจัยประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

** ดร.ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เมืองของชุมชน การก่อรูปของระบบธุรกิจการเมืองในชุมชนเกิดขึ้นหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 เนื่องจากกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองท้องถิ่นระดับจังหวัดจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายเพื่อการเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดในระยะแรกและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการสร้างหัวคะแนนจากผู้นำชุมชนการสถาปนาผู้นำชุมชนเป็นหัวคะแนนในเครือข่ายการเมืองของชนชั้นนำระดับจังหวัดสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้คนภายในชุมชนที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรภายนอกมากขึ้นอันเนื่องมาจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ มีผลต่อการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชนระบบดังกล่าวทำให้เกิดนักธุรกิจการเมืองท้องถิ่นโดยชนชั้นนำท้องถิ่นซึ่งอาศัยความได้เปรียบในด้านทรัพยากรทางการเมืองในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองในองค์กรปกครองท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการเลือกตั้ง อาศัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเวทีในการสะสมทุนเศรษฐกิจ ทุนทางการเมือง และทุนทางสังคม ระบบธุรกิจการเมืองและการสะสมทุนของนักธุรกิจการเมืองท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การผูกขาดทางการเมืองมากขึ้นในปัจจุบันโดยอาศัยการสนับสนุนของกลไกอำนาจทางการเมืองและกลไกเชิงอิทธิพลในท้องถิ่น

Abstract

A study of election based on political business of Krasaeon community is an attempt to summarize the phenomenon of political business expansion in the community, broadly expanded, with experience, perception and critical reflection. A study found that the expansion of political business system was related to the economic and political system changes of community. The formation of political business system in community was happened after the promulgation of the constitution B.E. 1978 because local political elite groups in provincial level had to build up networks of election by building vote

canvassers from community leaders, forelections of the members of provincial council at the first phase and elections of the members of the house of representative. An appointment of community leaders to be vote canvassers of political networks' elite in provincial level were related to changes of people's ways of life in community that were more dependent on external resources due to the result of the expansion of the capitalist economic system.

Expansions of capitalist economic system and state's decentralization policy affected to political business system in community level. Political business system caused local political businessmen by local elites who took an advantage of political resources for accessing to political position in local administrative organization via election system, local administrative organization as a space for accumulating economic, political and social capitals. In the present time, political business system and capitals accumulation of local political businessmen have a tendency to become a political monopoly due to the supporting of political power and local influence mechanisms.

บทนำ

ภายหลังการเปลี่ยนการปกครอง พ.ศ. 2475 เมืองหลวง (กรุงเทพมหานคร) หรือพื้นที่ส่วนกลาง ได้ถูกสร้างให้กลายเป็นพื้นที่การเมืองไทยที่มีความสำคัญสูงสุด ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเพื่อปฏิรูปการปกครองตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเป็นพื้นที่การเมืองของตัวเมืองหลวงนี้ เกิดจากการเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐไทย โดยมีชนชั้นนำทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลอันประกอบด้วย ชนชั้นสูง ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เป็นผู้เล่น (Actor) สำคัญที่ใช้เวทีอำนาจแห่งนี้เป็นเวทีทาง

การเมืองที่มีการช่วงชิงต่อรองและตกลงกันเรื่องงบประมาณจนตกผลึกเป็นโครงสร้างอำนาจที่เรียกว่า “ระบอบอำมาตยาธิปไตย”¹

กิจกรรมทางการเมืองได้ดำเนินไปบนพื้นที่ทางการเมืองของตัวเมือง หลวงเรื่อยมาจนกระทั่งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เหตุการณ์นี้มีความสำคัญเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองไทยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการของทุนนิยมไทย² โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าคนจีนที่เรียกรวมๆ ว่า “ผู้ยิ่งใหญ่ใหม่ทั้ง 4” คือ กลุ่มเอเชียเทรดส์ ซึ่งต่อมาก็คือธนาคารกรุงเทพ กลุ่มไทยฮั้วซึ่งนำโดยอื้อจือเหลียงและตอนหลังคือธนาคารศรีนคร และอุเทน เตชะไพบูลย์ กลุ่มธนาคารกรุงศรีอยุธยา และกลุ่มตระกูลมหาคุณซึ่งต่อมาก็คือธนาคารสหธนาคาร กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ได้เร่งสร้างความเติบโตอย่างรวดเร็วและสร้างเกราะคุ้มกันธุรกิจใหม่ของตนโดยการเป็นพันธมิตรใหม่กับผู้นำทางทหาร และนักการเมืองในยุคนั้น³ การขยายอิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าสายปีกอำนาจเข้าสู่การเมือง หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองจากเผด็จการทหารจากระบอบอำมาตยาธิปไตยไปสู่ประชาธิปไตยรัฐสภาของนายทุน

ไม่เพียงเท่านั้นระบบทุนนิยมไทยที่กำลังขยายตัวได้พัฒนาระดับไปอีกขั้นหนึ่งด้วยการผสานระหว่างทุนกับประชาธิปไตยเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดระบบรัฐที่เปิดช่องทางอำนาจทางการเมืองให้แก่นายทุนท้องถิ่นในต่างจังหวัดได้มีบทบาทในฐานะที่เป็นฐานของการจัดตั้งรัฐบาลระดับชาติ ซึ่งการเข้ามามีบทบาทของนายทุนท้องถิ่นทำให้เกิดกระบวนการเลือกตั้งที่มีฐานอยู่บนการซื้อสิทธิขายเสียง (Money Politics) ภายใต้พรรคธุรกิจการเมือง (Business Party)⁴

¹ Fred W. Riggs. *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. 1966.

² Akira Suehiro. *Capital Accumulation in Thailand, 1855 – 1985*. 1989. pp. 156-157.

³ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และรัตพงษ์ สอนสุภาพ. *ธนาคารพาณิชย์ไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: พลวัต การปรับตัวและการแข่งขันใหม่*. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ศาสตราจารย์ ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร เรื่องโครงสร้างและพลวัตทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ 29 มิถุนายน 2549.

⁴ Ruth McVey. *Money and Power in Provincial Thailand*. 2000.

กระบวนการเลือกตั้งรูปแบบนี้ส่งผลให้พื้นที่ทางการเมืองไทยขยายจากเมืองซึ่งเป็นพื้นที่เมืองหลวงซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค อันทำให้เกิดพื้นที่หรือเวทีทางการเมืองในต่างจังหวัดเกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจจากเดิมที่ประกอบด้วยชนชั้นนำที่จำกัดเฉพาะกลุ่มข้าราชการแต่เพียงฝ่ายเดียวไปสู่โครงสร้างอำนาจที่ผนวกเอานักธุรกิจการเมืองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นนำด้วย การเปลี่ยนแปลงนี้นำไปสู่การเกิดของโครงสร้างอำนาจของชนชั้นนำในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ยกตัวอย่างจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดชลบุรีและจังหวัดสระแก้วมีลักษณะโครงสร้างอำนาจแบบหัวเดียว ในขณะที่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะสองหัวอำนาจ ส่วนจังหวัดระยองและปราจีนบุรีจะมีลักษณะโครงสร้างอำนาจสามหัวอำนาจ เป็นต้น⁵

ต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และการกำหนดนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นเกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้นเห็นได้จากพื้นที่ทางการเมืองได้ขยายจากระดับชาติไปสู่ระดับจังหวัด และระดับจังหวัดไปสู่ระดับท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มจำนวนขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล ซึ่งเท่ากับเป็นการขยายพื้นที่ทางการเมืองไปสู่ระดับท้องถิ่น

สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นที่น่าสนใจของนักวิชาการและสังคมอย่างกว้างขวางเนื่องจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ 2540⁶ ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีศักยภาพมากขึ้นในการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นอำนาจหน้าที่ งบประมาณและบุคลากร ตลอดจนบทบาท อำนาจหน้าที่ และศักยภาพที่เพิ่มขึ้นได้ทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นกลายเป็นเวทีทางการเมืองที่สำคัญของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่นพยายามแข่งขันและชิงอำนาจเพื่อเข้าไปมีบทบาทและอำนาจใน

⁵ โอฟาร์ ถิ่นบางเตียว. พัฒนาการของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง. 2554.

⁶ โปรดดูรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 หมวด 9 มาตรา 282-290

องค์กรปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองได้อาศัยองค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายอำนาจจากการเมืองระดับท้องถิ่นสู่การเมืองระดับชาติและอาศัยองค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นช่องทางในกระบวนการสะสมทุนของนักธุรกิจการเมืองที่ขยายตัวจากการเมืองระดับชาติ

เข้าสู่การเมืองท้องถิ่น

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้บรรดาชนชั้นนำภายในจังหวัดโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มนักธุรกิจการเมืองในระดับจังหวัดที่ผ่านการสถาปนาอำนาจในรูปของตระกูลการเมืองหลักประจำจังหวัด เช่น ตระกูลคุณปลื้ม ตระกูลเทียนทอง ตระกูลวิลาวลัย ตระกูลชิตชอบ ตระกูลศิลป์ปอชา ตระกูลเทือกสุบรรณ ฯลฯ อาศัยเครือข่ายพันธมิตร และระบบเครือญาติ ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม และมีความสัมพันธ์โยงใยกันเรื่องผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง กลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองพยายามเข้าไปกุมอำนาจในองค์กรปกครองท้องถิ่นและอาศัยทรัพยากรขององค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานสำคัญเพื่อทำการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัด และร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองภายในจังหวัดจนกระทั่งตกผลึกเป็นโครงสร้างอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดที่มีการวางรากฐานเพื่อการยึดครองพื้นที่การเมืองของจังหวัด เหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ในการเมืองท้องถิ่น ที่อาจสรุปได้ว่าพื้นที่ทางการเมืองไทยกำลังจะขยับขยายจากระดับจังหวัดลงไปสู่พื้นที่การเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นพลวัตของการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่มีทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นไปในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและความเป็นอิสระของท้องถิ่นในทุกๆ มิติมากยิ่งขึ้น⁷

⁷ ณัฐกร วิทิตานนท์. การลอบสังหารในการเมืองท้องถิ่นไทย: บทสำรวจ 'ตัวเลข' ขึ้นต้นในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2543-พ.ศ. 2552). 2553. ได้นำเสนอการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 11 (พ.ศ. 2553) วันที่ 25 พฤศจิกายน 2553 ณ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้วยข้อบทความเดียวกัน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าการศึกษารายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชนในสถานการณ์ที่รัฐไทยให้ความสำคัญกับกระบวนการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น รวมทั้งเหตุปัจจัยและบริบททางเศรษฐกิจการเมืองที่มีผลต่อการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในชุมชน ตลอดจนกระบวนการของระบบธุรกิจการเมืองในการเลือกตั้งของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้เข้าใจการเกิดขึ้นและการขยายตัวของระบบทุนนิยมที่มีผลสัมพันธ์กับระบบธุรกิจการเมืองในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองไทยทั้งระบบ ทั้งนี้โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ทั้งระบบอย่างรอบด้านในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ใช้กรณีศึกษา (Case Study) คือ ตำบลกระแสบน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมือง รวมทั้งประยุกต์การศึกษาแบบผสมผสานระหว่างการศึกษาแนวรัฐศาสตร์กับแนวทางการศึกษาแนวมานุษยวิทยาการเมือง (Political Anthropology) เน้นศึกษาระบบการเมืองหรือศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการใช้อำนาจในสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ตามความเป็นไปของชุมชนภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของชุมชน

บริบททางเศรษฐกิจการเมืองกับการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในตำบลกระแสบน

การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในระดับชุมชน บริบททางเศรษฐกิจการเมืองของชุมชนที่มีผลต่อการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมือง กระบวนการของระบบธุรกิจการเมืองในการเลือกตั้งและกระบวนการที่ทำให้ธุรกิจการเมืองสามารถขยายตัวและดำรงอยู่ได้ในชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลกระแสบน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

พบว่าบริบททางเศรษฐกิจการเมืองของชุมชนมีผลต่อการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในชุมชน กล่าวคือพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชาวกระแสบน มีวิถีการผลิตจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคพึ่งพา

ทรัพยากรภายในชุมชนเป็นหลัก โดยพึ่งพาดตลาดภายนอกน้อยมาก ต่อมาเมื่อความเจริญหลังไหลเข้าสู่ชุมชน เช่น การตัดถนน ไฟฟ้า⁸ ฯลฯ ที่เกิดขึ้น

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ขับเคลื่อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเต็มรูปแบบในส่วนของภาคเกษตรกรรมของรัฐบาลได้ส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้วิธีการผลิตของชุมชนกระแสนั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากขึ้น มีการพึ่งพาดตลาดภายนอกมากขึ้นและผูกชีวิตของตนเองไว้กับตลาดภายนอก เปิดโอกาสให้ตลาดภายนอกเป็นผู้กำหนดกติกาทุกอย่างในระบบเศรษฐกิจผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยชาวบ้านในตำบลกระแสนต่างมุ่งสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเต็มรูปแบบ เช่น การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ เป็นต้น การปลูกพืชเชิงเดี่ยวของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านต้องลงทุนมากขึ้นเพื่อบำรุงรักษาและเพิ่มผลผลิต เช่น ยาฆ่าแมลง ปุ๋ย สารเคมี เทคโนโลยี เป็นต้น การลงทุนที่มากขึ้นโดยที่มิทุนไม่เพียงพอนี้เองเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน/เกษตรกร เป็นหนี้สินมากขึ้นทั้งในและนอกระบบ เพราะจำเป็นต้องกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายลงทุนในการผลิต⁹

นอกจากนี้ ความเจริญและความทันสมัยที่หลังไหลเข้าสู่ชุมชนกระแสนยังทำให้เกิดลัทธิบริโภคนิยมและขยายตัวอย่างกว้างขวางไปในชุมชน คนในชุมชนเริ่มบริโภคนิยมค้าจำเป็นสำหรับชีวิตในสังคมสมัยใหม่ เช่น โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ เป็นต้น เป็นสาเหตุของการเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้นของคนในชุมชนกระแสนรวมทั้งการขยายพื้นที่การปลูกยางพาราของชาวกระแสนทำให้เกิดแรงงานในภาคเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น รับจ้างปลูกยาง/กรีดยาง รับจ้างฉีดยา ซึ่งแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีทั้งในคนชุมชนและแรงงานต่างด้าว¹⁰

การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ขยายตัวเข้าสู่ชุมชนและการขยายตัวของลัทธิบริโภคนิยม เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ได้กัดกร่อนและทำลายระบบ

⁸ มนัส พัทธกะก่อผล. สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2554.

⁹ ไพรย แก้วกล้า. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2554.

¹⁰ เทียบ หนีภัย. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2554.

ความสัมพันธ์ดั้งเดิมของชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความเป็นปัจเจกชน (individual) มากขึ้น การเกาะเกี่ยวเกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกันในชุมชนมีน้อยลง เนื่องจากระบบการผลิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไป¹¹

การวัดคุณค่าของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนไปจากมาตรวัดแบบเดิมที่อาศัยฐานของวัฒนธรรมชุมชนและศาสนาเป็นเครื่องมือชี้วัด เช่น ความเป็นนักเลง การมีศักดิ์ การเป็นคนศึกษาธรรมะ เป็นต้น เปลี่ยนเป็นมาตรวัดสมัยใหม่ที่มีเกณฑ์ในการพิจารณาโดยดูการถือครองความมั่งคั่ง เงิน รถ บ้าน ทรัพย์สิน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยเฉพาะการก่อรูปของระบบธุรกิจการเมือง เช่น การเลือกตั้งยุคนายบ้านหรือหัวหน้าหมู่บ้าน การศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การเมืองหรือการเลือกตั้งนายบ้านในอดีตของชุมชนกระแสน เป็นการศึกษาเลือกตั้งผู้นำแบบที่เรารู้จักกันในนามการศึกษาหรือโดยชาวบ้าน เป็นต้น

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับทางการเมืองของชุมชนกระแสนเพิ่งเปิดตัวเองเมื่อไม่เกิน 30 ปีที่ผ่านมา เมื่อมีถนนสายบ้านบึง – แกลงตัดผ่านและเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาในชุมชน การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้สร้างการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจการเมืองขนาดใหญ่ต่อชีวิตชาวกระแสนจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือในอดีตชาวบ้านได้มีการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนโดยอาศัยอำนาจ 3 ลักษณะที่ผสมผสานและถ่วงดุลกันในเชิงอำนาจ ประกอบด้วย อำนาจพระ อำนาจผี และอำนาจนายบ้าน อำนาจทั้งสามต่างมีความชอบธรรมในชุมชน¹²

¹¹ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และโอฬาร ถิ่นบางเตียว. บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่น ในกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก. 2549.

¹² โอฬาร ถิ่นบางเตียว. การเมืองของการนำรูปแบบการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรงมาใช้ในการปกครองท้องถิ่นของเทศบาล กรณีศึกษา เทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง. 2546.

โดยความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนดำรงอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์กับบริบทเศรษฐกิจแบบยังชีพของชุมชน และภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่มีใครมีอำนาจเบ็ดเสร็จ โดยจะมีการถ่วงดุลอำนาจโดยผู้อาวุโสของชุมชน พระชนายบ้าน และหมอผี การดำเนินการบริหารจัดการปกครองในชุมชนจะมีการปรึกษากันในกลุ่มชุมชนภายใต้การถ่วงดุลอำนาจของบุคคลข้างต้นเป็นหลัก โดยอาศัยความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติ และระบบอาวุโสที่ลดหลั่นกันไปอีกด้วย¹³

ต่อมาเมื่อชุมชนกระแสนได้รับอิทธิพลจากการที่กลไกรัฐส่วนกลางขยายเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่นการเปลี่ยนแปลงก็ได้เริ่มเกิดขึ้น กล่าวคือ ชุมชนกระแสนเข้าสู่การมีกำนันเป็นผู้นำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 โดยมีเจ้าเมืองแกลงเป็นตัวแทนของรัฐส่วนกลางในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการขยายอำนาจเข้ามาสู่ชุมชน ทั้งนี้เงื่อนไขของบริบททางการเมืองที่ก่อให้เกิดการขยายตัวอำนาจจากส่วนกลางลงสู่ชุมชนในช่วงเวลานั้น คือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองโดยการปฏิรูประบบราชการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง

รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ รศ.116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ และต่อมาได้ปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มีการตั้งมณฑลเทศาภิบาล จังหวัด และอำเภอ มีผู้ปกครองคือ ข้าหลวงเทศาภิบาล ข้าหลวงเมืองและนายอำเภอ ดูแลตามลำดับซึ่งต่อมาได้ยุบการปกครองระดับมณฑล และตำแหน่งข้าหลวงได้เปลี่ยนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับการปกครองในระดับที่ต่ำกว่าอำเภอคือ ตำบลและหมู่บ้านก็มีการเปลี่ยนแปลงการสรรหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเปลี่ยนจากการแต่งตั้งโดยข้าหลวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นการเลือกโดยประชาชนในตำบลหรือหมู่บ้านนั้น¹⁴

¹³ เทียบ หนีภัย. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2554.

¹⁴ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2554.

ในส่วนของพื้นที่ชุมชนกระแสบน มีการสรรหากำนัน ผู้ใหญ่บ้านจากการแต่งตั้งโดยข้าหลวงมณฑลจันทบุรี และนายอำเภอเมืองแกลงโดยขุนเหลี่ยม แก้วกัลลาเป็นผู้แต่งตั้ง แล้วจะรายงานให้ข้าหลวงมณฑลจันทบุรีรับทราบ ทั้งนี้ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่าในระยะต้นก่อนมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำของชุมชนที่มาจากการเลือกตั้ง และต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเป็นการแต่งตั้งแทนโดยมีการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขึ้น โดยในการแต่งตั้งก็จะแต่งตั้งนายบ้านให้เข้ารับตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่เก็บภาษีแทนราชการและมีหน้าที่เป็นหูเป็นตาแทนนายอำเภอและปลัดในหมู่บ้าน รับแจ้งเกิด – แจ้งตายของคนในหมู่บ้าน และประสานงานระหว่างอำเภอกับตำบล – หมู่บ้าน ในระยะต้นตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงยังไม่เป็นที่สนใจของชุมชน อีกทั้งการแต่งตั้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน รัฐส่วนกลางได้มีบทบาทเข้ามาแทรกแซงจัดตั้งผ่านข้าราชการในจังหวัด¹⁵

แม้ในเวลาต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องมาจากการเลือกตั้ง แต่ชาวบ้านก็ยังไม่มีความสนใจในการเลือกตั้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน โดยการเลือกตั้งเป็นการเลือกที่ศาลาวัดโดยการเสนอชื่อและยกมือหรือไม่เช่นนั้นก็เป็น การเสนอชื่อถ้าหากไม่มีใครคัดค้านผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อก็จะได้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน¹⁶

การที่รัฐยังมีบทบาทในการจัดการเลือกตั้ง ก็เนื่องจากประชาชนยังไม่สนใจการเลือกตั้ง แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีเงินเดือน สามารถมีอายุราชการ 60 ปีเช่นเดียวกับข้าราชการ มีสวัสดิการบ้างตามสมควร รวมทั้งมีอภิสิทธิ์บางประการในฐานะผู้นำชุมชนที่คอยทำงานให้กับราชการ แต่ในภาพรวมแล้วชาวบ้านก็ยังคงไม่สนใจการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเนื่องจากเห็นว่า ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นสิ้นเปลืองเงินทองเสียเวลาการทำมาหากินต้องคอยเอาอกเอาใจข้าราชการ¹⁷

¹⁵ ไปรย แก้วกัลลา. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2554.

¹⁶ มนัส พัทธกะก่อผล. สัมภาษณ์, วันที่ 14 เมษายน 2554.

¹⁷ สาย สุวรรณ. ชาวบ้านตำบลกระแสบน. สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2554.

เงื่อนไขดังกล่าวจึงทำให้ผู้ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นคนที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจดีเป็นพื้นฐาน มีเวลาในการทำงานให้บริการประชาชนและเป็นคนของรัฐที่คอยรับใช้ราชการตามคำสั่ง มีเวลาประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะไม่ได้มีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ก็เป็นการสร้างความภาคภูมิใจแก่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลสำหรับผู้มีอันจะกินในชุมชน¹⁸

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จากการศึกษาพบว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคเริ่มต้นแม้ว่าจะมีบทบาทในฐานะตัวแทนกลไกของรัฐ มีหน้าที่ให้บริการประชาชน โดยไม่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องมากนัก แต่ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับข้าราชการในพื้นที่ เช่น นายอำเภอ ปลัด หัวหน้าส่วนราชการ เป็นต้น เป็นผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอาศัยความสัมพันธ์ดังกล่าวสร้างบารมีทางสังคมและการเมือง กลายเป็นกระบวนการสะสมทุนทางสังคมในระยะยาว¹⁹

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส. - สว. ผู้สมัครรับเลือกตั้งต่างขอให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านช่วยเหลือในฐานะหัวหน้าคะแนน ทำให้สถานะและความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป คือ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับประชาชนในฐานะการเป็นคนกลางระหว่างรัฐและกลไกราชการ กับประชาชนและในฐานะคนเชื่อมประสานคะแนนเสียงของกลุ่มนักการเมืองกับประชาชน สถานะและความสัมพันธ์ดังกล่าวได้สร้างบารมี และความเกรงใจของประชาชนให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากขึ้นและเริ่มมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ทำให้การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเริ่มเป็นที่สนใจของประชาชนและต้องให้ทรัพยากรทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น²⁰

¹⁸ ผ่อง ยิ่งเจริญ. สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2554.

¹⁹ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2554.

²⁰ เพชร เกษศิริ. ชาวบ้านตำบลกระแสน. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2554.

ดังนั้นการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงเริ่มที่จะต้องใช้ทรัพยากรทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นทั้งอำนาจเงิน เครือญาติ พรรคพวก และเครือข่าย นอกจากนี้ยังเริ่มมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้รับเงินเดือนเพิ่มมากขึ้น อายุราชการ 60 ปี และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาที่ผ่านเข้ามากับราชการ เช่น โครงการเงินผัน ฯลฯ อีกด้วย จากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เพิ่มมากขึ้นทำให้การแข่งขันในการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องมีใช้ทรัพยากรในการแข่งขันมากขึ้น²¹

การแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้การเลือกตั้งตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีการซื้อเสียงอย่างน้อย 1-2 ล้านบาทในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง และความขัดแย้งในชุมชนขยายตัวรุนแรงขึ้น เครือญาติ พี่น้อง ต้องแตกแยกมากขึ้นจนถึงขนาดมีการตัดพี่ - ตัดน้อง ประกาศไม่เผาผีกัน มีการฆ่ากันตายเพื่อตำแหน่งทางการเมืองอันตรงเถียรติ ซึ่งคือความก้าวหน้าและความยั่งยืนของประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพที่นักวิชาการบนหอคอยงาช้างต้องการ²²

กรณีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลกระแสบนครั้งล่าสุดภายใต้กฎหมายใหม่ในสมัย คมช. กระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบว่าด้วยการคัดเลือกกำนันโดยออกตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านดำรงตำแหน่ง 60 ปี แบบในอดีต และมีเงินเดือนสูงขึ้นทำให้การแข่งขันเข้มข้นรุนแรงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนมีความขัดแย้งกันรุนแรงมากขึ้น และที่สำคัญมีการใช้เงินในการซื้อเสียงกันอย่างหนัก โดยการเลือกตั้งได้สร้างความแตกแยกให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก เครือญาติ พรรคพวก ที่เคยเกื้อกูลกันมาในชุมชน ต้องมากินแหนงแคลงใจกันจากการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น²³

²¹ สำเนา สุวรรณอำไพ. ชาวบ้านตำบลกระแสบน. สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554.

²² มนต์ พิทักษ์ก่อผล. สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2554.

²³ ผ่อง ยิ่งเจริญ. สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2554.

กระบวนการของระบบธุรกิจการเมืองในการเลือกตั้งของชุมชนและกระบวนการที่ทำให้ระบบธุรกิจการเมืองสามารถขยายตัวและดำรงอยู่ในระดับชุมชนจากการศึกษาการเลือกตั้งของตำบลกระแสนนับจากอดีตที่เริ่มต้นจากการเลือกตั้งแบบปึกษาหรือกันในชุมชนภายใต้วัฒนธรรมของชุมชน มาเป็นการเลือกตั้งที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ โดยที่การเลือกตั้งยังไม่มีผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง²⁴ และปัจจุบันที่ได้ก้าวไปสู่การเลือกตั้งที่เข้มข้นรุนแรงขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองในลักษณะธุรกิจการเมือง ที่มีการใช้ทรัพยากรทางการเมืองมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่าระบบธุรกิจการเมืองในท้องถิ่นที่โดดเด่นมากที่สุดคือการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเกิดการแพร่กระจายของระบบธุรกิจการเมืองท้องถิ่นในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสน ที่ได้รับอิทธิพลของระบบธุรกิจการเมืองจากนักการเมืองระดับชาติและการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องในระยะหลัง ซึ่งการวิเคราะห์ให้เห็นจุดเริ่มต้นของระบบธุรกิจการเมืองที่ขยายตัวอย่างกว้างขวางในจังหวัดระยอง และได้ลุกลามไปถึงการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสน²⁵ จะทำให้เห็นได้ถึงกระบวนการของธุรกิจการเมืองที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การขยายตัวของ การเลือกตั้งแบบซื้อเสียงและระบบธุรกิจการเมืองในจังหวัดระยองของกลุ่มตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองในจังหวัดภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นจุดเริ่มต้นของระบบธุรกิจการเมืองภายในจังหวัดระยองที่ได้แพร่กระจายไปยังการเลือกตั้งในองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสนโดยการซื้อเสียงเลือกตั้งเริ่มจากห้วยคະแนนที่เป็นผู้นำชุมชนกระแสนตั้งแต่แรกและกลายมาเป็นเครือข่ายทางการเมืองจนกระทั่งถึงปัจจุบัน การเลือกตั้งในระบบธุรกิจการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสน

²⁴ ไพรย แก้วกล้า. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2554.

²⁵ เทียบ หน้อย. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2554.

จากกรณีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสน พบว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจการเมืองท้องถิ่นภายในจังหวัดระยอง

การก่อรูปและการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในชุมชน จากการศึกษาย้อนหลังการเลือกตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแสน พบว่า การเลือกตั้งภายใต้ระบบธุรกิจการเมืองเกิดขึ้นเต็มรูปแบบเมื่อราว พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ซึ่งแต่เดิม พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดให้ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้เลือก จนกระทั่งเกิดประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2540 และมีพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3 พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเลือกตั้งภายใต้ระบบธุรกิจการเมือง²⁶

การขยายตัวและการดำรงอยู่ของกระบวนการระบบธุรกิจการเมืองในชุมชนกระแสนมีกระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนานในการสร้างฐานคะแนนเสียง เพราะไม่ใช่จะนำเงินไปซื้อเสียงได้ในทันทีเมื่อมีการเลือกตั้งตามความหมายและความเข้าใจของส่วนกลาง แต่กระบวนการและการดำรงอยู่ของระบบธุรกิจการเมืองเป็นกระบวนการที่มีการดำเนินการ มีการวางแผนและการวางยุทธศาสตร์ ตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่สนามการเลือกตั้งโดยต้องใช้เวลาอย่างน้อย 1- 2 ปี ในการเปิดตัวและประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนรู้จัก ลงทุนด้วยเงินจำนวนมาก เพื่อสร้างชื่อเสียง และเครือข่ายในกลุ่มต่างๆ ในสังคมท้องถิ่น เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักร้องพนัน กลุ่มภาคประชาสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นการสะสมทุนทางสังคม โดยกระบวนการของระบบธุรกิจการเมืองในการเลือกตั้งได้กลายเป็นวิถีชีวิตที่โยงใยมิติต่างๆ ของชีวิตผู้คนในกระแสน²⁷ อย่างมีนัยสำคัญ

²⁶ ละม่อม หนีภัย. ผู้นำชุมชนและประธานกองทุนหมู่บ้านกระแสน. สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2554.

²⁷ มานพ เสถียรเขต. อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดระยอง. สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2554.

ดังนั้นการตัดสินใจในการเลือกตั้งของชาวบ้านจึงไม่ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า การเลือกตั้งต้องให้ความสำคัญกับนโยบายของผู้สมัคร ความเป็นคนดี มีวิสัยทัศน์ ตามหลักการทางทฤษฎีการเลือกตั้งที่ครอบงำระบบการศึกษา ซึ่งไม่สะท้อนความเป็นจริงของการเมืองในระดับท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า เมื่อระบบธุรกิจการเมืองในการเลือกตั้งได้กลายเป็นวิถีชีวิตที่โยงใยมิติต่างๆ ของชีวิตผู้คนในชุมชน และมีผลต่อระบบคิดในการตัดสินใจในการเลือกตั้งที่มีลักษณะที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้วัฒนธรรมชุมชน ความเป็นพวกเดียวกัน ความเป็นเครือญาติ ความไว้วางใจ และการช่วยเหลือกัน โดยอาศัยอำนาจเงินเป็นทรัพยากรและเป็นเครื่องมือในการกระชับความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นไว้

ในส่วนรูปแบบของระบบธุรกิจการเมืองของการซื้อเสียงและการทุจริตในการหาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสบน และการแสวงหาผลประโยชน์ในระบบธุรกิจการเมืองในตำบลกระแสบนหลังจากการเลือกตั้งและได้อำนาจมาแล้วด้วยการลงทุนทางการเมืองด้วยเม็ดเงินจำนวนมาก กลุ่มนักธุรกิจการเมืองจะอยู่ภายใต้กรอบของการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และจะเริ่มดำเนินการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในลักษณะของการถอนทุนทางเศรษฐกิจคืนและสะสมทุนทางการเมืองเพื่อการวางรากฐานอำนาจของตนเองอย่างยาวนานต่อไป²⁸

ในการทำความเข้าใจภาพรวมทั้งหมดของกระบวนการจากกรณีศึกษาการเลือกตั้งบนฐานธุรกิจการเมืองของชุมชนกระแสบนเป็นความพยายามสรุปประสบการณ์การรับรู้และใช้การตีความโดยใช้วิจารณ์ญาณ (Critical Reflection) ในปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้คนและกลุ่มต่างๆ ในชุมชนกระแสบน โดยในการนี้จำเป็นต้องพิจารณาการเลือกตั้งอย่างเป็นระบบแบบองค์รวมที่ครอบคลุมวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และจิตสำนึกของชาวบ้าน โดยเชื่อมชุมชนระดับตำบลกับท้องถิ่นระดับจังหวัดที่โยงใยกับระบบการเมืองที่มีศูนย์กลางเดิมอยู่ที่กรุงเทพฯ

²⁸ ทวีศักดิ์ พิสิฐศักดิ์. เกษตรกรตำบลกระแสบน. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2554.

จากการศึกษาการเลือกตั้งในฐานะที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนกรณีศึกษาพบว่า การเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการกำหนดวิถีชีวิตของชุมชนตัวเองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามกระแสของประวัติศาสตร์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีพลวัต กล่าวคือในช่วงที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจและไม่มีเงื่อนไขการควบคุมของรัฐส่วนกลางมากนัก ชุมชนกระแสบนสามารถปกครองตนเองได้ในรูปของนายบ้านที่มีการเลือกตั้งแบบปรึกษาหารือระหว่างคนในชุมชนทั้งผู้นำและชาวบ้านทั่วไป แต่เมื่อกลไกรัฐส่วนกลางได้ขยายตัวลงสู่ชุมชนโดยมีการปะทะประสานกับระบบทุนนิยมจากเมืองที่แทรกตัวเข้ามาทำให้การเลือกตั้งนายบ้านต้องเปลี่ยนเป็นรูปแบบการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านของรัฐราชการ

อย่างไรก็ดีพลังชุมชนกระแสบนในฐานะเป็นชาติพันธุ์กระแขอพยพก็ยังสามารถรักษาอุดมการณ์การปกครองตนเองไว้ได้ระยะหนึ่งจนกระทั่งเริ่มมีการเข้ามาของระบบธุรกิจการเมืองหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 เนื่องจากกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองท้องถิ่นระดับจังหวัดจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายการเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) การสร้างหัวคะแนนจากผู้นำชุมชนกระแสบนซึ่งในพื้นที่ระดับชุมชนขนาดเล็กจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองได้

การสร้างผู้นำชุมชนเป็นหัวคะแนนในเครือข่ายการเมืองของชนชั้นนำระดับจังหวัดสามารถนำมาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนกระแสบนได้เพราะการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตภายในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรภายนอกมากขึ้น เช่น การใช้เงินในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การขายผลิตภัณฑ์เกษตรและซื้อของในระบบตลาด เป็นต้น

ระบบหัวคะแนนจึงพัฒนามาสู่ระบบธุรกิจการเมืองเมื่อมีเงื่อนไขของนโยบายกระจายอำนาจในรูปของการแบ่งอำนาจระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองในประเทศ ซึ่งจากการตีความวิถีชีวิตของคนในตำบลกระแสบนอาจสรุปความหมายของระบบธุรกิจการเมืองได้ว่า เป็นกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทาง

การเมืองและการปกครองผ่านกิจกรรมการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการโดยมี
อุดมการณ์เพื่อการสะสมทุนเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง

ดังนั้น จากการพิจารณาภาพของการเมืองจากภาพใหญ่ลงมาสู่ภาพ
เล็ก การเลือกตั้งภายใต้เงื่อนไขความแพร่หลายของระบบเศรษฐกิจเงินตรา
การพึ่งพิงระบบตลาดแบบผูกขาดตลอดจนการทำงานที่ไม่ตอบสนองกับ
ปัญหาของชุมชนของประเทศไทยจึงเป็นการใช้วิธีคิดแบบธุรกิจ คือ การลงทุนเพื่อให้
ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นหลักนอกเหนือจากวิธีการอื่นๆ ของการเลือกตั้ง
และเมื่อได้รับตำแหน่งทางการเมืองและการปกครองก็ต้องมีกิจกรรม “การ
ถอนทุน” เป็นเรื่องหลัก โดยมีเรื่องของชื่อเสียง ศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูลและการ
ตอบสนองต่อบุคลิกตัวตนเป็นเรื่องรอง

อุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อการสะสมทุนของนักการเมืองท้องถิ่นมี
แนวโน้มที่จะเป็นการผูกขาดทางการเมืองมากขึ้นในปัจจุบัน ทั้งนี้โดยการ
สนับสนุนของกลไกอำนาจทางการเมืองและกลไกเชิงอิทธิพล สำหรับกลไก
อำนาจทางการเมือง เช่น การแก้ไขพระราชบัญญัติในปี พ.ศ. 2552 ให้ผู้บริหาร
ท้องถิ่นไม่ถูกบังคับให้อยู่ในวาระตำแหน่งติดต่อกันไม่เกิน 2 วาระ มาเป็นอยู่
โดยไม่จำกัดวาระ การแก้ไขพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะทำให้ให้นักการเมืองที่อยู่
ในตำแหน่งสามารถใช้กลไกของท้องถิ่นมารักษตำแหน่งตัวเองได้ยาวนานขึ้น
ส่วนตัวอย่างกลไกเชิงอิทธิพล เช่น การใช้ความรุนแรงในการจัดการกับฝ่ายตรง
ข้าม การสร้างพันธมิตรกับผู้นำประชาสังคมโดยการใช้ออบประวัตรัฐทาง
การเมือง การใช้อิทธิพลของพรรครัฐบาลควบคุมระบบราชการส่วนภูมิภาค
และท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างของการผูกขาดทางการเมืองที่สูงขึ้นในจังหวัด
ระยองแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มโครงสร้างทางการเมืองแบบสามชั่วอำนาจเด่น
ในอดีต ที่กำลังเปลี่ยนไปสู่การเมืองแบบชั่วเดียวชั่วเด่นโดยการนำของกลุ่ม
อิทธิพลท้องถิ่นและพรรคการเมืองในระดับชาติซึ่งเป็นเครือข่ายทางการเมือง
ของกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น

จินตนาการ/กระบวนทัศน์ใหม่ในเรื่องการกระจายอำนาจเพื่อการข้ามพ้นธุรกิจการเมืองในท้องถิ่น

จากผลการศึกษาของผู้วิจัยในประเด็นการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองในชุมชนตำบลกระแสบน อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง และจากสภาพปัญหาของระบบธุรกิจการเมืองขยายตัวและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น ในขณะที่การแก้ไขปัญหของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น ยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ท่ามกลางปัญหาการขยายตัวของระบบธุรกิจการเมืองผู้วิจัยเห็นว่าเราจำเป็นต้องสร้างจินตนาการและกระบวนทัศน์ใหม่เรื่องการกระจายอำนาจเพื่อการข้ามพ้นธุรกิจการเมืองในท้องถิ่นเพราะจากปัญหาของการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติ และส่งผลกระทบต่อความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยในระยะยาว ทำให้การหาหนทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องจำเป็น

โดยความพยายามที่จะทำให้การเลือกตั้งไม่ถูกครอบครองและใช้เป็นสินค้าที่เจ้าของคือนักธุรกิจการเมืองในทางปฏิบัตินั้นจำเป็นต้องมีมาตรการหลายๆ รูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เศรษฐกิจ การเมือง และในที่นี้ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอ 2 ประเด็นด้วยกันคือ

1. การพัฒนาคุณธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า นักการเมืองท้องถิ่นในปัจจุบันต้องเผชิญหน้ากับระบบที่เป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์งานเพื่อส่วนรวมซึ่งได้แก่ระบบธุรกิจการเมือง ระบบธุรกิจการเมืองเป็นระบบที่มีเป้าหมายของการทำงานการเมืองอยู่ที่การสะสมความมั่งคั่งส่วนตัวของนักการเมืองโดยอาศัยกระบวนการซื้อสิทธิ์ขายเสียงและการถนอมทุน ดังนั้น การเมืองที่โดยธรรมชาติของสังคมแล้วเป็นเรื่องส่วนรวมได้กลายมาเป็นเรื่องส่วนตัว การผิดฝาผิดตัวดังกล่าวจึงนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มข้าราชการปกครองท้องถิ่น กลุ่มนักปกครองท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรชุมชน และในท้ายที่สุดก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนไม่เป็นปกติสุขของสังคม

ในสถานการณ์เช่นนี้ นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีคุณธรรมรูปแบบใหม่ ที่สอดคล้องต่อการทำงานการเมืองในฐานะที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมของท้องถิ่น คุณธรรมที่พึงประสงค์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่สำคัญในปัจจุบันมีดังนี้คือ

1.1 การมีเป้าหมายทางการเมืองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นควรยึดถือพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ความจำเป็นที่ต้องมีเจตจำนงทางการเมืองเพื่อส่วนรวมในการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการท้องถิ่นเนื่องจากการเข้ามาทำงานการเมืองโดยมีเป้าหมายเพื่อการสะสมความมั่งคั่งของตนเองนั้นได้ส่งผลให้เกิดความแตกแยกขัดแย้งในชุมชนออกเป็นกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มนักปกครองท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรชุมชน รูปธรรมในการทำงานการเมืองเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนท้องถิ่นในปัจจุบันคือ นักการเมืองท้องถิ่นต้องเป็นนักบูรณาการในชุมชน ได้แก่ การเป็นผู้ประสานผลประโยชน์และการเป็น “กาวใจ” ของกลุ่มต่างๆ กล่าวคือ

แทนที่จะทำโครงการเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตนเอง คนในอุปถัมภ์หรือพรรคพวกเพื่อนฝูงเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นักการเมืองท้องถิ่นควรจัดการผลประโยชน์ของส่วนรวม เช่น งบประมาณของท้องถิ่นหรือที่ดินสาธารณะให้กับคนในท้องถิ่นทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดประชุมกลุ่มต่างๆ ให้รับรู้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อการจัดสรรผลประโยชน์ดังกล่าว

นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นยังต้องทำตัวเป็นกาวใจหรือผู้บูรณาการทางสังคมในท้องถิ่นเนื่องจากความเข้มแข็งของชุมชนในอดีตที่ตั้งอยู่บนฐานของระบบเครือญาติและศาสนาได้ลดบทบาทลงโดยแตกตัวออกเป็นกลุ่มย่อยต่างๆ ในชุมชน

ดังนั้น จึงต้องการกลไกบูรณาการความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ ในแก่นนี้ว่าการเมืองท้องถิ่นที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการเข้าไปจัดตั้งกลไกบูรณาการชุมชนรูปแบบใหม่ เช่น การจัดทำเวทีชุมชนของพหุภาคีเพื่อให้ทุกๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในงานของชุมชน การจัดตั้งชมรมหรือองค์กรอาสาสมัครของชุมชนเพื่อรองรับงานของส่วนรวม เป็นต้น

1.2 การมีชีวิตที่เรียบง่าย ในการที่นักการเมืองจะสามารถทำงานเพื่อส่วนรวมท้องถิ่นนั้นๆ จำเป็นต้องปลดปล่อยตนเองจากความผูกพันในระบบธุรกิจการเมืองซึ่งเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน การปลดปล่อยตนเองนั้นอยู่ที่การวางเป้าหมายชีวิตอย่างไร กล่าวคือ การเลือกระหว่างเป้าหมายการเอาความสุขของประชาชนในท้องถิ่นเป็นตัวตั้งหรือเอาเงินและผลประโยชน์ของตนเองพวกพ้องเป็นตัวตั้ง นักการเมืองท้องถิ่นควรยึดเป้าหมายเอาความสุขเป็นตัวตัดสินใจในการดำรงชีวิตเพื่อลดการฟุ้งเฟ้อเงินซึ่งเป็นสาเหตุของระบอบธุรกิจการเมือง

อย่างไรก็ดี ในการได้มาซึ่งความสุขนั้นจำเป็นต้องอาศัยคุณธรรมเป็นช่องทางสำคัญแทนที่จะใช้วิถีชีวิตแบบบริโภคนิยม เช่น การใช้ของฟุ่มเฟือยเพื่อความโก้ การได้ชื่อว่าเป็นคนทันสมัย การมีรถยนต์เพื่อแสดงออกถึงสถานภาพของตนเองในสังคม เป็นต้น เพราะการแสวงหาความสุขจากการบริโภคนิยมทำให้นักการเมืองท้องถิ่นต้องฟุ้งเฟ้อเงินและมีชีวิตอยู่ในสังคมของธุรกิจการเมือง

ตัวอย่างของผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่สามารถดำรงชีวิตด้วยวิถีความพอเพียงได้ในปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน เช่น ผู้ใหญ่ผายหรือพ่อค้าเต๋องในจังหวัดบุรีรัมย์ หรือผู้ใหญ่วินุลย์ เข้มเฉลิม ผู้นำวนเกษตรในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านั้นนอกจากเป็นผู้สั่งสมภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วยังได้นำคุณธรรมของพุทธศาสนามาใช้ในการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย แต่ทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นสูงด้วย

1.3 การมีความรู้เท่าทันจิตใจและสังคม ความรู้ในมิตินี้ถือเป็นเรื่องของคุณธรรมเพราะเป็นความรู้ที่บ่งบอกถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติที่มีต่อตนเองและสังคม ประชาชนโดยทั่วไปนั้นได้รับการฝึกฝนจากศาสนาต่างๆ ให้รู้จักจิตใจของตนเองเป็นสำคัญ แต่นักการเมืองในฐานะผู้ที่ต้องมาทำงานในกิจกรรมของส่วนรวมนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจสังคมเพิ่มมาอีกมิติหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ของท้องถิ่นไทยในปัจจุบันความรู้เท่าทันสังคมเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นกำลังเปลี่ยนแปลงจากพลังภายนอกชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจทุนนิยม การเมืองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมบริโภคและกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การเลือกตั้งผู้แทนที่เพิ่มความขัดแย้งในชุมชนมากขึ้น การเข้ามาของธุรกิจการเกษตรที่ทำให้ชาวบ้านยากจนลง การดึงเด็กและเยาวชนให้ติดเกมและพนันฟุตบอล เป็นต้น

ความรู้เท่าทันแบบนี้เป็นสิ่งที่แตกต่างจากนักการเมืองหรือผู้ปกครองของไทยในอดีตที่ต้องเป็นคนฉลาดแกมโกงในการทำงาน เช่น การเอาชนะเลือกตั้งโดยใช้วิธีการทุกรูปแบบและไม่คำนึงถึงกติกา การมีความรู้ในการวางแผนและประมุขงานเพื่อการคอร์รัปชันถอนทุน การพูด “ขาว” ให้กลายเป็น “ดำ” เป็นต้น

การสร้างความรู้ให้เท่าทันต่อจิตใจและสังคมสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ในเชิงประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงเป็นหลัก ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นจึงสามารถสะสมคุณธรรมด้านนี้ได้จากประสบการณ์ของตนเองและการทำงานชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ เช่น ประสบการณ์แห่งการต่อสู้เรื่องราคาอ้อยของครอบครัวหรือประสบการณ์ในการแก้ปัญหาหนี้สินของชุมชน เมื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้และถอดบทเรียนออกมา ก็จะทำให้นักการเมืองท้องถิ่นสามารถมีความรู้ความเข้าใจถึงระบบตลาดโลกที่เป็นจริงอย่างถ่องแท้

ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับการศึกษาที่หวังปริญญาในปัจจุบันแล้ว การศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นไม่มากนัก เพราะการศึกษาในปัจจุบันเน้นแต่เรื่องหลักการเชิงทฤษฎีนอกจากนี้ การศึกษา

ในทุกมหาวิทยาลัยของไทยมักเป็นหลักสูตรที่บริหารแบบธุรกิจการศึกษาทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “จ่ายครบจบแน่” ด้วยแล้วยอมแทบไม่มีประโยชน์เชิงคุณธรรมแก่นักการเมืองท้องถิ่นเลย

1.4 คุณธรรมประเภทเป็นเครื่องมือในการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น คุณธรรมในลักษณะนี้เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น แต่คุณธรรมดังกล่าวเป็นคุณธรรมประเภทเครื่องมือ (means) มิใช่คุณธรรมที่เป็นคุณค่าเชิงเป้าหมาย (ends) ดังนั้น คุณธรรมประเภทนี้จึงต้องถูกกำกับด้วยคุณธรรมที่เป็นคุณค่าเชิงเป้าหมาย สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นไทยควรมีธรรมะในฐานะที่เป็นทักษะที่สอดคล้องต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ดังนี้

ก. การมีวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์เป็นความสามารถในการวางแผนในอนาคตโดยอาศัยการรู้จักมองการณ์ไกล ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นจึงต้องฝึกฝนการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตของท้องถิ่นและวาดฝันถึงชุมชนท้องถิ่นที่พึงปรารถนาในอนาคตเพื่อนำเสนอต่อประชาชน ความสามารถเช่นนี้มีได้มาจากการอ่านตำราวางแผนในวงวิชาการไทย แต่เกิดจากประสบการณ์การทำงานที่เป็นจริง

ข. การมีมนุษยสัมพันธ์ มนุษย์สัมพันธ์เป็นความสามารถในการเข้าสังคมอันเป็นคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับคนที่ต้องการทำงานกิจกรรมของส่วนรวม แต่มนุษยสัมพันธ์ที่ถูกต้องควรตั้งอยู่บนคุณธรรมเชิงเป้าหมายที่สำคัญ คือ การมีน้ำใจแก่คนอื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน การเป็นคนซื่อตรงเปิดเผยและการเป็นคนมีใจอ่อนโยน

ค. ความสามารถในการบริหารจัดการ ทักษะการบริหารจัดการของนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผลมาจากการสั่งสมความชำนาญในการทำงานประกอบอาชีพและงานชุมชนเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผนกิจกรรม การจัดงานให้เป็นระบบ (การจัดตั้งองค์กร) การบริหารงานบุคคล การนำคนทำงานให้บรรลุเป้าหมายและการใช้ทรัพยากรทางด้านงบประมาณรวม

ถึงวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะเรื่องการบริหารจัดการจึงเป็นเรื่องที่นักการเมืองท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ส่วนทักษะในเชิงวิชาชีพที่ต้องอาศัยการศึกษา (เช่น ความสามารถทางการแพทย์ การเป็นสถาปนิก ความรู้เรื่องกฎหมาย) นักการเมืองท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถเองทุกเรื่อง แต่สามารถใช้บริการจัดการนำนักวิชาชีพมาช่วยงานได้

2. การเสนออุดมการณ์การสะสมทุนทางสังคมแทนอุดมการณ์ของระบบธุรกิจการเมือง

ทุนทางสังคมในท้องถิ่นระยอง หมายถึง ชื่อเสียงและเครือข่ายสังคมซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในกระบวนการทางการเมืองของท้องถิ่นในอดีตนักการเมืองท้องถิ่นได้อาศัยทุนทางสังคมมาใช้ในกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่นโดยประสบผลสำเร็จมาแล้ว ตัวอย่างเช่น ส.ส. เศวต เปี่ยมพงศ์สานต์ ได้ใช้ความเป็นนักวิชาการที่จบการศึกษาสูงและเครือข่ายทางสังคมที่โยงกับเครือข่ายติ รวมถึงพระสงฆ์ตามวัดต่างๆ จนสามารถชนะเลือกตั้ง ส.ส. ได้โดยไม่ต้องใช้ธุรกิจการเมือง

ต่อมากลุ่มน้ำเค็มนำโดย “ป้าฮ้อ” (กิมฮ้อ อรุณเวสสะเศรษฐ) ได้ใช้ทุนทางสังคมที่ป้าฮ้อสร้างขึ้นจากการแจก “ทอดมันทางการเมือง” แก่งานเลี้ยงต่างๆ ในจังหวัดระยองทำให้ช่วยลดต้นทุนทางเศรษฐกิจในการหาเสียงได้ดีในระยะแรกภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 จนกลุ่มน้ำเค็มได้ก้าวขึ้นมาเป็นกลุ่มการเมืองหัวแรกของจังหวัดระยองในยุคเลือกตั้ง

อย่างไรก็ดี การใช้ทุนทางสังคมดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จในการเลือกตั้งของระยองปัจจุบัน ดังนั้น จึงต้องปรับรูปแบบทุนทางสังคมและกระบวนการสะสมให้เหมาะสมต่อยุคสมัยมากขึ้น ตัวอย่างการสร้างและสะสมทุนทางสังคมของนักการเมืองท้องถิ่นคนหนึ่งของชุมชนกระแสบนมีกระบวนการดังนี้

1. เมื่อมีเจตจำนงทางการเมืองที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองโดยผ่านการเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนจะต้องวางแผนและออกงานสังคมของชุมชน เช่น งานศพ งานแต่ง งานแข่งฟุตบอล เป็นต้น

2. การพัฒนาบุคลิกให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นกันเองต่อการที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์ด้วย
3. การแวะเวียนเข้าไปทักทายชาวบ้านทั่วไปเป็นประจำ
4. การเข้าหรือตั้งวงสนทนาเกี่ยวกับปัญหาของชุมชนที่เดือดร้อน และเสนอตัวที่จะลงสมัครเลือกตั้งเมื่อได้จังหวะ
5. การใช้เงินเท่าที่จำเป็นเมื่อมีการเลือกตั้งเช่น เงินสำหรับการประชาสัมพันธ์ทางเลือก
6. การจัดตั้งหัวคะแนนโดยคัดสรรบุคคลที่มีบุคลิกช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ เช่น บุคคลที่มีพฤติกรรมรับแขก ชอบโอภาปราศรัยและติดต่อกับชาวบ้านทั่วไป เช่น แม่ค้าร้านโชห่วย
7. การประสานระหว่างเครือข่ายใหม่กับเครือข่ายเดิม เช่น การนำเครือข่ายของกลุ่มหัวคะแนนผสมผสานกันเข้ากับเครือข่ายของระบบเครือญาติหรือกลุ่มพรรคพวกในท้องถิ่น

ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นควรเป็นผู้สะสมทุนทางสังคมแทนที่จะเป็นการสะสมความมั่งคั่งหรือทุนทางเศรษฐกิจของตนเอง การสะสมทุนทางสังคมจึงเป็นการสะสมการยอมรับนับถือของประชาชน หรือสิ่งที่เรียกกันว่า “เป็นคนกว้างขวาง”

ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการเข้าสู่การเมืองในระบบอบประชาธิปไตยเนื่องจากผู้นำทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมนจากประชาชนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม การได้รับความนิยมนจากประชาชนนั้นอาจมาจากวิถีทางทั้งที่เป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรมก็ได้ เช่น การสนับสนุนหวยบนดินเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของประชาชน แต่ก็ทำให้ประชาชนต้องอยู่ในวังวนของอบายมุขถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่นักการเมืองได้มาโดยวิธีการที่ไม่เป็นธรรม ส่วนการที่นักการเมืองท้องถิ่นบางแห่งจัดระบบให้บริการประชาชนที่มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนจนนักการเมือง

กลายเป็นที่คลั่งไคล้ของประชาชนถือว่าเป็นการสร้างควมนิยมในวิถีทางที่
ชอบธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาระบบธุรกิจการเมือง ในท้องถิ่น

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งและระบบธุรกิจการเมืองเกิดขึ้นได้
อย่างเป็นรูปธรรม การปรับแก้ในเชิงนโยบายซึ่งเป็นการปรับแก้ในเชิงโครงสร้าง
ระดับมหภาคเพื่อให้เกิดผลในวงกว้างจึงเป็นสิ่งจำเป็น ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอ
แนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นอย่าง
กว้างขวางและจริงจังตั้งแต่กระบวนการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการกระจาย
อำนาจและการปกครองท้องถิ่นในระดับเยาวชนในลักษณะหลักสูตรการเรียน
การสอนจนถึงระดับประชาชนทั่วไปเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของ
กระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น

2. เสนอให้รัฐบาลให้ความสำคัญต่อกระบวนการกระจายอำนาจใน
หลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น
อย่างกว้างขวาง เช่น ภาคประชาสังคมกลุ่มพลังต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น กลุ่ม
เยาวชนกลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ เครือข่ายประชาสังคมในท้องถิ่น สภาองค์กร
ชุมชนและมุ่งเน้นการกระจายอำนาจตามฐานทรัพยากรของท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อ
สร้างความหลากหลายและการถ่วงดุลอำนาจในท้องถิ่น

3. เสนอให้รัฐบาลพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้เข้มแข็งเพื่อการ
ตรวจสอบควบคุมการเมืองในระบบตัวแทนในท้องถิ่นที่ถูกครอบงำโดยกลุ่ม
ชนชั้นผู้มีอำนาจทางการเมืองเพียงไม่กี่ตระกูลในจังหวัดโดยรัฐบาลต้องให้
ความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory
democracy) ในรูปของประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) หรือ
ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (deliberative democracy) ของประชาชนใน

ท้องถิ่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นคู่ขนานไปกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือผู้แทน (representative democracy) ผ่านการเลือกตั้ง

4. เสนอให้รัฐบาลส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเช่น มหาวิทยาลัยประจำภูมิภาคให้เข้ามาช่วยเหลือนับผิดชอบและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการศึกษาการวิจัยและการเรียนการสอนด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจังจึงมีหลักสูตรการเมือง (politics) การปกครอง (government) และการบริหารงาน (governance) ท้องถิ่นที่มีฐานมาจากการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่และไม่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มชนชั้นนำในท้องถิ่นเพราะจะเป็นการสร้างความเสียหายกับประชาชนในท้องถิ่นในประเทศชาติในระยะยาว

5. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการเพิ่มมาตรการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นเพื่อสร้างกลไกถ่วงดุลระหว่างประชาชนกับกลุ่มนักธุรกิจการเมืองท้องถิ่นที่ครอบงำกลไกการบริหารจัดการทางการเมืองและการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น

6. การกำหนดแนวทางความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะเป็นแนวทางการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในโครงการต่างๆ ที่ส่วนท้องถิ่นริเริ่มก่อนจะมีการปฏิบัติตามโครงการนั้นๆ เช่นการทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น

7. การออกกฎหมายป้องกันการปราบปรามการทุจริตในองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (ส.ต.ง.) เข้าไปมีบทบาทในการตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นทั้งนี้ความจำเป็นที่จะต้องให้สำนักงาน ป.ป.ช. และ ส.ต.ง. เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้องค์กรอิสระต้องเข้ามามีบทบาทในการ

ตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างโปร่งใสตามรูปแบบการบริหารปกครองที่ดีหรือธรรมาภิบาล

8. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจและทราบถึงขั้นตอนและวิธีการในการเข้าชื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อย่างจริงจังตามกฎหมายและอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีสิทธิในการกระทำได้กล่าวตามรัฐธรรมนูญแต่ในทางปฏิบัติพบว่าเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากในการเข้าชื่อเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ฉะนั้น การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับประชาชนจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ดำเนินการดังกล่าวได้เมื่อจำเป็น และทำให้ประชาชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของตนเองและรู้จักพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทางด้านสติปัญญาและอาชีพการงานซึ่งจะส่งผลให้การเข้าชื่อถอดถอนมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

9. ให้ความสำคัญกับหลักบริหารการปกครองที่ดี (good governance) ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติตามระบบแผนงานอย่างหนึ่งการใช้ระบบบริหารแบบนี้มาช่วยตรวจสอบการปฏิบัติงานทำให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของส่วนท้องถิ่นด้วยเพราะเป็นระบบการตรวจสอบความถูกต้องตามระเบียบความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

10. ส่งเสริมการเลือกตั้งเสรีในท้องถิ่นให้มากขึ้นเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองและสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เช่น สนับสนุนการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านวาระ 4 ปีเพื่อการผูกขาดอำนาจในท้องถิ่นหรือสนับสนุนให้มีวาระการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเพียงแค่ 2 วาระเหมือนเดิมเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความสามารถเข้ามาบริหารงานองค์กรปกครองท้องถิ่น และเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองที่มีเครือข่ายและประสบการณ์

11. ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งการปรับเปลี่ยนไปสู่วัฒนธรรมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้วยการพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่นด้านจริยธรรมคุณธรรมและธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์ประกอบของท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นให้โปร่งใสสุจริตและสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและวัฒนธรรมธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์ประกอบท้องถิ่น

12. ส่งเสริมการกระจายอำนาจแก่องค์กรชุมชนและสภาพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคม ให้มีบทบาทมากขึ้นในท้องถิ่นเพื่อเป็นการเติมเต็มการกระจายอำนาจและมีส่วนร่วมการบริหารงานในองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นเนื่องจากที่ผ่านมาการกระจายอำนาจของรัฐมีลักษณะเป็นการผ่องถ่ายอำนาจจากรัฐหรือราชการส่วนกลางไปสู่กลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและนักเลือกตั้งในท้องถิ่นผ่านการเลือกตั้งโดยประชาชนเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ไปเลือกตั้งและยื่นอำนาจให้กลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและนักเลือกตั้งเท่านั้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างกระบวนทัศน์ใหม่เรื่องการกระจายอำนาจ (paradigm - shift) ให้เกิดขึ้นในสังคมโดยที่มองไปที่เป้าหมายสำคัญที่แท้จริงของการกระจายอำนาจอันได้แก่ การกระจายอำนาจการตัดสินใจในวิถีชีวิตตนเองไปสู่ประชาชน ชุมชนในพื้นที่ด้วยแนวทางของการให้ประชาชนได้เรียนรู้มีส่วนร่วมจัดการชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเองร่วมกันกับองค์ประกอบของท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณะสามารถสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเท่ากับเป็นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเนื่องจากชุมชนจัดการตนเองได้เองไม่ต้องรอหรือเรียกร้องการให้บริการสาธารณะจากราชการส่วนกลางหรือรัฐบาลเท่านั้น

รายการอ้างอิง

- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และโอฬาร ถิ่นบางเตียว. *บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว., ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร เรื่องโครงสร้างและพลวัตของทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ, 2549.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. *การลอบสังหารในการเมืองท้องถิ่นไทย: บทสำรวจ 'ตัวเลข' ขึ้นต้นในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2543 - พ.ศ. 2552)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- ทวีศักดิ์ พิสิฐศักดิ์. *เกษตรกรตำบลกระแสน. สัมภาษณ์*, 17 มีนาคม 2554.
- เทียบ หนึ่ภัย. *สัมภาษณ์*, 17 พฤษภาคม 2554.
- ไปรย แก้ววักล่า. *สัมภาษณ์*, 8 เมษายน 2554.
- ผ่อง ยิ่งเจริญ. *สัมภาษณ์*, 24 กรกฎาคม 2554.
- เพชร เกษศิริ. *ชาวบ้านตำบลกระแสน. สัมภาษณ์*, 15 มีนาคม 2554.
- มนัส พิทักษ์ก่อผล. *สัมภาษณ์*, 14 เมษายน 2554.
- มานพ เสถียรเขต. *อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดระยอง. สัมภาษณ์*, 23 มีนาคม 2554.
- ละม่อม หนึ่ภัย. *ผู้นำชุมชนและประธานกองทุนหมู่บ้านกระแสน. สัมภาษณ์*, 12 พฤษภาคม 2554.
- สาย สุวรรณ. *ชาวบ้านตำบลกระแสน. สัมภาษณ์*, 19 กรกฎาคม 2554.
- สำเนา สุวรรณอำไพ. *ชาวบ้านตำบลกระแสน. สัมภาษณ์*, 12 เมษายน 2554.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และรัตพงษ์ สอนสุภาพ. *ธนาคารพาณิชย์ไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: พลวัต การปรับตัวและการแข่งขันใหม่.โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร เรื่องโครงสร้างและพลวัตทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ* 29 มิถุนายน 2549.

ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว. *การเมืองของการของการนำรูปแบบการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรงมาใช้ในการปกครองท้องถิ่นของเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546.

_____. *พัฒนาการของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออก: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.

Suehiro, A. *Capital Accumulation in Thailand, 1855 – 1985*. Tokyo: The Center for East Asian Cultural Studies, 1989.

McVey, R. *Money and Power in Provincial Thailand*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2000.

Riggs, F. W. *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East West Center Press, 1966.

สภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจาก
ภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ ของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ในจังหวัดห้วยพัน ประเทศสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว*

Problems and Needs for Government Support in
Potential Development of Small and Medium
Enterprise in Houaphanh Province, Laos People's
Democratic Republic

พินแสง ยุนแซงวา** และฤทธิการ ศิริประเสริฐโชค***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากรวิสาหกิจขนาดกลาง จำนวน 79 ราย และกลุ่มตัวอย่างจากวิสาหกิจขนาดย่อม จำนวน 351 ราย การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า 1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับมากในด้านทุน

---

* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

** นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

*** ดร.ฤทธิการ ศิริประเสริฐโชค อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

ด้านการตลาด ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน ด้านภาษี ต้นทุนการผลิต/บริการ ด้าน
 สาธารณูปโภค 2. ปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มี
 ปัญหาระดับมากในด้านทุน ด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ ด้าน
 การตลาดและด้านสาธารณูปโภค 3. ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ
 พบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการสนับสนุนอยู่ใน
 ระดับมากในทุกด้าน คือ ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ
 กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ด้าน
 สร้างผู้ประกอบการใหม่ ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจ
 ด้านส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง
 และขนาดย่อม และด้านส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและ
 ขนาดย่อมและ 4. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหา และความ
 ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม
 จำแนกตามตัวแปรอิสระ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม ที่มีวุฒิการ
 ศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ ประเภทวิสาหกิจ ต่างกัน มีสภาพปัญหาในการ
 ดำเนินธุรกิจ และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ แตกต่างกัน อย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมที่มีรูปแบบ
 วิสาหกิจต่างกัน พบว่า มีสภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุน
 จากภาครัฐแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

Abstract

The purpose of this research was to investigate problems in business proceedings and the needs of government support for potential development of small and medium enterprises of Houaphanh province, Laos People's Democratic Republic. The study was performed with 79 respondents who were entrepreneurs of medium sized enterprise and 351 respondents who were entrepreneurs of

small enterprise. The data analysis was done using the statistical program for social science, and Microsoft Excel.

The findings of this research are as following: 1. Most of the medium sized enterprises face high level of problems in term of capital, marketing, loan access, taxation, production cost, and inadequate infrastructure. 2. Most of the small entrepreneurs face the high and highest levels of problems in terms of capital, management, marketing and infrastructure. 3. Regarding needs of support from government, both small and medium sized enterprise need support from the government at the level of high and highest for every factor including legal, loan access, new entrepreneur creation, help for development, and promotion for partnership between small, medium, and large enterprises. 4. Based on comparison between problems of business proceedings, needs of government support, and basic information of small entrepreneurs were significantly different by level of education, duration of doing business, and business categories at a level of statistical of significance of .05. Additionally, the problems of business proceedings and needs of government support were not significantly different by type of enterprise.

บทนำ

วิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรวมทั้งธุรกิจผลิตสินค้า การบริการ และการค้า (ค้าปลีก ค้าส่ง) เป็นการสร้างงานสร้างรายได้สู่สังคมและชุมชนท้องถิ่นทั้งยังเป็นธุรกิจที่ผลักดันให้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เติบโต นอกจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจะเป็นธุรกิจที่มีต้นทุนต่ำแล้ว ยังใช้ทรัพยากรภายในประเทศเป็นหลัก และที่สำคัญวิสาหกิจ

ขนาดกลางและขนาดย่อมยังสามารถปรับตัวได้เร็วกว่าภาวะที่ประเทศเกิดวิกฤติการทางเศรษฐกิจและการเงิน

ดังนั้น หลายๆ ประเทศจึงให้ความสำคัญมากในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกำหนดเป็นนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาที่ชัดเจนรวมทั้งการสร้างให้มีกลไก และหน่วยงานเฉพาะของรัฐขึ้นมารับผิดชอบในการส่งเสริม และพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งทำให้วิสาหกิจดังกล่าวมีบทบาทมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ในประเทศญี่ปุ่น ร้อยละ 99.7 เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการจ้างงานร้อยละ 70.2 และมีมูลค่าถึงร้อยละ 51.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติ ส่วนประเทศจีน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรวมถึง ร้อยละ 99 ของวิสาหกิจทั้งหมดภายในประเทศ และมีการจ้างงาน ร้อยละ 75 ของการจ้างงานทั้งหมดในประเทศ

ถึงแม้ว่าในระยะผ่านมารัฐบาล สปป.ลาว ได้พยายามส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างจริงจัง โดยกำหนดนโยบายมาตรการส่งเสริมและลดอุปสรรคที่มีต่อธุรกิจก็ตามแต่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของลาวก็ยังเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดหลายด้าน เช่น

1. ข้อจำกัดทางความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากระดับเทคโนโลยีต่ำ กำลังการผลิตน้อย ขาดฝีมือแรงงานที่มีทักษะทางด้านการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงเนื่องจากขาดสภาพแวดล้อมที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวย

2. ขาดแคลนหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือในการพัฒนาธุรกิจ เช่น การสนองข้อมูลทางการตลาด มาตรฐานการให้คำปรึกษา การให้บริการ การจัดการฝึกอบรมความรู้และทักษะต่างๆ เป็นต้น

3. สถาบันทางการเงินยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และไม่มีการบริการที่หลากหลายต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะสินเชื่อระยะยาวสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้นยังมีจำกัด

4. ผู้ประกอบการจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย
5. การเชื่อมโยงกันระหว่างธุรกิจแบบห่วงโซ่การผลิตยังไม่ได้รับการพัฒนา
6. สภาพแวดล้อมทางการด้านการดึงดูดการลงทุนยังไม่มีดี

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ตลอดจนความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อส่งเสริม พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว มีความสำคัญไม่น้อยต่อการกำหนดแนวทาง นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการในด้านต่างๆ ของรัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดหัวพัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว
2. เปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ
3. เพื่อศึกษาความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว
4. เปรียบเทียบความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ

โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการ การสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาด กลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1.1 สภาพปัญหา 9 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านเงินทุน 2) ด้านความรู้ ในการบริหารของผู้ประกอบการ 3) ด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ 4) ด้านแรงงาน 5) ด้านการตลาด 6) ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน 7) ด้านภาษี 8) ด้านต้นทุนการ ผลิต/บริการ และ 9) ด้านสาธารณูปโภค

1.2 ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบต่อการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม 2) ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน 3) ด้านสร้างผู้ ประกอบการใหม่ 4) ด้านเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ 5) ด้านการ ส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาด ย่อม และ 6) ด้านส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าของ และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกิจการ วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมที่มีทะเบียนธุรกิจทั้งหมดใน 8 อำเภอของ จังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว จำนวนทั้งหมด 2,931 ราย ในนี้ประกอบด้วย วิสาหกิจขนาดกลางจำนวน 79 ราย และวิสาหกิจขนาดย่อมจำนวน 2,852 ราย กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมจำนวน 351 ราย และ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางจากจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 79 ราย รวมทั้งหมด 430 ราย

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 1) ระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ 2) ระยะเวลาดำเนินกิจการ 3) ประเภทวิสาหกิจ และ 4) รูปแบบวิสาหกิจ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ปัญหาในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านเงินทุน 2) ความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ 3) ด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ 4) ด้านแรงงาน 5) ด้านการตลาด 6) ด้านการเข้าหาแหล่งทุน 7) ด้านภาษี ด้านต้นทุนการผลิต/บริการ และ 8) ด้านสาธารณูปโภค

3.2.2 ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ได้แก่ 1) ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบต่อการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 2) ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน 3) ด้านสร้างผู้ประกอบการใหม่ 4) ด้านเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ 5) ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม และ 6) ด้านส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ ประเภทวิสาหกิจ และรูปแบบวิสาหกิจ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) กำหนดเกณฑ์ 5 ระดับ คือ มีปัญหาระดับมากที่สุด มีปัญหาระดับมาก มีปัญหาระดับน้อย มีปัญหาระดับน้อยที่สุด และไม่มีปัญหา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม มีลักษณะคำถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) กำหนดเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้ มีความต้องการการสนับสนุนระดับมากที่สุด มีความ

ต้องการการสนับสนุนระดับมาก มีความต้องการการสนับสนุนระดับน้อย มีความต้องการการสนับสนุนระดับน้อยที่สุด และไม่ต้องการการสนับสนุน

ตอนที่ 4 ความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันใน 6 ด้าน ตามความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเรียงอันดับความสำคัญ (Ranking Questions)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ระดับปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน สปป.ลาว โดยใช้ค่าความถี่และค่ามัธยฐาน (Mode)

2. เปรียบเทียบปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน สปป.ลาว โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา ระยะเวลาการดำเนินกิจการ ประเภทวิสาหกิจ รูปแบบวิสาหกิจ โดยใช้สถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Compare Mean) ดังนี้

2.1 ใช้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากร ($\bar{\mu}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มประชากร (σ) สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาในการดำเนินธุรกิจ และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางวิสาหกิจขนาดกลาง

2.2 ใช้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากร ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง (S.D.) และสถิติความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับวิสาหกิจขนาดย่อม และเมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธี LSD

3. วิเคราะห์ความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันด้วยวิธีถ่วงน้ำหนักคะแนนความเร่งด่วน

ผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ พบปัญหาการดำเนินธุรกิจอยู่ในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาทุนหมุนเวียนในการทำธุรกิจอยู่ในระดับน้อย ปัญหาทุนสำหรับขยายกิจการธุรกิจ อยู่ในระดับมาก และปัญหาความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนระเบียบเข้าหาแหล่งทุน อยู่ในระดับน้อย

1.2 ปัญหาด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาความรู้ในเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคล ปัญหาความรู้ด้านการเงิน/การบัญชี และความรู้เกี่ยวกับระบบปฏิบัติการในกิจการ อยู่ในระดับน้อย

1.3 ปัญหาด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับขนาดเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการ ปัญหาจำนวนเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการ และปัญหาเครื่องมือหรือเครื่องจักรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกิจการ อยู่ในระดับน้อย

1.4 ปัญหาด้านแรงงาน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาจำนวนพนักงานที่มี ณ ปัจจุบันเมื่อเทียบกับปริมาณงาน ปัญหาทักษะการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติ และปัญหาความรู้ด้านการจัดการของพนักงานระดับบริหาร อยู่ในระดับน้อย

1.5 ด้านการตลาด พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาการกำหนดราคาสินค้า/การบริการ ปัญหาทำเลสำหรับกิจการ และการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับน้อย ส่วนปัญหาตัวสินค้า/การบริการ และปัญหาการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก

1.6 ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ปัญหาขั้นตอนในการจัดเตรียม

เอกสารประกอบการขอกู้เงินจากธนาคาร ปัญหาระยะเวลาการขออนุมัติเงินกู้จากธนาคาร และปัญหาหลักประกันเงินกู้ มีปัญหาในระดับมาก

1.7 ด้านภาษี พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล และปัญหาระบบการชำระภาษี อยู่ในระดับมาก

1.8 ต้นทุนการผลิต/บริการพบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาราคาวัตถุดิบสำหรับการผลิต/บริการ อยู่ในระดับน้อย และปัญหาค่าขนส่งสินค้า/บริการ อยู่ในระดับมาก

1.9 ด้านสาธารณูปโภค พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับกิจการ อยู่ในระดับน้อยที่สุด และปัญหาถนนสำหรับการคมนาคมขนส่งสินค้า/บริการ มีปัญหาในระดับมาก

2. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่พบปัญหาการดำเนินธุรกิจ ดังนี้

2.1 ด้านทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาทุนหมุนเวียนในการทำธุรกิจ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาทุนสำหรับขยายกิจการธุรกิจ และปัญหาความไม่แน่ใจในขั้นตอนระเบียบการเข้าหาแหล่งทุน มีปัญหาในระดับมาก

2.2 ด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาความรู้ด้านการเงิน/การบัญชี และปัญหาเกี่ยวกับระบบปฏิบัติการในกิจการ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาความรู้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านการตลาด พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับตัวสินค้า/การบริการ และปัญหาการกำหนดราคาสินค้า/การบริการ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาการส่งเสริมการตลาด มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.4 ด้านภาษี พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล อยู่ในระดับน้อย

2.5 ด้านสาธาณูปโภค พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาถนนสำหรับการคมนาคมขนส่งสินค้า/บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ดังนี้

3.1 ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ต้องการการลดขั้นตอนการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจ และการลดขั้นตอนการขออนุญาตต่างๆ จากภาครัฐที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการอยู่ในระดับน้อย การเพิ่มช่องทางและโอกาสการปรึกษาหารือระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการสำหรับการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจ ผู้ประกอบการมีความต้องการอยู่ในระดับมาก

3.2 ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในขั้นตอนการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน การสร้างความเข้มแข็งให้ธนาคาร สถาบันการเงินในการปล่อยกู้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อยู่ในระดับมาก ส่วนการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการเข้าหาแหล่งทุน อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจให้กับผู้ประกอบการใหม่ อยู่ในระดับมาก ส่วนการออกนโยบายพิเศษสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการใหม่โดยเฉพาะมีความต้องการในระดับมากที่สุด

3.4 ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาธุรกิจให้กับผู้ประกอบการ การให้บริการข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายใน และต่างประเทศ และส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดฝึกอบรมความรู้ทั้งด้านการจัดการให้แก่ผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมาก

3.5 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ต้องการการสร้างกลไกการร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การสร้างฐานข้อมูลการลงทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่เพื่อสนองให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และสร้างเงื่อนไขที่จูงใจวิสาหกิจขนาดใหญ่ให้หันมาซื้อสินค้า และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมาก

3.6 ด้านการส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการจัดหาข้อมูลข่าวสารทางการตลาดภายใน และต่างประเทศให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการตลาดให้ผู้ประกอบการ การส่งเสริมความรู้ของตลาดต่อสินค้า / บริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมาก ส่วนการส่งเสริมสินค้าหนึ่งอำเภอหนึ่งผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ระดับมาก และมากที่สุดในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1 ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบกฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการลดขั้นตอนการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจ และการมอบอำนาจให้ท้องถิ่นเพื่อให้บริการประชาชนได้ทั่วถึงและสะดวกมากขึ้น อยู่ในระดับมาก การลดขั้นตอนการขออนุญาตต่างๆ จากภาครัฐที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการ อยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีความต้องการการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในขั้นตอนการขอู้เงินจากสถาบันการเงิน การสร้างความเข้มแข็งให้ธนาคาร และสถาบันการเงินในการปล่อยกู้แก่ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการเข้าหาแหล่งทุน อยู่ในระดับมาก

4.3 ด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการออกนโยบายพิเศษสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการใหม่ โดยเฉพาะ ส่วนการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจให้กับผู้ประกอบการใหม่ และการส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่ที่เป็นสตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

4.4 ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการให้บริการข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายในและต่างประเทศ และการส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดอบรมความรู้ด้านการจัดการให้แก่ผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมาก ส่วนการให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาธุรกิจให้กับผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมากที่สุด

4.5 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างธุรกิจใหญ่กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการสร้างฐานข้อมูลการลงทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่ เพื่อสนองให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อยู่ในระดับมาก ส่วนการสร้างเงื่อนไขที่จูงใจวิสาหกิจขนาดใหญ่ให้หันมาซื้อสินค้า และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมากที่สุด

4.6 ด้านการส่งเสริมการขายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการจัดการข้อมูลข่าวสารทางการตลาดภายใน และต่างประเทศให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การส่งเสริมสินค้าหนึ่งอำเภอหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัด

อบรมความรู้เกี่ยวกับการตลาดให้ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมความรู้ของตลาดต่อสินค้า/บริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมากที่สุด

5. ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันโดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

5.1 ผลการเปรียบเทียบปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพัน โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางที่มีวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินการ และประเภทวิสาหกิจต่างกัน มีระดับปัญหาในการดำเนินธุรกิจโดยรวมแตกต่างกัน

5.2 ผลการทดสอบสมมติฐานปัญหาในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป. ลาว จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันที่มีวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินการ และประเภทวิสาหกิจต่างกัน มีระดับปัญหาในการดำเนินธุรกิจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ผลการเปรียบเทียบความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันโดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

6.1 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพัน โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางที่มีระยะเวลาดำเนินการต่างกันมีระดับความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ แตกต่างกันไป

6.2 ผลการทดสอบสมมติฐานความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป. ลาว จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันที่มีวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ และประเภทวิสาหกิจต่างกัน มีระดับความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ผลการศึกษาความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว พบว่า ผู้ประกอบการมีความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐใน 3 อันดับแรก คือ ด้านการเพิ่มความช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจ รองลงมา คือ ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน และ อันดับที่ 3 ได้แก่ ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบกฎหมาย ต่อการดำเนินธุรกิจ

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีปัญหาในการดำเนินธุรกิจ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านทุน พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพัน มีปัญหาด้านทุนในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับที่งานวิจัยของตำบูนาน¹ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจ

---

¹ Tulus Tahi Hamonangan Tambunan. "Development of small and medium enterprises in a developing country: The Indonesian case". *Dissertation Abstracts International*. 5.1 (2011): 68.

ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งปัญหาหรือข้อจำกัดที่สำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศอินโดนีเซียได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนทางการเงิน

1.2 ปัญหาด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาในด้านนี้ โดยเฉพาะปัญหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคล ปัญหาการบริหารการเงิน/การบัญชี และปัญหาความรู้เกี่ยวกับระบบปฏิบัติการในกิจการ สอดคล้องกับ สมชาย หิรัญกิตติ² ที่กล่าวว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมากไม่กำหนดโครงสร้างที่เป็นทางการในกิจการของตน แต่สิ่งนี้จะกลายเป็นความจำเป็นถ้าธุรกิจเติบโตขึ้น ตลอดจนระบุมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เติบโตต่อไปจำเป็นต้องมีผู้จัดการฝ่ายมากขึ้น ต้องมีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร โดยอาจจะทำการปฐมนิเทศสำหรับบุคลากรใหม่ การอบรมเพื่อปรับปรุงคุณภาพ หรือการพัฒนาการจัดการและพนักงานมืออาชีพโดยการสร้างโปรแกรมฝึกอบรมมากขึ้น เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Okpara³ ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยข้อจำกัดที่ขัดขวางการเติบโตและการอยู่รอดของธุรกิจขนาดเล็กในไนจีเรียที่พบมากที่สุดนั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน คือ การจัดการที่ไม่ดี การทุจริต การขาดการฝึกอบรมและประสบการณ์

1.3 ปัญหาด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือสำหรับกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับห้องการส่งเสริมวิสาหกิจ

² สมชาย หิรัญกิตติ. *การบริหารธุรกิจขนาดย่อม*. 2542.

³ John O. Okpara. "Factors constraining the growth and survival of SMEs in Nigeria: Implications for poverty alleviation". *Dissertation Abstracts International*. 34.2(2011): 156.

ขนาดกลางและขนาดย่อม สปป.ลาว ที่พบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของลาวส่วนมากยังขาดเทคโนโลยี และเครื่องมือสำหรับการผลิตที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพสูง

1.4 ปัญหาด้านแรงงาน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านแรงงาน สอดคล้องกับ การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สปป.ลาว ที่พบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของลาวส่วนมากยังขาดแรงงานที่มีทักษะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทินกร ประเศษฐสุต⁴ ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมเขตอุตสาหกรรมภาคที่ 2 ที่พบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านแรงงาน ผู้ประกอบการที่มีคุณวุฒิการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา และผู้ประกอบการในรูปแบบเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน คือ ไม่ได้จัดการฝึกอบรมความรู้ให้กับลูกจ้าง และสอดคล้องกับสมชาย หิรัญกิตติ⁵ ที่กล่าวว่า การประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมถึงแม้จะใช้จำนวนบุคลากรน้อยกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ก็ตาม แต่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมก็ยังต้องการบุคลากรที่มีคุณสมบัติ ความรู้ความชำนาญที่เหมาะสมเข้ามาทำงานอย่างเพียงพอ ความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมขึ้นอยู่กับการจัดคนและการรักษาพนักงานที่ดี แต่เป็นที่สังเกตว่าจากการศึกษาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพันไม่มีปัญหาด้านแรงงานทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมเป็นธุรกิจขนาดเล็ก และเป็นกิจการประเภทค้าปลีกเป็นส่วนใหญ่ซึ่งไม่ค่อยมีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการส่วนมากจึงไม่มีปัญหาด้านแรงงาน

1.5 ปัญหาด้านการตลาด พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาในด้านนี้ ซึ่ง

⁴ ทินกร ประเศษฐสุต. สภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมเขตอุตสาหกรรมภาคที่ 2. 2547.

⁵ สมชาย หิรัญกิตติ. ล.ด.

สอดคล้องกับงานวิจัยของOkpara ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลการวิจัยพบว่า หนึ่งในปัญหาอุปสรรคของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในประเทศไนจีเรีย คือ ความต้องการต่ำสำหรับผลิตภัณฑ์และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งยังสอดคล้องกับตำนาน ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า ข้อจำกัดของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้แก่ความยากลำบากทางการตลาด

1.6 ปัญหาด้านการเข้าหาแหล่งทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเข้าหาแหล่งทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของOkpara ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษาพบว่า หนึ่งในปัญหาอุปสรรคของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไนจีเรีย คือ การขาดการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐ และสถาบันทางการเงิน ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านการเข้าหาแหล่งทุน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนมากใช้ทุนส่วนตัวในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งไม่ค่อยได้ใช้บริการแหล่งทุนของธนาคาร หรือสถาบันทางการเงินต่างๆ จึงไม่พบปัญหาการเข้าหาแหล่งทุน หรืออาจเนื่องมาจากวิสาหกิจขนาดย่อมเป็นกิจการที่ต้องใช้ทุนน้อยกว่าวิสาหกิจขนาดกลาง ดังนั้น ในเวลาภู่เงินก็จะเป็นวงเงินภู่ที่ไม่มากนัก จึงอาจทำให้กระบวนการอนุมัติเงินภู่้ง่ายกว่ากระบวนการอนุมัติเงินภู่ให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง

1.7 ปัญหาด้านภาษี พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาเกี่ยวกับภาษี ซึ่งสอดคล้องกับ ห้องการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สปป.ลาว ที่พบว่า การขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจและกระบวนการชำระภาษียังมีหลายขั้นตอนเกินความจำเป็นซึ่งทำให้ยังต้องใช้เวลานานและเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการ

1.8 ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านต้นทุนการผลิต/บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Chew and Chaw⁶ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศสิงคโปร์เผชิญอยู่ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมของประเทศสิงคโปร์เป็นธุรกิจที่ได้รับภาระด้านราคาในตลาดผลิตภัณฑ์ และรับภาระด้านราคาในตลาดปัจจัยนำเข้าอีกด้วย ที่มากไปกว่านั้นในเวลาที่ดินทุนสูงขึ้นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในสิงคโปร์จะได้รับผลกระทบเนื่องจากไม่สามารถยกภาระด้านต้นทุนที่สูงขึ้นไปให้ผู้ซื้อสินค้า และบริการ ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในด้านต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนมากเป็นธุรกิจค้าปลีก และการบริการขนาดเล็ก ดังนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงไม่มีปัญหาด้านต้นทุนการผลิต/บริการ

1.9 ปัญหาด้านสาธารณูปโภค พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาด้านสาธารณูปโภคเกี่ยวกับปัญหาถนนสำหรับการคมนาคมขนส่งสินค้า/บริการ และปัญหาระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับโศคปาวา ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษาพบว่า หนึ่งในปัจจัยข้อจำกัดที่ขัดขวางการเติบโตและการอยู่รอดของธุรกิจขนาดเล็กในไนจีเรียที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาสาธารณูปโภคที่ไม่ดี

2. ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

⁶ Rosalind Chew and Soon-Beng Chew. "A study of SMEs in Singapore". *Dissertation Abstracts International*. 2.4 (2008).

2.1 การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมาย ต่อการดำเนินธุรกิจ จากการศึกษา พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การขออนุญาตดำเนินธุรกิจ เช่น การนำเข้า หรือส่งออกสินค้าต่างๆ ยังต้องผ่านหลายหน่วยงาน หรือ การอนุญาตขึ้นทะเบียนวิสาหกิจใหม่ และต่อทะเบียนวิสาหกิจในแต่ละอำเภอโดยพาณิชย์อำเภอไม่มีสิทธิ์ออกอนุญาตให้ ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากพาณิชย์จังหวัดที่เดียว จึงทำให้มีความล่าช้าในกระบวนการให้บริการของภาครัฐต่อผู้ประกอบการ

2.2 ปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน จากการศึกษา พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาการให้บริการทางการเงินของภาครัฐ และสถาบันทางการเงินต่างๆ ยังมีน้อย โดยเฉพาะสินเชื่อระยะยาว และดอกเบี้ยต่ำสำหรับวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม กระบวนการเข้าถึงแหล่งทุนยังถูกจำกัด และการให้บริการทางการเงินของธนาคารยังไม่มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับห้องการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม สปป.ลาว ที่รายงานการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ค.ศ. 2006-2010 ไว้ว่า สถาบันทางการเงินยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และไม่มีบริการที่หลากหลายต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะสินเชื่อระยะยาวสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้นยังมีจำกัด

2.3 สร้างผู้ประกอบการใหม่ จากการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพันเป็นผู้ประกอบการใหม่ โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดย่อมส่วนมากมีระยะ

เวลาดำเนินกิจการต่ำกว่า 6 ปี ซึ่งถือว่ายังมีประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจที่น้อย และน่าจะพบปัญหาทางการแข่งขันมากกว่า ดังนั้น จึงต้องการการสนับสนุนทางด้านนโยบายจากภาครัฐ เช่น จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจให้กับผู้ประกอบการใหม่ การส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่ที่เป็นสตรี และออกนโยบายพิเศษสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการใหม่โดยเฉพาะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรณี กิตติกรวิวงศ์⁷ ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยศึกษาเฉพาะโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ ในจังหวัดชลบุรี โดยผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของการดำเนินงานของโครงการมีหลายประการ ได้แก่ การดำเนินการโครงการที่เป็นการค้าเนินการ โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวทำให้มีการใช้งบประมาณค่อนข้างสูง การขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมฝึกอบรมไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ หน่วยงานที่ให้คำปรึกษาทางการเงินและการลงทุนมีจำนวนน้อย สถานที่จัดงานไม่เหมาะสมเพราะอยู่ในศูนย์การค้าในเมืองที่ห่างไกลจากผู้ผลิต สถานที่จัดงานยังมีจำนวนไม่เพียงพอ การจัดงานแสดงสินค้าบางแห่งมีค่าใช้จ่ายสูง ข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการยังล้าสมัย การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

2.4 ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ จากการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการขาดความรู้ทางด้านการจัดการ ไม่มีข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายใน และต่างประเทศที่ดี หรือไม่มีความสามารถเพียงพอในการวิเคราะห์ และวางแผนธุรกิจด้วยตัวเอง เป็นต้น และที่สำคัญ ในระยะที่ผ่านมาเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจของภาครัฐยังมีน้อยมาก ซึ่งมีเพียงไม่กี่วิสาหกิจขนาดย่อม

⁷ จันทรณี กิตติกรวิวงศ์. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs): ศึกษาเฉพาะโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่. 2548.

ของจังหวัดหัวพันเท่านั้นที่ได้รับการบริการให้คำปรึกษาจากห้องการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังมีผู้ประกอบการจำนวนมากที่ต้องการ และรอการสนับสนุนในด้านนี้จากภาครัฐ

2.5 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม จากการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพันเห็นว่า การส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เช่น การสร้างกลไกการร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การสร้างฐานข้อมูลการลงทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่เพื่อสนองให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงการสร้างเงื่อนไขที่จูงใจวิสาหกิจขนาดใหญ่ให้หันมาซื้อสินค้าและบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในจังหวัดหัวพัน นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เพราะจะได้มีเครือข่ายทางธุรกิจที่กว้างขึ้น ทั้งจะสามารถขยายตลาดสู่กลุ่มตลาดธุรกิจขนาดใหญ่ และอาจเป็นตลาดที่มีความต้องการสินค้าของวิสาหกิจขนาดย่อมในปริมาณมาก และแน่นอน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสทางธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น

2.6 ส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จากการศึกษา พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีปัญหาด้านความรู้ทางการตลาด เช่น ปริมาณความต้องการสินค้าและบริการ

ของวิสาหกิจจากจังหวัดหัวพันมีน้อย ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ประกอบการขาดวิธีการโฆษณาสินค้า และบริการที่ดี จึงทำให้ลูกค้าต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ ไม่รับรู้หรือไม่สนใจสินค้าและการบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเท่าที่ควร นอกจากนี้เนื่องมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารทางการตลาดของผู้ประกอบการเองจึงทำให้ไม่สามารถรับรู้ความต้องการของตลาด จึงทำให้มีปัญหาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งในที่สุดก็ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ดังนั้นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจึงมีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมการขายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น จัดหาข้อมูลข่าวสารทางการตลาดภายในและต่างประเทศให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการตลาดให้ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมความรู้ของตลาดต่อสินค้า / บริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน เป็นต้น

3. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐใน 3 อันดับแรก คือ ด้านการเพิ่มความช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญของการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ คือ การเพิ่มความเข้าใจในด้านการบริหารธุรกิจให้ผู้ประกอบการ เช่น การเพิ่มการจัดอบรมเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ การเพิ่มทักษะทางเฉพาะด้านให้กับพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม เช่น ผู้ประกอบการต้องการการให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาธุรกิจ การส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดฝึกอบรมความรู้ทางการจัดการให้แก่ผู้ประกอบการ และให้บริการข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายใน และต่างประเทศ ตามลำดับ ความต้องการเร่งด่วนถัดลงมา คือ ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ซึ่งมีปัญหาทางด้านทุน และการเข้าหาแหล่งทุน ดังนั้น จึงมีความต้องการเร่งด่วนที่จะขอการ

สนับสนุนจากภาครัฐ อาทิ การสนองเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ และการแก้ไข ปัญหาขั้นตอนในการจัดเตรียมเอกสารประกอบการขอกู้เงินจากธนาคาร สร้าง ความเข้มแข็งให้ธนาคาร สถาบันการเงินในการปล่อยกู้แก่วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการเข้าหา แหล่งทุน เป็นต้น ความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วน อันดับที่ 3 ได้แก่ด้านการ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมาย ต่อการดำเนินธุรกิจ โดย ความต้องการเร่งด่วนในการขอการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการปรับปรุง สภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ พบว่าผู้ประกอบการ ต้องการการสนับสนุน การลดขั้นตอนการขออนุญาตต่างๆ จากภาครัฐที่ เกี่ยวกับการดำเนินกิจการเป็นอันดับแรก ถัดมา คือ การมอบอำนาจให้ท้องถิ่น เพื่อให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึงและสะดวกมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากที่ผ่าน มาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดห้วยพั้นไม่ได้รับความ สะดวกจากการบริการของภาครัฐที่มีต่อการดำเนินกิจการ เช่น ขั้นตอน การขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจ ระเบียบต่อการประกอบธุรกิจที่เข้มงวดเกินไป เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ภาครัฐควรเพิ่มข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งทุน และกระบวนการ ประกอบเอกสารขอกู้สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น เพื่อ สามารถเข้าหาแหล่งทุนได้ง่ายขึ้นทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าหา แหล่งทุนสำหรับกิจการได้สะดวกขึ้น ทั้งเป็นการให้บริการทางการเงินที่ดี จากภาครัฐ และสถาบันทางการเงิน

2. สถาบันทางการเงิน และภาครัฐควรมีนโยบายทางการเงินมาก ขึ้นต่อวิสาหกิจขนาดกลางโดยเฉพาะการให้บริการดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ การลด ขั้นตอนการประกอบเอกสารกู้เงินให้สั้นลง นอกจากนี้ก็ควรปรับลดอัตราภาษี เงินได้นิติบุคคลให้ต่ำลง

3. ภาครัฐควรเพิ่มการจัดอรรถมรรคความรุ้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ และให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินกิจการที่ถูกต้องให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น โดยเฉพาะความรู้ทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล การตลาด และกิจกรรมหลักทางการบริหารจัดการ เช่น การวางแผนธุรกิจ (Planning) การจัดตั้งองค์กร การนำพา (Leading) และควบคุมดูแล (Controlling) ให้กับผู้ประกอบการ

4. กระทรวงโยธาธิการและขนส่ง ของ สปป.ลาว และองค์การปกครองส่วนจังหวัดหัวพันควรเร่งปรับปรุงระบบถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดอุปสรรคของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมลง

5. ภาครัฐควรเพิ่มการสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ การปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ เพราะจากการศึกษาพบว่า เป็นความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะสภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนของภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในจังหวัดอื่นของ สปป.ลาว เพื่อให้ได้ข้อมูลมาจากหลายพื้นที่ซึ่งจะทำให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐได้มากขึ้น

2. เนื่องด้วยวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประกอบด้วยหลายประเภทวิสาหกิจ ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาสภาพปัญหา และความ

ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของผู้ประกอบการเฉพาะในประเภทวิสาหกิจ
ใดหนึ่ง เช่น วิสาหกิจผลิตสินค้า บริการ ค้าปลีกหรือค้าส่ง

3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาของผู้ประกอบการโดยรวมใน
หลายด้าน ดังนั้นการศึกษาค้างต่อไปควรศึกษาเชิงลึกเฉพาะปัญหาด้านใดหนึ่ง
ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ละเอียดมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- จันทร์ณี กิตติภูริวงศ์. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs): ศึกษาเฉพาะโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการ ใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์, บัณฑิต วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- ทินกร ประเศษฐสูต. สภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดย่อมเขตอุตสาหกรรมภาคที่ 2. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาอุตสาหกรรมศึกษา มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 2547.
- สมชาย หิรัญกิตติ. การบริหารธุรกิจขนาดย่อม. กรุงเทพมหานคร: Diamond in Business World, 2542.
- Okpara, J. O. "Factors constraining the growth and survival of SMEs in Nigeria: Implications for poverty alleviation". *Dissertation Abstracts International*. 34.2 (2011): 156.
- Chew, R., & Chew, S. B. "A study of SMEs in Singapore". *Dissertation Abstracts International*. 2.4(2008).
- Tambunan, T. T. H. "Development of small and medium enterprises in a developing country: The Indonesian case". *Dissertation Abstracts International*. 5.1(2011): 68.

การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต: มิติความสุข*

Development Quality of Life Index: Happiness

บุญสม ธรรมชาติวิวัฒน์**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุขและนำเครื่องมือวัดความสุขในระดับปัจเจก ที่พัฒนาขึ้นมาไปทดสอบเบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้ในการพัฒนาตัวชี้วัดโดยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อหาความสัมพันธ์และปัจจัยที่มีผลต่อความสุข วิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ประชากรในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ตัวอย่าง ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling)

* เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ อาจารย์ ดร.วิชัย รูปขำดี รองศาสตราจารย์ ดร.ชัตติยา กวรรณสุด. นิสิตปริญญาเอก วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา นักวิจัย สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผลจากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในมิติความสุขในระดับปัจเจก จากการศึกษาแนวทางการสร้างองค์ประกอบพื้นฐาน (Basic Approach) และแนวทางการสร้างองค์เชิงบูรณาการ (Integrated Approach) ประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบพื้นฐาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ เวลาและการใช้เวลาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สุขภาพกาย สุขภาพใจ ครอบครัว สภาพแวดล้อม การศึกษา/การเรียนรู้ การทำงาน การมีเป้าหมายในชีวิต และตัวแปรอิสระที่สำคัญที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน คือ รายได้ เป็นปัจจัยร่วม และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับองค์ประกอบพื้นฐานและองค์ประกอบเชิงบูรณาการ เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้สึก/อารมณ์ทางบวก ความสงบในจิตใจ ความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติทางศาสนา ปัจจัยร่วมที่มีความสัมพันธ์ คือ การมีเป้าหมายในชีวิต และครอบครัว

Abstract

This research aimed to develop the quality of life index: a happiness concept and bring the developed life index - individual happiness to have a basic test with the sample group through research methodology. The documentary research was employed to develop the index by content analysis, and the quantitative research was employed to find the relationship and factors affecting happiness by factor analysis and partial correlation using 300 samples aged 18 and beyond residing in Chon Buri and Samut Prakan province, obtained by multi-stage sampling. The results showed that the life quality: individual happiness comprised 2 main components- basic Approach and Complementary Approach; both totally comprised 11 components in details. The basic approach consisted of 8 components namely 1) time and relaxation 2) physical health 3) mind health 4)

family 5) environment 6) education/learning 7) working and 8) life meaning. The income-a co-factor which had position relation with basic component was the main independent variables, the basic factor. The complementary approach-life quality component: happiness in mind development consisted of 3 components i.e. 1) feeling and positive emotion 2) mind serenity 3) belief/faith/religious practices. The relating co-factor was life meaning and family.

บทนำ

ในการพัฒนาประเทศ เป้าหมายสำคัญในปัจจุบัน คือ การพัฒนาที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล หรือให้ผลของการพัฒนานั้นเข้าไปถึงตัวคนอย่างเต็มที่ ประเทศต่างๆ ทั่วโลกโดยนักเศรษฐศาสตร์ ได้คิดตัวชี้วัดเรียกว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมของชาติ (Gross National Products: GNP) เป็นเครื่องชี้วัดผลของการพัฒนารวมทั้งประเทศไทยด้วย แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า ในการพัฒนาแม้ว่าตัวเลขค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม GNP ของไทยสูงขึ้น แต่ประชาชนในประเทศไม่น้อย กลับไม่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเพราะสิ่งที่ดีที่เคยมีอยู่กลับหายไป ปัญหาที่ไม่เคยมีก็เกิดขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับเลวลง จึงมีการทบทวนความเห็นว่าการใช้ GNP เพื่อวัดผลการพัฒนาเพียงอย่างเดียว ยังไม่สะท้อนภาพการทำให้ชีวิตของประชาชนดีขึ้นแต่อย่างไร จึงมีการค้นหาตัวชี้วัดใหม่ เพื่อสะท้อนภาพของการพัฒนา เช่น ดัชนีคุณภาพชีวิตทางกายภาพ (Physical Quality of Life Index) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ดัชนีวัดความก้าวหน้าคนไทย (Human Achievement Index) ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข (Well – being Index) ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Index) ดัชนีวัดคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) และดัชนีวัดความสุข (Happiness Index)

ประเทศไทยเองได้มีการทำเครื่องชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในระยะแรกมีโครงการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง ในระยะต่อมา จึงมีการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตทั้งในระดับครัวเรือน และระดับชุมชน คือ เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2 ค.) โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมในสวนการดำเนินการพัฒนาตัวชี้วัด ให้สอดคล้องกับบริบทในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบันมีการปรับปรุงเพื่อนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพชีวิตหลายครั้ง และหลังสุดได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนอีกครั้ง เพื่อนำมาใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งเป็นแผนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และนอกจากนี้ยังได้นำตัวชี้วัดต่างๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้นมาใช้ในหน่วยงานต่างๆ เช่น เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข (Well-being) และในปี พ.ศ. 2552 ได้เปลี่ยนเป็นตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขและการพัฒนาด้านตัวชี้วัดเพื่อวัดผลการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตของไทย มีมาอย่างต่อเนื่อง อาจใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เอง ใช้ตัวชี้วัดที่เรียกว่า การพัฒนาคน ตัวชี้วัดการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ และตัวชี้วัดความสำเร็จของคน (Human Achievement Index: HAI) และนอกจากนี้ยังมีตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับหน่วยงาน เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กิรีเริ่มพัฒนาดัชนีวัดคุณภาพชีวิตคนไทย และพัฒนาดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุขมีตัวชี้วัดสุขภาพ และตัวชี้วัดความสุข นอกจากนี้ยังมีตัวชี้วัดการประเมินผลการทำงานขององค์กร จึงมีความซ้ำซ้อนและกระจายผู้วิจัย จึงได้ศึกษาและบูรณาการองค์ประกอบการวัดคุณภาพชีวิตและความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข และเพื่อนำเครื่องมือวัดความสุขในระดับปัจเจกที่ได้พัฒนาทดสอบเบื้องต้น

การทบทวนวรรณกรรม

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นปรัชญาการบริหารภาครัฐหรือการบริหารรัฐกิจ ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดผลลัพธ์ขั้นปลาย (Ultimate Outcome) ในการพัฒนา นักปรัชญาที่สำคัญของนักบริหาร ตั้งแต่สมัยอริสโตเติล (Aristotle, 384-322 B.C.) นักบุญโธมัส อควินัส (Thomas Aquinas, A.D.1227-1274) เสนอหลักการการบริหารรัฐกิจ โดยมุ่งเน้นรัฐสวัสดิการ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ฌอง โบแดง (Jean Bodin, A.D.1530-1596) หลักการและเป้าหมายการบริหารภาครัฐที่สำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดผลลัพธ์สุดท้าย คือ การทำให้พลเมืองทุกคนมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ และ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau, A.D. 1712-1778) เสนอแนวคิดการบริหารภาครัฐที่สำคัญ คือ การขจัดความไม่เสมอภาค การมุ่งเน้นความมีเสรีภาพของประชาชน อาจกล่าวได้ว่า การบริหารรัฐกิจ จุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ มุ่งเน้นเพื่อคุณภาพชีวิตและความผาสุก ความมีเสรีภาพและความเสมอภาค ของประชาชน¹

อมาตยา เชน² ได้ใช้ทฤษฎีการเลือกทางสังคม และความเสมอภาค แนวคิดด้านการพัฒนาคน มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควบคู่กับทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อวัดผลของการพัฒนา ซึ่งเดิมใช้การวัดความยากจน เป็นเครื่องมือวัดอย่างเดียว ต่อมา อมาตยา เชน มีแนวคิดว่า การใช้ดัชนีความยากจนเพียงมิติเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้อธิบายผลของการพัฒนาได้ มีนักวิชาการที่มีแนวคิดสอดคล้องเช่นนี้ โดยเฉพาะนักจิตวิทยาเชิงบวก เช่น Martin Seligman³ Sonja Lyubomirsky⁴ นักวิจัยมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด Daniel Kahneman and Alan Kureger⁵ ที่ให้ความสำคัญ และศึกษาปัจจัย

¹ วรเดช จันทรรต. *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. 2552.

² Amartya Sen. *Development As Freedom*. 1999.

³ Martin Seligman. *Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*. 2002.

⁴ Sonja Lyubomirsky. *The How of Happiness: A Practical Approach to Getting the Life you Want*. 2010.

⁵ Daniel Kahneman and Alan Krueger. "Developments in the measurement of subjective well-being". *Journal of Economic Perspectives*. 20.1 (2006): 3-24.

ที่ส่งผลต่อความสุข และวิถีการดำเนินชีวิต ที่เอื้อให้คนมีความสุขมากขึ้น และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ชีวิตของแต่ละคนมีคุณค่าอย่างไร เช่น การเคารพในตนเอง (Self-esteem) การมองโลกในแง่ดี (Optimise) ความสามารถในการควบคุมตนเองอย่างอิสระ (Self-determine) เพื่อนหรือคนที่อยู่ในชีวิตเราพร้อมที่จะดูแลเรา (Positive Relationships) การดำรงชีวิตได้ (Vitality) การดูแลความสัมพันธ์ของตนเองกับคนรอบตัว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ บ่งชี้ถึงทิศทางแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการบริหารที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเห็นคุณค่าของความรู้สึกของคน มาเสริมการพัฒนาที่มองในมิติทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวและเพื่อบูรณาการสิ่งที่ขาดหายไป

ผู้วิจัยจึงให้พัฒนาเครื่องมือชีวิตโดยบูรณาการองค์ประกอบคุณภาพชีวิตและองค์ประกอบความสุข และเสริมด้วยองค์ประกอบทางด้านการพัฒนาจิตใจเข้าด้วยกัน โดยเริ่มจากการศึกษาพื้นฐานแนวคิด และผลงานวิจัยคุณภาพชีวิต ความสุข ของนักคิด นักทฤษฎีทั้งทางตะวันตก และตะวันออก รวมแนวคิดความสุขของครุฑมเชิงพุทธ แล้วนำตัวชีวิตของแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ มาทำการวิเคราะห์หาตัวร่วมหลักๆ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นอกจากการได้ตัวชีวิตแต่ละตัวแล้ว บางตัวคล้ายกันและบางตัวแตกต่างกัน แต่ที่สำคัญยังพบว่า การวัดจากตัวชีวิตแต่ละตัวยังไม่ลึกซึ้งพอ ในการวัดที่จะตรงกับความเป็นจริง จากการทดสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวนหนึ่ง การพัฒนาเครื่องมือแบบบูรณาการ (Integrated Approach) มีความหมายสองประการ คือ ประการแรก เป็นการบูรณาการ องค์ประกอบของการวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุขด้านการพัฒนาจิตใจ ที่มีความเป็นอัตวิสัย (Subjective) และประการที่สอง โดยให้ความสำคัญกับส่วนต่างๆ ที่ผสมผสาน และมีความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ประกอบ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องเชื่อมโยงระหว่างร่างกายและจิตใจ ทั้งในเชิงการเกื้อกูลกัน (Supplementary) และความต่อเนื่อง (Continuity) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผู้วิจัยพบว่า การวัดคุณภาพชีวิต ในมิติการประเมินคุณค่าและความรู้สึกที่เป็นคุณแก่การดำเนินชีวิตที่สำคัญ คือ ความสุขและการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีได้ประเมินออกมาเป็นตัวเงิน แต่เป็นความรู้สึกที่เสริมพลังแห่งวิถี

การดำเนินชีวิต ที่แตกต่างไปจากการประเมินทางด้านเศรษฐกิจและมาตรฐานการดำเนินชีวิต แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการพิจารณาการวัดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคม (The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress) ซึ่งมีแนวคิดที่ให้ความสำคัญและหลักวิธีคิดเกี่ยวกับวิธีการวัดคุณภาพชีวิต 3 ลักษณะ คือ 1) การพัฒนามาตรฐานแนวคิดจิตวิทยาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีเชิงอัตวิสัย (Subjective well-being) ให้ความสำคัญกับการประเมินในระดับปัจเจกบุคคล คือ การตัดสินใจสภาพการณ์ต่างๆ ของตนเองได้ดีที่สุด ด้วยบุคคลหรือปัจเจกบนพื้นฐานที่เอื้อให้ประชาชนมี “ความสุข” และ “ความพึงพอใจ” กับชีวิตของตน เป้าหมายสากลของการดำรงอยู่ของมนุษย์ 2) แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (Capabilities) เป็นการมองชีวิตแบบผสมผสานให้ความสำคัญคุณค่า อารมณ์ความรู้สึก ความสัมพันธ์ เป้าหมายส่วนบุคคลที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ระหว่างสมรรถนะที่แตกต่างกัน และ 3) ให้ความสำคัญคุณภาพชีวิตที่ไม่ใช่ตัวเงิน คือ ความพอใจของประชาชน ที่มีความแตกต่างกันในจุดอ้างอิงและสถานการณ์ ผู้วิจัยศึกษาเชิงลึกพบว่า การให้ความสำคัญในมิติด้านจิตใจ มีคุณค่าและเชื่อมโยงกับองค์ประกอบทางกายและองค์ประกอบพื้นฐาน ซึ่งมีความสำคัญและมีการนำไปใช้ในเชิงวิชาการ และทางการแพทย์ ทั้งทางตะวันตกและทางตะวันออก โดยเฉพาะในทางการแพทย์ จิตวิทยาเชิงบวก เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัย มีกรอบแนวความคิด

1. แนวทางการศึกษาระดับพื้นฐาน (Basic Approach) ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีคุณภาพชีวิต และแนวคิดทฤษฎีความสุข ประกอบด้วยวิเคราะห์องค์ประกอบร่วม (Common Factors) องค์ประกอบการวัดคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ได้มีการพัฒนาศึกษา วิจัย ประกอบด้วย คือ เซอร์จี และคณะ⁶ คุมมินส์และคณะ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

⁶ M. Joseph Sirgy. "Theoretical Perspectives Guiding QOL Indicator Projects". *Society Indicator Research*. 103 (2010): -22.

วิชัย รูปขำดี⁷ Ed Diener and Eunkook M. Suh⁸ ประเทศมาเลเซีย
 สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประเทศนิวซีแลนด์
 ประเทศแคนาดา ประเทศอังกฤษ Michael Frich ซึ่งจากการศึกษา พบว่า
 องค์ประกอบที่ใช้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย 28 องค์ประกอบ และ
 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ ปัจจัยร่วม (Common Factors) พบว่า องค์
 ประกอบที่มีความถี่สูงสุด อันดับแรก คือ 1) สุขภาพกาย 2) รายได้ 3) สภาพ
 แวดล้อม 4) ชีวิตครอบครัว 5) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

องค์ประกอบวัดความสุข ได้นำผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดและ
 เครื่องมือวัดความสุข แนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก ประกอบด้วย คือ
 ดาเนียล คาทซ์แมน⁹ มาร์ติน เซลิกันแมน¹⁰ นักจิตวิทยาเชิงบวก ผู้เสนอแนวคิด
 ทฤษฎีความสุขแท้ (Authentic Happiness) โดยวัดจากความรู้สึกพึงพอใจใน
 ชีวิต (life satisfaction) ได้แก่ อารมณ์ทางบวก ด้านสุขภาพกาย ด้านการ
 ทำงาน ด้านครอบครัว การมีเป้าหมายของชีวิต ความสำเร็จ และการมีความ
 สัมพันธ์ที่ดี ริชาร์ด เลยาร์ด¹¹ เอ็ด ไดเนอร์¹² UNDP ศูนย์ศึกษาภูฏาน ซอนจา
 ลูบโอมิสกี¹³ โออีซีดี (OECD) สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ¹⁴ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ¹⁵ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ซึ่งจากการศึกษา
 พบว่า องค์ประกอบที่ใช้เป็นตัวชี้วัดความสุขประกอบด้วย 40 องค์ประกอบ

⁷ วิชัย รูปขำดี และคณะ. *คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนริมคลองแสนแสบกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของคลอง*. 2542.

⁸ Ed Diener and Eunkook M. Suh. "National Difference in Subjective Well-being". in *Well-being: The Foundations of Hedonic Psychology*. 1999. pp. 343-350.

⁹ Daniel Kahneman. *National Time Accounting: The Currency of Life*. 2009. pp. 9-86.

¹⁰ Martin Seligman. *loc.cit.*

¹¹ Richard Layard. *Happiness: Lesson From a New Science*. 2005. pp. 65-66.

¹² Ed Diener. "Subjective well-being". *Psychological Bulletin*. 95 (1984): 542-57.

¹³ Sonja Lyubomirsky. *loc.cit.*

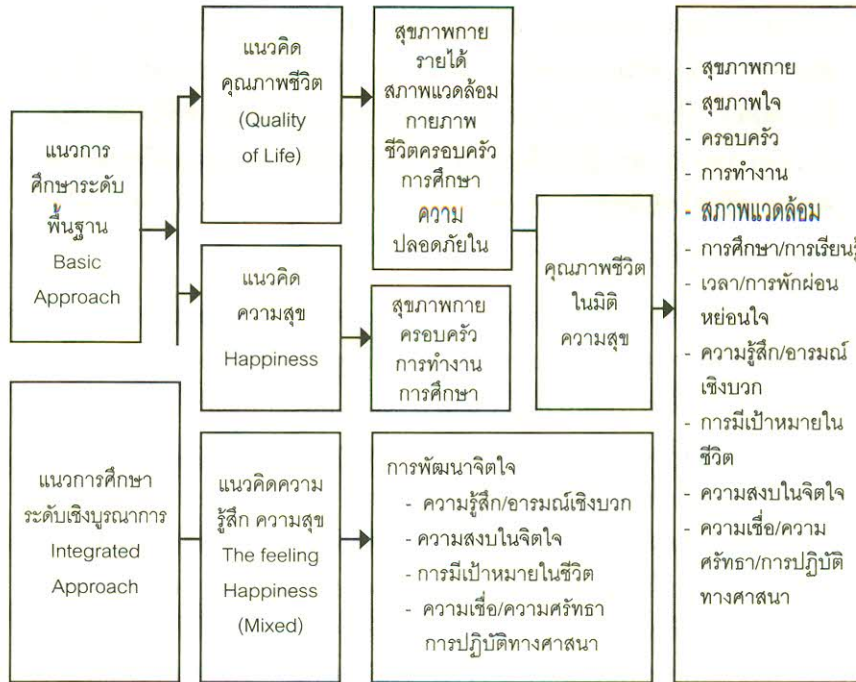
¹⁴ สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัวแบบบูรณาการ*. 2549.

¹⁵ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. *ความสุขของคนไทยในเขตชนบท*. 2553. หน้า 58-59.

องค์ประกอบร่วม (common factors) ที่มีความถี่สูงสุด 6 อันดับแรก คือ 1) สุขภาพกาย 2) ด้านครอบครัว 3) การศึกษา 4) ด้านทำงาน และ 5) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นส่วนที่ร่วมกันระหว่างองค์ประกอบวัดคุณภาพชีวิตและองค์ประกอบวัดความสุข ผู้วิจัยจึงนำเสนอ สรุปองค์ประกอบของเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติของความสุข ประกอบด้วย สุขภาพกาย สุขภาพใจ ครอบครัว การศึกษา การทำงาน และสิ่งแวดล้อม

2. แนวทางการเชิงบูรณาการ (Integrated Approach) เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการนำองค์ประกอบที่มีพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกภายในจิตใจ และการพัฒนาจิตใจ นำมารวมผสมผสานกับองค์ประกอบ ที่มีใช้อยู่เดิมจากแนวคิด สุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มองว่าความสุขของคนควรมองแบบองค์รวมที่ประกอบด้วยกายและใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง การมองความสุขที่เป็นความสุขจากภายในตนเอง อัตวิสัย (subjective domain) โดยวัดความรู้สึกสุขหรือความรู้สึกพึงพอใจ และเป็นการพัฒนาจิตใจในระดับปัจเจก ซึ่งจากการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบความสุข พบว่า ตัวชี้วัดนี้มีความถี่ในระดับต่ำ แต่มีความสำคัญต่อความสุขของคน จึงได้นำแนวคิดเชิงพุทธ และแนวคิดความสุข ของ มาร์ติน เซลิคแมน มาพัฒนา ซึ่งพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ 1) มิติการใช้เวลา/การพักผ่อนหย่อนใจ 2) ความรู้สึก/อารมณ์ทางบวก 3) การมีเป้าหมายในชีวิต 4) ความสงบในจิตใจ และ 5) ความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติทางศาสนา

สรุป องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบสุขภาพกาย องค์ประกอบสุขภาพใจ องค์ประกอบด้านครอบครัว องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม/สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบการศึกษา/การเรียนรู้ องค์ประกอบเวลา/การพักผ่อนหย่อนใจ องค์ประกอบความรู้/อารมณ์เชิงบวก องค์ประกอบการมีเป้าหมายในชีวิต องค์ประกอบความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติทางศาสนา ดังภาพ 1 กรอบแนวความคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

ความหมายการพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข (Quality of Life Index: Happiness Concept)

การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข หมายถึง การบูรณาการองค์ประกอบคุณภาพชีวิตและองค์ประกอบความสุข เพื่อพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัด โดยแนวทางการสร้างองค์ประกอบพื้นฐาน (Basic Approach) และแนวทางการสร้างองค์ประกอบเชิงบูรณาการ (Integrated Approach)

แนวทางการสร้างองค์ประกอบพื้นฐาน (Basic Approach) หมายถึง แนวทางการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตหรือความสุขแบบแยกส่วน ในแต่ละองค์ประกอบ เช่น ด้านสุขภาพ ด้าน

สิ่งแวดล้อม ด้านการทำงาน ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว ด้านชุมชน ด้านการเมือง ด้านความพึงพอใจ และด้านจิตใจ เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้ค่าในแต่ละด้านมีค่าสูงสุด (Maximum) ในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้ผลรวมของคุณภาพชีวิตสูงสุด ซึ่งจุดอ่อนของแนวทางการสร้างองค์ประกอบพื้นฐานนี้คือ เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน ขาดการเชื่อมโยงของตัวชีวิต ที่อาจมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกัน

แนวทางการสร้างองค์ประกอบผสมผสาน (Complementary Approach) หมายถึง แนวทางการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข โดยให้ความสำคัญกับส่วนต่างๆ ที่ผสมผสาน และมีความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ประกอบ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องเชื่อมโยงระหว่างร่างกายและจิตใจ ทั้งในเชิงการเกี่ยวเนื่องกัน (Supplementary) และความต่อเนื่อง (Continuity)

คุณภาพชีวิตในมิติความสุข หมายถึง ระดับความพึงพอใจ ความรู้สึกดี ความสุขกายสบายใจ และการมีคุณภาพชีวิตที่สมดุลทั้งด้านกายภาพและจิตใจ

การพัฒนาจิตใจ (Emotional Development) หมายถึง การพัฒนาความรู้สึก ความคิด ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเกื้อหนุนจิตใจ ให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง สงบสุข เบิกบานผ่องใส ที่เอื้อประโยชน์หรือเป็นคุณแก่ตนเอง เช่น การพัฒนาความสงบในจิตใจ ความรู้สึกอารมณ์ทางบวก การใช้ชีวิตไม่เบียดเบียนตนเอง สิ่งแวดล้อม การเสียสละ รู้จักให้ (จาคะ) นำไปสู่ความสมบูรณ์ด้วยคุณภาพของจิต สมรรถภาพของจิต และสุขภาพของจิต¹⁶

ความสุข หมายถึง ความรู้สึกสบายกาย สบายใจ ความรู้สึกดี ความพึงพอใจ และเห็นคุณค่าของความรู้สึกนั้นที่เอื้อและเป็นคุณต่อร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมอย่างองค์รวม ประารถนาให้ความรู้สึกนั้นพัฒนาและคงอยู่ตลอดไป ปัจจัยและองค์ประกอบที่นำไปสู่ความสุข อาจมองมิติเชิงอัตวิสัย เช่น การพัฒนาจิตใจ ความรู้สึก /อารมณ์ทางบวก ความสงบในจิตใจ ความ

¹⁶ พระพรหมคุณาภรณ์. สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. 2549. หน้า 113.

ศรัทธา การมีเป้าหมายชีวิต ผสมผสานองค์ประกอบเกื้อหนุน ให้เกิดความพึงพอใจและความสุข มิติเชิงภววิสัย เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจ สุขภาวะ การศึกษา ครอบครัว การงาน การจัดการเวลา การพักผ่อน ได้อย่างสมดุล

วิธีการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นการสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข ส่วนที่สอง เป็นการทดสอบเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข โดยมีระเบียบวิธีวิจัย คือ

1) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิต และองค์ประกอบความสุขทั้งทางตะวันตกและตะวันออก ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2554 โดยพิจารณาปัจจัยร่วม (common factors) สถิติที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา คือ สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบที่มีค่าความถี่สูงสุดที่เป็นปัจจัยร่วม และค่าความถี่ที่มีค่าต่ำ ซึ่งหมายถึงมีผู้ศึกษาน้อย

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการนำเครื่องมือทดสอบในจังหวัดตัวอย่าง 2 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ขั้นที่หนึ่งสุ่ม อำเภอเมือง และอำเภออื่น 1 อำเภอ ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมืองชลบุรี และอำเภอศรีราชา และอำเภอเมืองสมุทรปราการ และอำเภอบางพลี ตามลำดับ และขั้นที่สอง พื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ขั้นที่สาม เลือกสุ่มครัวเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) เมื่อเลือกครัวเรือนได้แล้วจะเลือกสุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น โดยมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป โดยมีขนาดตัวอย่าง 300 ตัวอย่าง

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข ที่ได้พัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยสอบถามความคิดเห็นและความรู้สึกของประชากรตัวอย่าง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 11 องค์ประกอบ และตัวแปรลักษณะของประชากรตัวอย่าง คือ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส อาชีพเสริม (คือ อาชีพ ที่ทำนอกเหนือจากอาชีพหลัก) และลักษณะบ้าน

1) การสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข

ในการสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุขในระดับปัจเจก เป็นการบูรณาการองค์ประกอบ ตัวชี้วัด คุณภาพชีวิต และตัวชี้วัดความสุข ที่มีการพัฒนาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2554 ของหน่วยงาน นักวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างองค์ประกอบพื้นฐาน (Basic Approach) และแนวทางการสร้างองค์ประกอบเชิงบูรณาการ (Integrated Approach)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาและพัฒนาพบว่า เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุขในระดับปัจเจก ประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ คือ สุขภาพกาย สุขภาพใจ ครอบครัว การทำงาน สภาพแวดล้อม การศึกษา/การเรียนรู้ เวลา/การพักผ่อน หย่อนใจ ความรู้สึก/อารมณ์ทางบวก การมีเป้าหมายในชีวิต ความสงบในจิตใจ ความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติทางศาสนา มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ มีค่าอัลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.856 ตัวชี้วัดประกอบด้วย 47 ตัวชี้วัด คือ

1. สุขภาพกาย ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ 1) การไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นปัญหาและมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต 2) การดูแลสุขภาพโดยใช้หลัก 5 อ คือ อาหาร อากาศ อารมณ์ อูจจาระ (การขับถ่ายที่ดี) ออกกำลังกาย 3) การเจ็บป่วยในรอบปี และ 4) ความพอใจผลการตรวจร่างกาย

2. สุขภาพใจ ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด 1) การขจัดความทุกข์ ความกังวลใจ กระตบจิตใจได้รวดเร็ว 2) การมีอารมณ์มั่นคง 3)การมีปฏิสัมพันธ์เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนหรือคนสนิท 4)การเป็นคนร่าเริง อารมณ์ดี มีอารมณ์ขัน 5) การนอนหลับอย่างมีคุณภาพและเพียงพอ และ 6) ความพอใจโดยรวมต่อสุขภาพของตนเอง

3. ครอบครัว ประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัวชี้วัด คือ 1) การเป็นคนที่มีความรู้สึกที่ดี รัก ผูกพัน กับครอบครัว 2) ความมีอิสระในการพูดคุยแลกเปลี่ยน หรือกันกับคนในครอบครัว 3)การติดต่อสื่อสารความรู้สึกต่างๆ ในครอบครัว ในชีวิตประจำวัน 4) การได้อยู่ร่วมกันมีกิจกรรมพบปะสังสรรค์กับครอบครัว และ 5) การได้เห็นคนในครอบครัวประสบความสำเร็จ

4. การทำงาน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีความรู้สึกรักงาน และคิดว่างานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต 2) การมีความรู้สึกความสำเร็จของงาน คือ ความก้าวหน้าของชีวิต 3) การมีความกระตือรือร้น และ 4) คิดอะไรใหม่ๆ เพื่องาน การมีความกระตือรือร้น และคิดอะไรใหม่ๆ เพื่องาน

5. สภาพแวดล้อม/สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ 2) การรู้สึกถึงคุณค่า ความรู้สึกดี ๆ ที่ได้จากธรรมชาติ 3) การมีความพอใจ สภาพแวดล้อมในบ้าน/ชุมชนนี้ และ 4) การหลีกเลี่ยงที่จะเบียดเบียนคน สัตว์ และธรรมชาติ

6. การศึกษา/การเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีความสุข และกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 2) การมีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินชีวิต ตามความเป็นจริง และ 3) การรู้และเข้าถึงความต้องการในสิ่งที่ตนสนใจ

7. เวลา/และการพักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีเวลา พักผ่อนอย่างมีคุณภาพในวันหยุด หรือวันอื่นๆ และ 2) การได้รับความรู้สึกดี ๆ ในกิจกรรม การพักผ่อน

8. ความรู้สึก/อารมณ์ทางบวก ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีความภูมิใจและปิติยินดี ในตนเอง 2) ความพอใจ สบายใจ ในสิ่งที่คิดดี ทำดี

3) การมีความกตัญญูต่ผู้ที่มีคุณ 4) การรู้ถึงความไม่เที่ยงของชีวิต
 สัจธรรมของชีวิต เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ชีวิตมีสุข
 ทุกข์ คละกัน เป็นธรรมชาติ เป็นต้น 5) การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิดภายในตนเอง
 6) การมีจิตอาสา/เสียสละช่วยเหลือส่วนรวมและสังคม และ 7) มีความรู้สึก
 ขอบคุณและเพียงพอต่อชีวิตที่ผ่านมา เช่น “การมีความรู้สึกสุข อิศระ ชีวิตที่
 เหลือคือกำไรชีวิต”

9. การมีเป้าหมายในชีวิต ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1) การรู้สึกเป็น
 สุขกับความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิต และ 2) ชีวิตที่ดำเนินอยู่เป็นตามสภาพ
 แวดล้อม ตามสถานการณ์และโอกาสที่พบ

10. ความสงบในจิตใจ/การพัฒนาจิตใจ ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด คือ
 1) การมีความรู้สึก มีความสงบในจิตใจ เบิกบาน (จิตนุ่มนวล) 2) เป็นคนที่มีจิต
 ตั้งมั่นเป็นสมาธิ 3) การสวดมนต์/ไหว้พระ/ทำสมาธิก่อนนอน และ/หรือตอนเช้า
 ประจำ 4) การมีความคิด ไหวพริบ สามารถแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิต อย่างมี
 เหตุมีผลเสมอ 5) การรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดภายในตนเองเสมอ และ 6) การ
 รู้ เข้าใจ มองเห็นสิ่งต่างๆ ที่ประสบ ตามความเป็นจริง

11. ความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติในทางศาสนา ประกอบด้วย 4
 ตัวชี้วัดคือ 1) การมีความเชื่อและศรัทธาในธรรมะ/หรือหลักคำสอนทางศาสนา
 2) เมื่อมีความทุกข์กังวลใจในชีวิตนำแนวทางหลักธรรมทางศาสนา มาเป็น
 เครื่องเตือนสติ 3) การได้รับความสุขกายสบายใจจากการให้ เช่น จากการ
 ทำบุญ/ใส่บาตร/บริจาคทรัพย์ และ 4) การนำหลักคำสอนทางศาสนา/ธรรมะ
 ปฏิบัติอย่างมีสติและด้วยปัญญา/ด้วยความรู้

2) ผลทดสอบเครื่องมือวัดความสุขในระดับปัจเจก

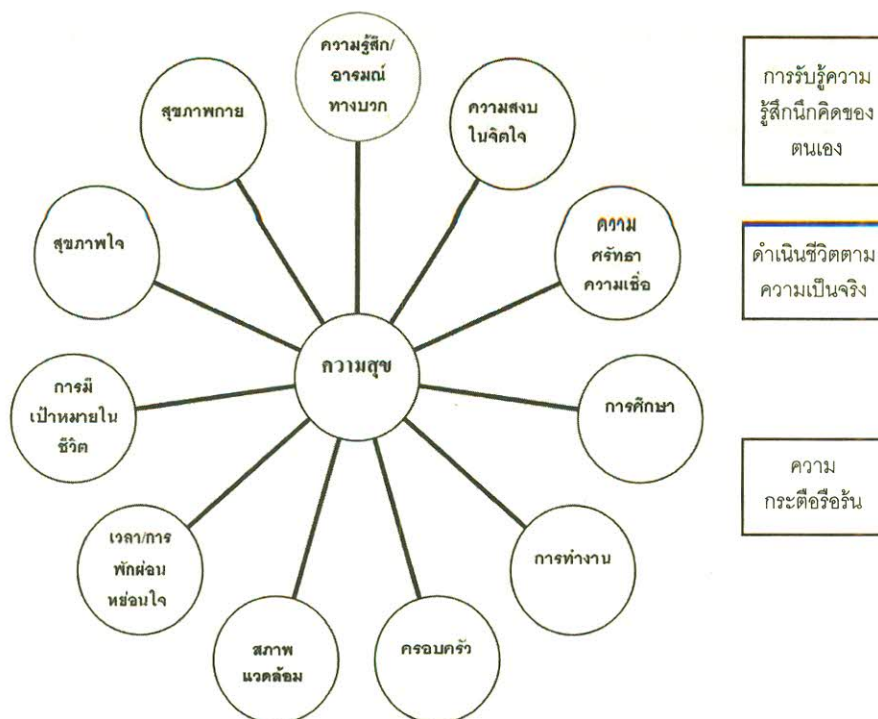
ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่างที่อาศัยในจังหวัดชลบุรีและ
 จังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นพื้นที่ตัวอย่าง ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ลักษณะของข้อมูล
 ตัวอย่าง เป็นชายร้อยละ 50.7 และหญิงร้อยละ 49.3 อายุเฉลี่ยของประชากร
 ตัวอย่าง เท่ากับ 42.5 ปี การศึกษาเฉลี่ยระดับม.6 ปวส/ปวช./อนุปริญญาและ

ปริญญาตรี รายได้เฉลี่ย เท่ากับ 15,243 บาท มีอาชีพส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 41.6 รองมาพนักงาน/ลูกจ้างที่มีรายได้ประจำ ร้อยละ 18.2 พบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสุขในระดับปานกลาง ตัวชี้วัด 10 อันดับแรกที่สะท้อนความสุขของประชากรตัวอย่าง ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.16 - 4.32 คะแนน เรียงจากมากไปน้อย พบว่า ตัวชี้วัดที่บ่งชี้ในระดับปัจเจก คือ ความกตัญญูตเวทิตา ความพอใจสบายใจในสิ่งที่คิดและทำดี ความภูมิใจและปิติยินดีในตนเอง การเป็นคนร่าเริง อารมณ์ดี และมีอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก คือ ความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว คือ การมีอิสระในการพูดคุย แลกเปลี่ยนหรือกันในทุกเรื่องในครอบครัว การสื่อสารความรู้สึกต่างๆ ในครอบครัวในชีวิตประจำวัน เช่น การโทรศัพท์ เป็นต้น การได้อยู่ร่วมกันและมีกิจกรรมสังสรรค์กับครอบครัวในโอกาสต่างๆ ความพอใจกับสุขภาพโดยรวมของตนเอง

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า ปัจจัยร่วมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติความสุข คือ รายได้ ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบสุขภาพกาย สุขภาพใจ ครอบครัว การทำงาน การศึกษา/การเรียนรู้ การทำงาน และเวลา/การพักผ่อนหย่อนใจ และการมีเป้าหมายในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ริชาร์ด เรยาร์ด และริชาร์ด เอสเทอร์ลิน และความสุขในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สุขจากการบริโภครัตถ์พโย ใช้จ่ายทรัพย์ที่หามา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)) และนอกจากนี้ความสุขจากการพัฒนาจิตใจในระดับปัจเจก จากองค์ประกอบผสมผสานคือ องค์ประกอบความรู้สึกล/อารมณ์ทางบวก ความสงบในจิตใจ ความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติในทางศาสนา องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยร่วม ที่มีความสัมพันธ์ คือ การมีเป้าหมายในชีวิต และครอบครัว ซึ่งหมายความว่า ในการพัฒนาความรู้สึกและการพัฒนาจิตใจ ในระดับปัจเจก การนำแนวทางและหลักทางศาสนา เป็นปัจจัยเกื้อหนุน

สร้างความสุขความสงบในจิตใจ การรับรู้ความรู้สึกภายในตนเองอย่างต่อเนื่อง และเกี่ยวเนื่องกัน ความสุขที่ได้รับจากความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายในชีวิต และความสุข ความรัก ความผูกพันที่ได้รับจากครอบครัวเป็นส่วนเสริม ที่ทำให้คนเรามีความสุขที่สมบูรณ์ขึ้นนอกจากนี้ ความรู้สึกและอารมณ์ทางบวกยังมีความสัมพันธ์กับสุขภาพใจและการศึกษา/การเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่บ่งชี้ คือ ความกระตือรือร้น และจากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบด้านความสงบในจิตใจ/การพัฒนาจิตใจ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก/อารมณ์ทางบวก องค์ประกอบด้านความเชื่อ/ความศรัทธา/การปฏิบัติทางศาสนา องค์ประกอบด้านการทำงาน องค์ประกอบด้านเวลา/การพักผ่อนหย่อนใจ องค์ประกอบด้านการมีเป้าหมายในชีวิต องค์ประกอบด้านสุขภาพใจ และองค์ประกอบด้านสุขภาพกาย และมีความเชื่อมโยงทางอ้อม องค์ประกอบด้านครอบครัว และองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม/สิ่งแวดล้อม หมายความว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติความสุขระดับปัจเจกบุคคล พื้นฐานที่สำคัญ คือ การพัฒนา องค์ประกอบด้านความสงบในจิตใจ/การพัฒนาจิตใจ ซึ่งตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาที่สำคัญ ที่สามารถอธิบายความสงบในจิตใจ/การพัฒนาจิตใจ 3 อันดับแรก คือ การรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดภายในตนเอง การสวดมนต์/ไหว้พระ/ทำสมาธิก่อนนอน/ตอนเช้าเป็นประจำ ความรู้สึกสงบในจิตใจ จิตนุ้มนวล ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่อยู่ในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบการวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข

ระดับจิตใจ และเป็นตัวชี้วัดที่มีพื้นฐานของคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นการพัฒนาจิตใจในระดับปัญญา หากอธิบายในความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด การสวดมนต์/ไหว้พระ/ทำสมาธิ เป็นหนทาง (มรรค) ที่นำไปสู่ความสงบในจิตใจ และเมื่อมีการปฏิบัติสม่ำเสมอ จิตได้รับการพัฒนา สู่การรับรู้ภายในจิตใจของตนเอง ภาษาทางพระ คือ จิตเห็นจิต ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติและพัฒนาตนเองเท่านั้นที่จะได้รู้ต่อความรู้สึกนั้น เป็นความสุขภายในจิตใจ มีความเป็นอิสระ ที่ไม่ขึ้นกับเงื่อนไข หรือปัจจัยทางการเงิน ซึ่งผู้วิจัยอยากจะทำให้เห็นประเด็นของความยากในการประเมินทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องของการต้องฝึกฝน ปฏิบัติ ต้องรู้และเข้าใจด้วยตนเอง การใช้ตัวเลขทางสถิติมาวัดว่า วันนี้

ได้พัฒนาจิตด้วยการรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง ก็เป็นการอธิบายยาก ซึ่งแตกต่างจากความสุขที่ได้รับจากวัตถุสิ่งของ หรือสุขทางด้านกายภาพ ที่สามารถจับต้องและเห็นเหตุของความสุได้ ในสังคมไทย คนไทย มีความได้เปรียบตรงที่มีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนา สอนให้เราดับทุกข์ด้วยเหตุแห่งทุกข์ ด้วยปัญญา และแก้ในทางจิตใจ คือ การเจริญสติ ซึ่งหมายถึง ความระลึกรู้ในการทำกิจวัตร ดังนั้น การประเมินคุณภาพชีวิตในมิติความสุข โดยเฉพาะด้านความรู้สึก จึงเป็นเรื่องที่อธิบายได้ยากและเป็นเรื่องใหม่ ที่ในระยะทศวรรษ ได้มีการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดเชิงอัตวิสัย เพื่อจะบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิต ที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติของความสุข โดยเฉพาะความสุขในตนเอง มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจ ในด้านความรู้สึก/อารมณ์ทางบวก ความสงบในจิตใจ ความเชื่อ/ความศรัทธาและการปฏิบัติทางศาสนา เป็นองค์ประกอบผสมผสานเพื่อเสนอเป็นทางเลือก หรือเสริมตัวชี้วัดที่ขาดไป ซึ่งนำไปวัดความสุขหรือทดสอบตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดนี้ ยังมีข้อจำกัดว่า ความสุขของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน และแม้แต่คนคนเดียววกัน ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ความสุขยังมีในระดับที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ คือ ผู้ฝึกฝนได้¹⁷ ดังนั้นการสร้างหรือการปฏิบัติและพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจและสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและสมดุล เป็นหนทางนำความสุขที่มีคุณภาพได้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ

1. การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข เสนอเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาคนที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาความสุขนี้ควรต้องมีการพัฒนาและนำไปทดสอบในพื้นที่ในเชิงอัตวิสัยในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่อง

¹⁷ พระพรหมคุณาภรณ์. ส.ด.

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ที่ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง แยกเป็นรายองค์ประกอบที่ได้จากการนำเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต ทดสอบเบื้องต้น คือ

1) ในการกำหนดนโยบายทางเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ มีรายได้อย่างเดียวไม่อาจเพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน ควรที่เสริมสร้างและให้ความสำคัญกับความรู้สึกรัก ความพอใจ อารมณ์และความสุขของประชาชน

2) การให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดในระดับปัจเจกบุคคล มีความ สำคัญ เพราะในการวัดปัจเจกบุคคลหลายปัจเจกบุคคล นำไปสู่ความเป็นภาพ รวมของชุมชน สังคมและประเทศ ดังนั้นเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต รัฐควรให้ ความสำคัญ และดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ นำไปสู่นโยบายหรือ โครงการที่สำคัญของรัฐได้อย่างเป็นรูปธรรมและตรงเป้าหมายมากที่สุดได้ เช่น สถิติการนอนหลับอย่างมีคุณภาพของประชาชนมีมากขึ้น ประชาชนมีความสุข สบายกาย สบายใจ ไร้ทุกข์กังวล หรือเป็นตัวชี้วัดที่มีความสัมพันธ์กับ สุขภาพ กาย สุขภาพใจ และความสุขในครอบครัว ความสุขในที่ทำงาน ทั้งสถานที่ ทำงาน และสวัสดิการ และการสร้างบรรยากาศและความสุข อย่างสมดุล

3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตในมิติความสุขให้ความสำคัญกับคุณค่า ความรู้สึกรักของประชาชนในระดับปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะสุขที่เกิดจากการ พัฒนาจิตใจ ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับครอบครัว สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ที่เกื้อหนุน เสริมให้สร้างความรู้สึกรักที่ดีต่อตนเองและสังคม

4) ส่งเสริมแนวทางการปฏิบัติทางพุทธศาสนา การอบรมจิตใจใน ชีวิตประจำวัน เช่น การให้เวลากับการพักผ่อนทางจิตใจ เช่น ทำสมาธิ เป็นต้น

5) ส่งเสริม สนับสนุน ศึกษา และพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตในมิติ ความสุข เพื่อนำไปสู่นโยบายสาธารณะ การสร้างองค์กรแห่งความสุข อย่าง เป็นระบบ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในมิติความสุข ควรมีการนำไปศึกษาในขอบเขตพื้นที่ที่กว้างขวาง และนำข้อจำกัดของการวิจัยที่มีในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อมีการพัฒนาทั้งด้านวิชาการและด้านปฏิบัติ จะได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงให้เครื่องมือชุดนี้ สามารถนำไปเป็นหลักที่มีความแน่นอนนามากขึ้นต่อไป.

รายการอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์. *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2549.
- พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. *ความสุขของคนไทยในเขตชนบท*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร, 2553.
- วรเดช จันทรศร. *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2552.
- วิชัย รูปขำดี และคณะ. *คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนริมคลองแสนแสบกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของคลอง*. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2542.
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบครอบครัวแบบบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต, 2549.
- Diener, E., & Suh, E. M. "National Difference in Subjective Well-being". in *Well-being: The Foundations of Hedonic Psychology*. New York: Russel-Sage, 1999.
- Layard, R. *Happiness: Lesson From a New Science*. New York and London: Penguin, 2005.
- Lyubomirsky, S. *The How of Happiness: A Practical Approach to Getting the Life you Want*. London: Piatkus, 2010.
- Kahneman, D. *National Time Accounting: The Currency of Life*. Chicago: University of Chicago Press, 2009.
- Kahneman, D., & Krueger, A. "Developments in the measurement of subjective well-being". *Journal of Economic Perspectives*. 20.1 (2006): 3-24

Seligman, M. *Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*. New York: Free Pres, 2002.

Sen, A. *Development As Freedom*. New York: Random House, 1999.

Sirgy, M. J. "Theoretical Perspectives Guiding QOL Indicator Projects". *Society Indicator Research*. 103 (2010): 1-22.

รูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการ
จัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุและผู้พิการ
ในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
ตามแนวทางการบริการสาธารณะภาครัฐรูปแบบใหม่
Form and Mechanism in Public Service and Social
Welfare of Elderly and Disabled People
in Nong Tong Pattana Municipality, Hang Dong
District, Chiang Mai Province
Toward the New Public Service Approach

สุทธิรักษ์ ไชยาศิริรินทร์โรจน์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุและผู้พิการในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบกรณีศึกษา รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตเหตุการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดทำกรสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมสำหรับ

---

* นักศึกษาปริญญาโทคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่เทศบาลจัดทำเอง (2) บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่เทศบาลร่วมกับชุมชนจัดทำ และ (3) บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่ชุมชนจัดทำเอง ส่วนกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) กลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของระบบราชการ (Bureaucratic base mechanism) (2) กลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของชุมชน (Community base mechanism) และ (3) กลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของความเป็นพลเมือง (Civil engagement mechanism)

Abstract

This research aimed to study form and mechanism in public service and social welfare of elderly and disabled people in Nong Tong Pattana municipality. It used qualitative research by using case study method and collected by interview, observed and focus group. The result is three forms of public service and social welfare: (1) public service and social welfare produced by municipality (2) public service and social welfare produced by municipality and community (3) public service and social welfare produced by community. Three forms mechanisms are (1) Bureaucratic base mechanism (2) Community base mechanism (3) Civil engagement mechanism

บทนำ

ในปัจจุบันสภาพการณ์ของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ซึ่งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นอกจากจะนำทั้งความเจริญและความเสื่อมถอยบางประการมาสู่ประเทศแล้ว สิ่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ¹ โดยสัดส่วนของผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ถึงแม้ประเทศจะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงเพียงไร สังคมก็ยังคงมีบุคคลที่มีความบกพร่องทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม และสติปัญญา รวมอยู่ด้วย นั่นคือ “ผู้พิการ” นอกจากจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี แล้วนั้น จำนวนผู้พิการก็เพิ่มขึ้นทุกๆ ปีเช่นกัน และเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของผู้พิการในภาคเหนือแล้ว พบว่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้พิการมากที่สุดในภาคเหนือ

เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีขอบเขตความรับผิดชอบ 1 ตำบล 14 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 8,768 คน โดยมีจำนวนที่เป็นประชากรผู้สูงอายุทั้งสิ้น 1,547 คนและมีผู้พิการทั้งสิ้น 224 คน ข้อมูลจากสำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา ปี 2554 และเมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาสามปี นโยบายเทศบาลหนองตองพัฒนา และยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลหนองตองพัฒนา พบว่า ในปี พ.ศ. 2554 เทศบาลหนองตองพัฒนาได้ดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมทั้งทางด้าน การแพทย์และการสาธารณสุข การพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ การบริการทางการศึกษา การบริการทางอาชีพ และการบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ นอกจากจะเป็น

¹ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. *สวัสดิการผู้สูงอายุ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. 2549.

โครงการที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้พิการแล้ว ยังเป็นโครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ในการบริหารงานทั้งในส่วนของจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุและผู้พิการที่มีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการและเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและผู้พิการมากที่สุด จึงเป็นที่มาของการศึกษาค้นคว้าเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา มีพัฒนาการการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างไร รวมถึงมีรูปแบบและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุและผู้พิการในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบกรณีศึกษา รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตเหตุการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดทำกรสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาล ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานชมรมผู้พิการ ประธานผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตัวแทนอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบวกรก ตัวแทนจากโรงพยาบาลสวนปรุง ตัวแทนจากโรงพยาบาลหางดง ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ดูแลผู้พิการ จำนวน 253 คน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้านี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการบริการสาธารณะภาครัฐรูปแบบใหม่ (New Public Service) ทฤษฎีความเป็นพลเมือง (Theories of Citizenship) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสำหรับพลเมือง (Quality Service for Citizen) และแนวคิดเกี่ยวกับบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม

ทฤษฎีการบริการสาธารณะภาครัฐรูปแบบใหม่ (New Public Service)

Denhardt & Denhardt² กล่าวว่า การบริการสาธารณะภาครัฐรูปแบบใหม่ (The New Public Service) นั้น เกิดขึ้นจากแนวคิดของสิทธิพลเมือง แนวประชาธิปไตย (democratic citizenship) ชุมชนและประชาสังคม (community and civil society) และแนวคิดมนุษยนิยมในองค์กรและทฤษฎีวาทกรรม (organizational humanism and discourse theory) ซึ่ง Denhardt & Denhardt ได้เสนอหลักสำคัญของการบริการสาธารณะภาครัฐรูปแบบใหม่ 7 ประการ ประกอบไปด้วย (1) เน้นการให้บริการมากกว่าคอยกำกับ (Serve, rather than steer) (2) มุ่งประโยชน์สาธารณะเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่เพียงผลพลอยได้ (The public interest is the aim, not the by-product) (3) การคิดเชิงยุทธศาสตร์แต่ปฏิบัติด้วยวิถีทางแบบประชาธิปไตย (Think strategically, act democratically) (4) บริการประชาชนในฐานะพลเมือง ไม่ใช่แค่ลูกค้า (Serve citizens, not customers) (5) เน้นภาระความรับผิดชอบ (Accountability isn't simply) (6) เน้นคุณค่าของคนมากกว่าความสามารถในการผลิต (Value people, not just productivity) และ (7) เน้นคุณค่าความเป็นพลเมืองและการให้บริการสาธารณะมากกว่าบทบาทการเป็นผู้ประกอบการ (Value citizenship and public service above entrepreneurship) โดยข้าราชการมีบทบาทที่สำคัญ คือ ต้องช่วยเหลือประชาชนและตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐโดยที่ไม่ถูกบังคับหรือขับเคลือบโดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว

นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์พยายามจะเสนอแนวความคิดในการบริหารภาครัฐรูปแบบใหม่ขึ้น โดยพยายามชี้ให้เห็นว่า เป็นแนวคิดที่ต่างจากแนวคิดการบริหารภาครัฐรูปแบบเดิม (Old Public Administration) ที่มี

---

² Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt. "The New Public Service: Serving Rather Than Steering". *Public Administration Review*. 60.3(2000): 549 – 559.

การจัดการที่ไม่คล่องตัว รวมอำนาจ และหมกมุ่นอยู่กับกฎระเบียบและสายบังคับบัญชา มีมุมมองต่อประชาชนว่าเป็นเพียงราษฎรหรือประชาชนผู้รอรับบริการ ทำให้การบริการเป็นไปตามความต้องการของเจ้าหน้าที่รัฐ อีกทั้งยังละเลยประชาชน นอกจากนี้ยังต่างจากแนวคิดจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งมุ่งเน้นในการนำแนวคิดหรือเทคนิคการจัดการของภาคเอกชนมาใช้ในการจัดการภาครัฐเพื่อให้การจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีผลการปฏิบัติงานและการบริการที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่า เมื่อการบริหารจัดการภาครัฐไม่เหมือนกับการบริหารจัดการภาคธุรกิจ และประชาชนก็มีใช้ลูกค้าหรือผู้รอรับบริการแต่เป็น “พลเมือง” ผู้ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจัดการวิถีชีวิตของตนเอง ภายใต้การคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดใหม่ขึ้น นั่นคือ แนวคิดการบริการสาธารณะภาครัฐรูปแบบใหม่ (New Public Service)

ทฤษฎีความเป็นพลเมือง (Theories of Citizenship)

นักทฤษฎีและนักวิชาการพยายามอธิบายถึงความเป็นพลเมืองแตกต่างกันไป สามารถสรุปได้ว่า ความเป็นพลเมือง (Citizenship) คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อชุมชนหรือชาติ เกิดผลประโยชน์ทั้งสองระหว่างสังคมและตนเอง คนทุกคนเกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์ในระบบการเมือง แต่จะแตกต่างกันในส่วนของสิทธิทางกฎหมาย การปกป้องสิทธิของตน และการแสดงความเป็นเจ้าของในสิทธิของตน ทำให้เห็นว่า ความเป็นพลเมืองเกิดขึ้นจากสิทธิทางกฎหมายของประชาชน ซึ่งการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง คือ การทำให้พลเมืองมีบทบาทสำคัญในการจัดการวิถีชีวิตของตนเองร่วมกันภายในชุมชน และมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดบริการสาธารณะ เพื่อการพัฒนาชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสำหรับพลเมือง (Quality Service for Citizen)

Carlson and Schwarz³ ได้เสนอแนวทางการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบคลุมแนวทางการพัฒนาสำหรับหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 8 ประการ ได้แก่ (1) ความสะดวก (Convenience) (2) ความปลอดภัย (Security) (3) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) (4) ความสำคัญส่วนบุคคล (Personal attention) (5) ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem – solving approach) (6) ความยุติธรรม (Fairness) (7) ความรับผิดชอบต่อภาษี (Fiscal responsibility) และ (8) การมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen influence)

แนวคิดเกี่ยวกับบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม

การบริการสาธารณะ หมายถึง สินค้าหรือบริการที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) แก่ประชาชนทุกคนในสังคม โดยทุกคนในสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงสินค้าหรือบริการดังกล่าว โดยสินค้าหรือบริการดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้การอำนาจการหรืออยู่ในการควบคุมของภาครัฐ ในการจัดทำบริการสาธารณะนั้น มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญอยู่ 3 ประการ⁴ คือ (1) บริการสาธารณะต้องดำเนินการไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (2) บริการสาธารณะที่จัดขึ้นต้องให้เอกชนมีสิทธิได้รับประโยชน์โดยเท่าเทียมกัน และ (3) การจัดบริการสาธารณะจะต้องปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนตลอดเวลา

สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม

³ Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt. *The New Public Service: Service: Serving, Not Steerig*. 2007. p. 61.

⁴ วุฒิสรา ตันไชย. รายงานวิจัย เรื่อง บทบาทของรัฐในการจัดบริการสาธารณะในระดับจังหวัดและอำเภอ. 2544. หน้า 11.

เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

โดยสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการบริการต่างๆ ของรัฐ เช่น การสาธารณสุข การศึกษา ศาสนา การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การอำนวยความสะดวกด้านบริการสาธารณะ ค่าโดยสารยานพาหนะ การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็น การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี เป็นต้น ส่วนสวัสดิการสังคมสำหรับผู้พิการนั้น ผู้พิการได้รับสิทธิและโอกาสในการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ และได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยความเสมอภาค ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นหนทางสู่ความสำเร็จในชีวิตของคนพิการ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

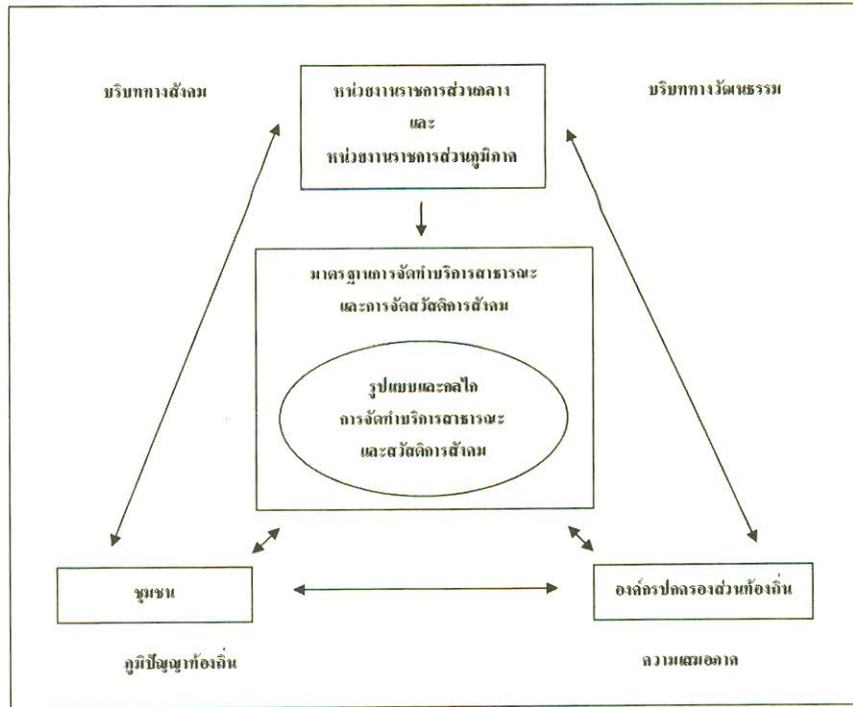
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษารูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุและผู้พิการในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา ครั้งนี้ ได้ประยุกต์มาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบริการสาธารณะรูปแบบใหม่ (New Public Service) ของ Denhardt &

Denhardt⁵ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของพลเมือง ของ Denhardt & Denhardt⁶ ส่วนกรอบแนวคิดได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานราชการส่วนกลางและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งรูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมนั้น หน่วยงานราชการส่วนกลางและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคจะกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามนโยบายด้านสวัสดิการสังคมและดำเนินการตามกฎหมาย ในส่วนของชุมชนนั้นรูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมจะเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่จัดสรรให้กับประชาชนนั้นต้องมีมาตรฐานการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการ ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงความสะดวก ความปลอดภัย ความน่าเชื่อถือ ความสำคัญส่วนบุคคล ความสามารถในการแก้ปัญหา ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อภาษี และการมีส่วนร่วมของพลเมือง

รูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมนั้น ดำเนินการตามนโยบายด้านสวัสดิการสังคมของหน่วยงานราชการส่วนกลางและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค และต้องมาจากการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน โดยที่บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมนั้นต้องมีมาตรฐานการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และตระหนักถึงความเสมอภาคอีกด้วย

⁵ Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt. 2000. *loc.cit.*

⁶ Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt. 2007. *loc.cit.*

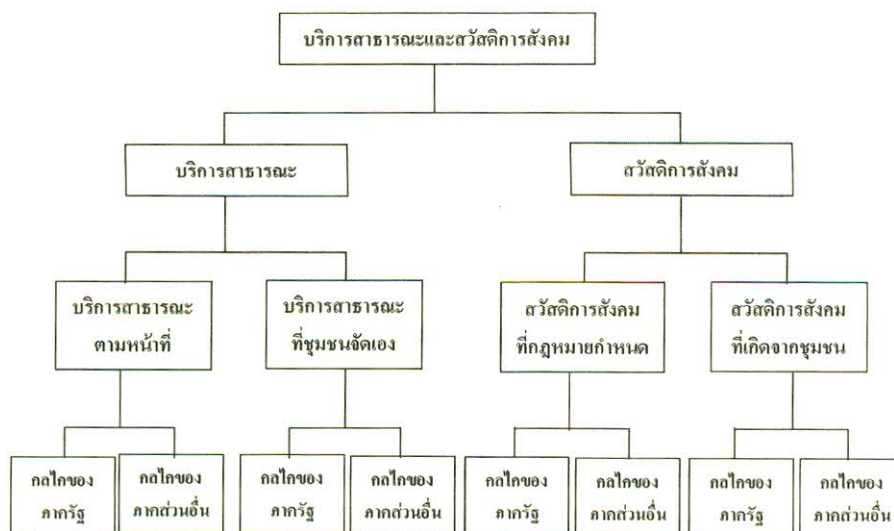

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา พบว่า รูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะ⁷ รวมถึงรูปแบบและกลไกการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สามารถแบ่งประเภทได้ ตามแผนภาพที่ 2

⁷ บริการสาธารณะ หมายถึง บริการที่จัดให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา ด้านสุขภาพ สังคม จิตใจ รายได้ ที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงสิทธิต่างๆ

ภาพที่ 2 ประเภทของรูปแบบและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะ และการจัดสวัสดิการสังคม

จากแผนภาพที่ 2 การจัดทำบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่ง คือ การให้บริการสาธารณะตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ยกตัวอย่างเช่น การจัดให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) การตั้งจุดตรวจสุขภาพเพื่อให้บริการกับผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ (บ้านเทิดไถ่) รวมไปถึงการจัดกิจกรรมการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม เช่น การแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น ส่วนประเภทที่สอง คือ การให้บริการสาธารณะที่ชุมชนจัดทำขึ้น ได้แก่ การส่งเสริมการออกกำลังกายโดยการจัดสรรอุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกาย การบำบัดรักษาด้วยการแพทย์ทางเลือก เช่น การฝังเข็ม การนวดแผนไทย การย่ำขา การตอกเส้น การถ่ายทอดครุภูมิปัญญาท้องถิ่น การแข่งขันกีฬาสมัครเล่นคน 3 วัย เป็นต้น

สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาล ตำบลหนองตองพัฒนา สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่ง คือ การจัดสวัสดิการสังคมที่กฎหมายกำหนด ยกตัวอย่างเช่น การตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสรรกายอุปกรณ์แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ การแจกเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ การส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชน การอำนวยความสะดวกในการขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุและผู้พิการ การให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย (ทนายอาสา) รวมไปถึงการให้ความรู้ทางด้านสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงได้รับของผู้สูงอายุและผู้พิการ ส่วนประเภทที่สอง คือ การจัดสวัสดิการสังคมที่เกิดจากชุมชน ยกตัวอย่างเช่น การพยายามผลักดันให้ผู้ป่วยทางจิตกลับเข้าสู่สังคมปกติ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการคุณภาพชีวิตและสวัสดิการชุมชน (สัจจะวันละบาท) โครงการเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อช่วยเหลือเงินฌาปนกิจศพ การจัดทำที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (บ้านต้นแบบ) การทัศนศึกษาของผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุ (โครงการสวดมนต์ 2 วัย) เป็นต้น

ในส่วนของกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่ง คือ กลไกของภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาเป็นแกนกลางเพื่อเป็นกลไกในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม เช่น สวัสดิการสังคมที่เน้นการเข้าสังคมของผู้ป่วยทางจิต เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาจะเป็นผู้ประสานให้กับคนในชุมชนเพื่อที่จะแจ้งเกี่ยวกับการจัดงาน เช่น งานเลี้ยงปีใหม่ และทำความเข้าใจกับผู้ที่เป็นผู้ประสานงานในแต่ละหมู่บ้าน จัดหาสถานที่จัดงาน เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดประชุมเตรียมงาน ขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เช่น หน่วยงานเอกชนเพื่อขอรับการสนับสนุน และยังเป็นผู้ประสานงานกับประธานชมรมร่วมใจสมานจิต เพื่อติดต่อประสานกับผู้พิการทางจิต เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีกลไกอื่นของภาครัฐ เช่น ศูนย์อเนกประสงค์วัดหนองตอง ศูนย์อเนกประสงค์ป่าเป้า และศูนย์อเนกประสงค์

पालาน รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายประจำหมู่บ้านและรถประชาสัมพันธ์ของเทศบาล ส่วนประเภทที่สอง คือ กลไกของภาคส่วนอื่น ได้แก่ การให้ชุมชนเป็นกลไกหลัก การให้เอกชนดำเนินผ่านการสนับสนุนของเทศบาล ทั้งนี้สำหรับการใช้ชุมชนเป็นกลไกหลักจะเน้นให้ชุมชนเป็นแกนนำในการคิดและริเริ่มบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมต่างๆ โดยมีเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาเป็นเพียงผู้สนับสนุนการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนของ การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดทำ รวมถึงสถานที่ในการจัดงาน และเป็นผู้ประสานงานในการขอความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น สวัสดิการการจัดทำบ้านต้นแบบที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้มีความเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยชุมชนจะเป็นผู้สรรหาและคัดเลือกบุคคลที่สมควรได้รับการจัดสรรสวัสดิการบ้านต้นแบบ ซึ่งหน่วยงานเอกชนและร้านค้าต่างๆ ในชุมชนจะเป็นผู้สนับสนุนอุปกรณ์และคนในชุมชนจะร่วมกันก่อสร้างบ้านต้นแบบ ซึ่งเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาจะเป็นผู้ประสานให้กับคนในชุมชนเพื่อที่จะแจ้งเกี่ยวกับการดำเนินงาน เป็นผู้ประสานงานในแต่ละหมู่บ้าน และขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ รวมไปถึงจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจัดสวัสดิการดังกล่าวอีกด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมนั้น จะเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามหน้าที่ โดยเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาจะดำเนินการตามกฎหมายที่กำหนดไว้ และเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง ส่วนกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมนั้นจะเป็นกลไกของภาครัฐเอง และกลไกของภาคส่วนอื่น ทั้งนี้ชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมด้วย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้พิการ ภายใต้สังคมที่มีการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน วัฒนธรรมการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รวมถึงการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในชุมชน พร้อมทั้งตระหนักถึงความเสมอภาคและสิทธิที่พึงได้รับของผู้สูงอายุและ

ผู้พิการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 อีกด้วย

อภิปรายผล

การจัดบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาที่ได้นำเสนอในผลการศึกษา หากจะพิจารณาสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ (1) บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่เทศบาลจัดทำเอง เป็นบริการสาธารณะที่เทศบาลเป็นผู้ริเริ่ม (2) บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่เทศบาลร่วมกับชุมชนจัดทำ เป็นบริการสาธารณะที่เทศบาลร่วมกันทำกับชุมชน และ (3) บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่ชุมชนจัดทำเอง และกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) กลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของระบบราชการ (Bureaucratic base mechanism) (2) กลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของชุมชน (Community base mechanism) และ (3) กลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของความเป็นพลเมือง (Civil engagement mechanism) ยกตัวอย่างเช่น บริการสาธารณะด้านสุขภาพ ในกรณีที่เป็นเทศบาลจัดทำเอง คือ การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยเทศบาลจัดงบประมาณของเทศบาลให้แก่อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุเดือนละ 300 บาท ซึ่งเป็นกลไกการจัดทำบริการสาธารณะบนฐานของชุมชนเพราะอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุเป็นตัวแทนที่ชุมชนคัดเลือกเอง โดยส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุและผู้พิการ ในขณะที่เดียวกันเทศบาลก็ยังมีกลไกการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมบนฐานของระบบราชการ กล่าวคือ ในการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมร่วมกับพยาบาลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพสต.) นอกจากนี้ยังมีบริการสาธารณะด้านสุขภาพที่เทศบาลทำร่วมกับชุมชน คือ เครื่องบำบัดและออกกำลังกายโดยใช้กลไกบนฐานของชุมชนที่เข้ามาร่วมบริจาคและจัดทำร่วมกันเพื่อประโยชน์กับ

รายการอ้างอิง

- วุฒิสถาร ตันไชย. รายงานวิจัย เรื่อง บทบาทของรัฐในการจัดบริการสาธารณะ
ในระดับจังหวัดและอำเภอ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2544.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. สวัสดิการผู้สูงอายุ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติงาน
สังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย),
2549.
- Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. "The New Public Service: Serving
Rather than Steering". *Public Administration Review*. 60.3
(2000): 549-559.
- _____. *The New Public Service: Service: Serving, Not Steerig*.
New York: M.E. Sharpe, 2007.

**การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่อง
ยาเสพติด ของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและ
แก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา บริษัท
คอบร้า อินเตอร์ เนชั่นแนล จำกัด***
Perception and Media Exposure of Drug
Abuse Among Workers, for Drug Prevention
and Problem Solving: A Study Case of
COBRA International Company

วาสนา บุชาพันธ์**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาช่องทางในการสื่อสารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงศึกษาการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มประชากรตัวอย่างในการศึกษาคือ

---

* เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา บริษัทคอบร้า อินเตอร์ เนชั่นแนล จำกัด

** นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ใช้แรงงานของบริษัทคอบร้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จำนวน 344 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 29-39 ปี ประสบการณ์ในตำแหน่งพนักงานทั่วไป ระยะเวลาในการทำงาน 1-5 ปี

สมมติฐานที่ 1 การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน ในระดับต่ำ โดยมีทิศทางตรงกันข้าม ($r = -0.243, p = .000$) กล่าวคือ การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ได้มีผลให้ผู้ใช้แรงงานมีความรู้เรื่องยาเสพติดเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้น และการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน ในระดับต่ำ โดยมีทิศทางตรงกันข้าม ($r = -0.278, p = .000$) กล่าวคือ การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้น ไม่ได้มีผลให้ผู้ใช้แรงงานมีความรู้เรื่องยาเสพติดเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้น ข้อเสนอแนะ การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด จึงควรเป็นการสื่อสารสองทาง ฉะนั้น ในแง่ของการดำเนินการโครงการลักษณะนี้ ควรมีนโยบายในการให้ความรู้ในลักษณะของการสื่อสารสองทาง โดยอาจจัดซุ้มให้ความรู้ หรือให้คำปรึกษาที่เป็นส่วนตัวร่วมด้วย

Abstract

The objective of this thesis is to search for effectiveness on preventive and corrective actions for drug problem. It will include the communication channel of the workers in order to prevent and solve

this drug problem. The 344 workers from Cobra International Co.,th which is located in Amata-Nakorn industrial estate are selected to be the population sample in this research. The tools that are used in this research are questionnaire, statistic data (frequency& percentage) and computer software.

Most of the persons answering this questionnaire are male which their ages are between 29-39 year olds and have experience in the general worker positions for 1-5 year.

First hypothesis, the perception and the exposure of anti-drug campaign do effect on the knowledge of the workers at the low level which is in the opposite direction ($r = -0.243$, $p = .000$). It means the perception and the exposure of anti-drug campaign do not effect on increasing their knowledge in terms of prevention and corrective actions. Furthermore the perception and exposure of drug knowledge enforcement is also effect on the knowledge of the workers at the low level which is in the opposite direction ($r = -0.278$, $p = .000$). It means the perception and the exposure of drug knowledge enforcement do not effect on increasing their knowledge in terms of prevention and corrective actions.

The suggestion for the perception to have maximum benefit is providing the knowledge in term of two-ways communication. So to implement this type of project should have policy to provide the knowledge in term of two-ways communication such as knowledge workshop or private consultant.

บทนำ

ยาเสพติดเกี่ยวข้องกับมนุษย์เป็นเวลายาวนาน การใช้ยาเสพติดบางกรณีก็เป็นประโยชน์ได้ แต่ในบางกรณีก็เป็นโทษ เช่น การที่แรงงานใช้ยาเสพติดเพื่อให้สามารถทำงานจำนวนชั่วโมงมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและเพียงพอต่อการดำรงชีพ การใช้ยาเสพติดในแรงงานโดยเฉพาะแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างทั้งด้านสาธารณสุขอนามัย การแพทย์ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ สำหรับภาคตะวันออก โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ในภาคตะวันออกเพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ มีการสร้างถนน ท่าเรือ โรงงาน อุตสาหกรรม เพื่อทำให้การขนส่งสินค้าสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง แนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกโดยเน้นภาคอุตสาหกรรม แต่ละเลยภาคการเกษตร ทำให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมไหลเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป ต้องต่อสู้แข่งขันกันมากขึ้นเพื่อให้สามารถมีงาน มีเงิน เพียงพอต่อการใช้ชีวิตและดูแลครอบครัว

จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกที่มีนิคมอุตสาหกรรมอยู่หลายแห่ง และหนึ่งในนั้นคือนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ซึ่งเป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แรงงานที่มาเข้าทำงานในโรงงานต้องทำงานกับเครื่องจักร ทำงานกับระบบการทำงานที่เป็นขั้นตอน รวมถึงอาจมีการทำงานล่วงเวลา สภาพการทำงานเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความเครียดได้ง่าย การใช้สารเสพติดเพื่อให้สามารถทำงานได้ทนได้นาน จึงเกิดขึ้นและแพร่หลายในแรงงานอุตสาหกรรม แรงงานกลุ่มนี้จึงอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด บริษัทคอบร้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด เป็นโรงงานที่ดำเนินกิจการด้านการผลิตและส่งออกอุปกรณ์กีฬาทางน้ำ เช่น วินเซิร์ฟ เซิร์ฟบอร์ด ฯ ได้ตระหนักถึงปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในโรงงานจึงได้เข้าร่วมโครงการโรงงานสีขาวเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดของประชากรแรงงานใน

สถานประกอบการ ที่สถานประกอบการได้ร่วมกับภาคราชการในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรณรงค์เพื่อสร้างการตระหนักถึงภัยของยาเสพติด ว่ามีประสิทธิภาพในการป้องกันและเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่เพียงใด เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการรณรงค์และส่งเสริมความรู้เรื่องยาเสพติดให้แก่ผู้ใช้ยาเสพติดตามโครงการโรงงานสีขาวเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระยะยาวต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาช่องทางในการสื่อสารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. ศึกษาการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

สมมติฐานของการวิจัย

1. การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน
2. การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน

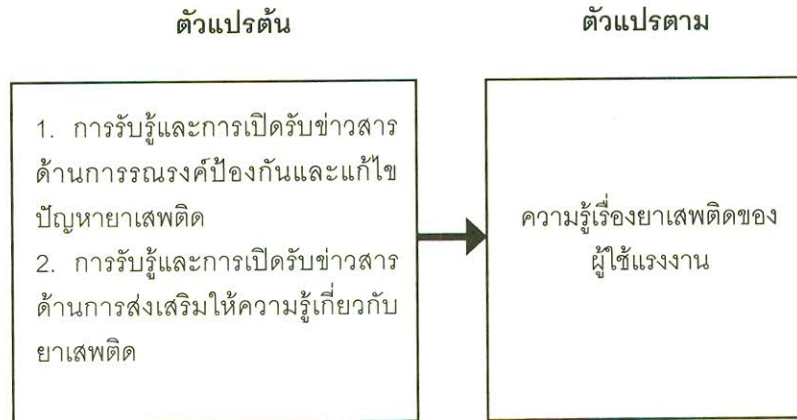
ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ผู้ใช้แรงงานในบริษัท คอบร้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ที่ประกอบธุรกิจผลิตและส่งออกกีฬาทางน้ำ จำนวน 2,474 คน (ข้อมูลวันที่ 1 มิถุนายน 2554)

ขอบเขตด้านการจัดกิจกรรมการรณรงค์ส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานประกอบการจัดขึ้นช่วงเดือน

มกราคม - เดือนมิถุนายน 2554 การเก็บข้อมูลในครั้งนี้นำจึงดำเนินการในช่วง
เดือนกรกฎาคม - เดือนสิงหาคม 2554

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางปรับปรุงวิธีสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับผู้ใช้แรงงาน
2. เพื่อเป็นต้นแบบในการปรับปรุงวิธีการป้องกันยาเสพติดโครงการในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครต่อไป

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้และเปิดรับข่าวสารด้านยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน ด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยการใช้แบบสอบถามเพื่อถามความคิดเห็นของผู้ใช้

แรงงาน โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยและการสุ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ใช้แรงงานของบริษัทคอปร้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด จำนวน 2,474 คน ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของ Yamane¹ ได้เท่ากับ 344 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการดำเนินงานของโครงการโรงงานสีขาว ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งงาน สถานภาพการสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและอายุงาน และการรับทราบประเด็นเกี่ยวกับยาเสพติดผ่านสื่อใดบ้าง

ส่วนที่ 2 การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสาร เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน ต่อการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเสพติด โดยแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ คือ การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และการรับรู้และการเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ส่งเสริมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด จากนั้นทำการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

1. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 การทดสอบความเที่ยงตรง (validity) ของเครื่องมือ

---

¹ Taro Yamane. *Statistics-An Introduction Analysis*. 1973.

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ทำการพัฒนาจากแบบสอบถามต้นแบบ มาตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อให้เนื้อหา ในข้อคำถามของแบบสอบถามสามารถวัดครอบคลุมในสิ่งที่ต้องการวัดได้ตรง ประเด็น โดยนำแบบสอบถามฉบับร่างให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านทำการตรวจสอบเครื่องมือ

2.2 การทดสอบความเที่ยง (reliability) ของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแนะนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาก่อนนำไปทำการทดลองใช้ (Try-out) กับพนักงานบริษัทคอบร้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อถือได้ (Reliability Croefficient) ได้เท่ากับ .9796

สรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ด้านความเที่ยงตรงอยู่ในระดับที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้อย่างเหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จัดตั้งบูธเพื่อแจกแบบสอบถามให้กับผู้ที่สนใจ และต้องการกรอกแบบสอบถามนั้นจริงๆ ทั้งนี้ ก่อนการจัดตั้งบูธได้ทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารของบริษัทคอบร้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด แล้ว

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพสมรส ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้การหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้แรงงานต่อการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารยาเสพติด เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยใช้ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 อายุ 29 – 39 ปี จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 61.9 ระดับการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 สถานภาพสมรสเป็นผู้ที่สมรสแล้ว จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 58.1 ตำแหน่งงานพนักงานทั่วไป จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 ระยะเวลาในการทำงาน 1 – 5 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 193 คน

2. การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสาร เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานต่อการดำเนินงาน เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเสพติด

ผู้ใช้แรงงานรับรู้สถานการณ์ยาเสพติดปัจจุบันจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด จำนวน 312 คน คิดเป็นร้อยละ 90.7 รองลงมารับทราบจากสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 77.6 ประเด็นการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดรับทราบจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 67.4 รองลงมารับทราบจากสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 ประเด็นจับกุมผู้เสพ/ผู้ค้า/ผู้ผลิต รับทราบจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด จำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 87.8 รองลงมารับทราบจากสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 79.4 ประเด็นการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดในสถานประกอบการรับทราบจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมารับทราบจากการอบรม จำนวน 182

คน คิดเป็นร้อยละ 52.9 และประเด็นผลจากการเสพยาเสพติดที่กระทบต่อสุขภาพและสังคม รับทราบจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 59.9 รองลงมา รับทราบจากสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 55.5

3. การรณรงค์ส่งเสริมกิจกรรม และการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการรับรู้การรณรงค์ ส่งเสริมกิจกรรม และการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยอันดับที่หนึ่ง คือ การจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อต่อต้านยาเสพติดเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ห่างไกลจากยาเสพติด รองลงมา คือ การตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะของผู้ใช้แรงงาน และการจัดตรวจสุขภาพพนักงานใหม่ก่อนเข้าทำงานเป็นการป้องกันยาเสพติดในสถานประกอบการได้ทางหนึ่ง ส่วนการจัดกิจกรรมประกวดคำขวัญต่อต้านยาเสพติด มีส่วนช่วยในการสร้างจิตสำนึกให้ผู้ใช้งานตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดให้มากขึ้น เป็นอันดับสุดท้าย

4. การส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

การจัดมูมความรู้เกี่ยวกับข่าวสารยาเสพติด เป็นการสร้างความตระหนักในการป้องกันตนเอง และครอบครัวของผู้ใช้แรงงานในการป้องกันยาเสพติด มีการรับรู้อยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมา คือการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโทษของยาเสพติดแก่ผู้ใช้งานสามารถทำให้ผู้ใช้งานตระหนักถึงโทษของยาเสพติดและมีความรู้ ในการป้องกันตนเองจากยาเสพติด และการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานเพื่อป้องกันยาเสพติด ทำให้ผู้ใช้งานเข้าใจและให้ความร่วมมือในการป้องกันตนเองเพื่อผู้ใช้งาน และครอบครัวให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ เป็นอันดับที่ 2 และ 3 ส่วนการใช้เสียงตามสายช่วงเวลาพัก ให้ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติด สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานเพิ่มขึ้น มีการรับรู้ในระดับปานกลาง เป็นอันดับสุดท้าย

5. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน

พบว่าผู้ใช้แรงงานมีความรู้มากที่สุดเกี่ยวกับยาบ้าหรือยาขยัน เป็นชื่อเรียกของยาเสพติดประเภทยาบ้า จำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 98.0 รองลงมาผู้ใช้แรงงานคิดว่ายาเสพติดประเภทยาบ้า อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด จำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 96.5 และยาบ้าไม่เป็นสิ่งเสพติดตามธรรมชาติ จำนวน 303 คน คิดเป็นร้อยละ 88.1 เป็นอันดับที่ 2 และ 3 และผู้ใช้แรงงานมีความรู้ข่าวสารเสพติดเมื่อเข้าสู่ร่างกายไปแล้วจะไปกดประสาทส่วนต่างๆ ของร่างกาย คือ ยาเสพติดชนิดสารระเหย จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 เป็นอันดับสุดท้าย

อภิปรายผล

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญในเรื่องการรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สามารถนำมาอภิปรายร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ในการศึกษาการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เนื่องจากปัญหายาเสพติดในผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการเป็นปัญหาสำคัญส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ใช้แรงงาน ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน สังคมและความมั่นคงของประเทศ เมื่อสถานประกอบการนับเป็นบ้านหลังที่สองของผู้ใช้แรงงาน ดังนั้น สถานประกอบการจึงต้องมีนโยบายในการป้องกันไม่ให้อาการยาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้น และต้องมีแนวทางในการลดปริมาณการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ลดน้อยลงไปพร้อมกันด้วย

การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสาร เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานต่อการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากผลการศึกษาจากกลุ่มประชากรตัวอย่างจะเห็นได้ว่า สื่อที่เข้าถึงกลุ่มผู้ใช้แรงงานมากที่สุด คือโทรทัศน์

เพราะเป็นสื่อที่สามารถมองเห็น และฟังเสียงได้ด้วยความเร็วและทันต่อเหตุการณ์ ทำให้ผู้รับสารสามารถรับทราบและเข้าใจสารนั้นได้ทันทีจากภาพและเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ก็เป็นอีกสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้แรงงานได้ ถึงแม้จะไม่มีเสียง แต่มีภาพและมีเนื้อที่ในการสื่อสารมากกว่า จากการศึกษาการรับรู้ การเปิดรับข่าวสารด้านยาเสพติด จึงเห็นได้ว่าการสื่อสารจากสื่อสารมวลชนสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้แรงงานได้มากกว่า การสื่อสารข้อมูลของโครงการโรงงานสีชาว ที่สื่อสารผ่านสื่อภายในสถานประกอบการ นั้นเท่ากับว่าการสื่อสารตามโครงการไม่ประสบความสำเร็จไม่สามารถสร้างความสนใจ หรือสร้างความรู้ให้แก่ผู้ใช้แรงงานได้ อีกทั้งการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานต่อการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด จากสื่อบุคคลภายในสถานประกอบการ ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้อของผู้ใช้แรงงาน

ดังนั้นแล้วจึงต้องมีการนำเสนอผู้รับผิดชอบโครงการโรงงานสีชาว ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสื่อประเภทสื่อสารมวลชน เช่น สื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้การให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นสถานการณียาเสพติด การป้องกัน ผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย รวมถึงการบำบัดฟื้นฟูให้โอกาส เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด เกิดประสิทธิภาพ และตรงกับ ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารของกลุ่มผู้ใช้แรงงานต่อไป

สำหรับการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ส่งเสริมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดมีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด พบว่า ในการรับทราบประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับยาเสพติดผ่านสื่อ ด้านสถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบัน ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา ยาเสพติดด้านการจับกุมผู้เสพ/ผู้ค้า/ผู้ผลิต และด้านบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วย ยาเสพติดในสถานประกอบการและด้านผลจากการเสพยาเสพติดที่กระทบต่อสุขภาพและสังคม พบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของกลุ่ม ประชากรแรงงานมากที่สุด เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้รับสารสามารถสัมผัสได้ ด้วยการมองเห็น และการฟัง (Audio Visual Transmitter) มีความรวดเร็ว

ทันต่อสถานการณ์ ทำให้ผู้รับสารสามารถรับทราบและเข้าใจได้ทันที จากภาพและเสียง

นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์ก็เป็นอีกสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ค่อนข้างมาก เช่นเดียวกัน ข้อสังเกตจากผลการศึกษาครั้งนี้คือ แนวทางการให้ความรู้ของโครงการฯ ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างการรับรู้เท่ากับโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ถือเป็นสื่อมวลชน (Mass Media) ไม่ต่างจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ และเสียงตามสาย แต่สิ่งที่ต่างกัน คือ การหมุนเวียนของสารและความทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ของการนำเสนอจากโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์มีมากกว่าโดยเฉพาะโทรทัศน์ที่มีตลอดเวลา ในขณะที่การไหลเวียนของสารในบอร์ดประชาสัมพันธ์มีน้อยกว่ามาก และรูปแบบการเข้าถึงผู้รับสารนั้นแตกต่างจากโทรทัศน์อย่างสิ้นเชิง นั่นคือไม่มีภาพเคลื่อนไหว และไม่มีเสียงจะต้องเป็นผู้ที่สนใจจริงๆ เท่านั้นจึงจะเดินไปรับสารที่ผู้ส่งสารมีเจตนาจะส่งให้ กล่าวสำหรับเสียงตามสาย ถึงจะมีเสียงเหมือนกับโทรทัศน์แต่ผู้รับสารอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถเลือกรับได้ เมื่อสารที่ถูกส่งมาตามสายไม่ใช่ข้อมูลที่ผู้รับต้องการหรืออาจยังไม่พร้อมรับเวลานั้น สารที่ถูกส่งจึงไม่ได้รับการยอมรับ การสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้ด้วยกระบวนการรับรู้ เมื่อสารที่เสียงตามสายส่งมา ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว และผู้รับอาจไม่ต้องการหรือไม่พร้อมรับฉะนั้นการยอมรับสารจึงไม่เกิดขึ้น อันทำให้สารที่ส่งมาไม่สามารถดำเนินไปสู่การจัดระเบียบ การตีความ และการตัดสินใจและกระทำได้ดังนี้แล้ว จึงเห็นได้ว่าการสร้างการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารของประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยเสียงตามสาย บอร์ดประชาสัมพันธ์จึงไม่ประสบความสำเร็จ

ส่วนประเด็นการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดในสถานประกอบการ ผู้ใช้แรงงานรับทราบข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุดเช่นกัน แต่รองลงมาคือได้จากการอบรม ความแตกต่าง ในประเด็นนี้เมื่อเปรียบเทียบกับประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะประเด็นก่อนหน้าพบว่า ส่วนบุคคลในครอบครัว การประชุมตอนเข้าการอบรม รวมถึงเพื่อนร่วมงานเป็นสื่อบุคคล ที่ตัวบุคคลเป็นผู้นำข่าวสารจาก

บุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ด้วยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัว Davito ถือว่าเป็นอีกสื่อที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแรงงานในสถานประกอบการมีความแตกต่างกัน ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยยังไม่สูงนักความสามารถในการรับรู้และสามารถวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงยังไม่ประสิทธิภาพเท่าที่ควร

การรับรู้ของผู้ใช้แรงงานด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด พบว่าการจัดมุมความรู้เกี่ยวกับข่าวสารยาเสพติดเพื่อให้ผู้ใช้แรงงานเกิดความตระหนักในการป้องกันตนเอง และการส่งเสริมครอบครัวของผู้ใช้แรงงานในการป้องกันยาเสพติดยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเช่นกัน เนื่องจากมุมส่งเสริมความรู้ยังอยู่เฉพาะจุด ณ โรงอาหารซึ่งอาจไม่ทั่วถึงกับผู้ใช้แรงงาน เพราะมีกลุ่มผู้ใช้แรงงานส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ทานอาหารที่โรงอาหารแต่นำอาหารมาทานเอง ณ จุดที่ตนทำงานและใช้ช่วงเวลาตอนพักในการนอนพักผ่อน จึงเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้การส่งเสริมด้านนี้ไม่ประสบความสำเร็จ

สำหรับการบอกกล่าวสถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดในตอนเช้า ก็ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากพนักงานให้ความสนใจกับเป้าหมายในการทำงานมากกว่า และอาจเห็นว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง ขณะเดียวกันการประชุมตอนเช้าไม่ได้เน้นการแจ้งข่าวอย่างจริงจัง รวมถึงเวลาในการประชุมตอนเช้าใช้เวลาเพียง 5 -10 นาที ซึ่งอาจไม่เพียงพอสำหรับการสื่อสาร หากมองจากประเด็นที่มีการสื่อสารเรื่องการจับกุมผู้ค้าและผู้เสพพบว่ายังมีการรับรู้ที่น้อยมาก จึงทำให้การวิจัยนี้พบว่าการประชุมตอนเช้าไม่ประสบความสำเร็จในด้านการสื่อสารข่าวสารด้านอื่นๆ นอกจากเรื่องงาน จึงควรนำไปเป็นข้อเสนอในการปรับปรุงการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เสียงตามสายก็เป็นอีกสื่อที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเสียงตามสายในบางอาคารชำรุด และยังไม่ได้รับการซ่อมแซม

² Joseph A. DeVito. *The International Communication Book*. 1955.

เนื่องจากใช้งบประมาณค่อนข้างสูง จึงทำให้สื่อประเภทนี้ไม่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารสู่ผู้ใช้แรงงานกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงในช่วงพักกลางวัน แรงงานที่ไม่ได้เดินมาทานข้าวที่โรงอาหาร ก็จะไม่ได้รับทราบข่าวสาร ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้แจ้งเพิ่มเติมว่า อยากให้มีการเพิ่มการสื่อสารเรื่องเสียงตามสายให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น การเปิดเพลงสลับกับการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด และข่าวสารของบริษัท เพื่อให้ผู้ใช้แรงงานได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นอีกช่องทาง

และจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างได้แจ้งว่า อยากให้มีการเพิ่มการสื่อสารเรื่องเสียงตามสายให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น การเปิดเพลงสลับกับการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด และข่าวสารของบริษัท เพื่อให้ผู้ใช้แรงงานได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นอีกช่องทาง แต่ผลของการให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายอาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากหลายอาคารระบบเสียงตามสายชำรุด จึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสารทันเหตุการณ์ เพราะบางครั้งช่วงพักกลางวันนอนพักผ่อนอยู่บริเวณที่ทำงานไม่ได้เดินมาทานข้าวที่โรงอาหารจึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสารทั่วถึง ซึ่งรวมถึงข่าวสารด้านอื่นๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะเรื่องยาเสพติดเท่านั้น

การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากการทดสอบสมมติฐานที่ 1 การรับรู้และการเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน พบว่า ผลการทดสอบไม่เป็นตามสมมติฐานโดยผลการวิจัยปรากฏว่าเมื่อผู้ใช้แรงงานรับรู้ และเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้น ไม่มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อต้านยาเสพติดเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้ใช้แรงงานใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ห่างไกลจากยาเสพติด ก็พบว่า การที่ผู้ใช้แรงงานร่วมกิจกรรมกีฬาเพื่อต้านยาเสพติดมากขึ้น ไม่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งหากพิจารณาจากปัจจัยด้านการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษา อาจทำให้ความสามารถในการตีความกิจกรรมและเป้าหมายแทรกที่ปรากฏในการจัด

กิจกรรมมีไม่มากนัก ขณะเดียวกันกิจกรรมก็พุดขึ้นเป็นประจำช่วงพักเที่ยง โดยในระหว่างการแข่งขันจะมีการให้ความรู้เรื่องยาเสพติดสอดแทรกผ่านเสียงตามสาย ฉะนั้นแม้จะพยายามทำให้การเล่นกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยมีการให้ความรู้สอดแทรกในระหว่างการจัดกิจกรรม แต่ก็ไม่สามารถทำให้ผู้ใช้แรงงานมีความรู้เพิ่มขึ้น เพราะการให้ความรู้ระหว่างการเล่นกีฬาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ทำให้คนเกิดความเคยชินไม่ตระหนักถึงความสำคัญ ของสาร และเป้าหมายของสารที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งให้กับผู้รับสาร นอกจากนี้โดยปกติแล้วการเล่นกีฬาถือเป็นกิจกรรมสร้างความสามัคคีและความผ่อนคลาย แต่การสอดแทรกความรู้เข้ามา อาจทำให้ผู้รับสารเกิดความตึงเครียด และปฏิเสธสารหรือความรู้ด้านยาเสพติดนั่นเอง

ดังที่ ฌ็อง-ฌัก กูแซง ได้ให้ความหมายเรื่องความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มหนึ่งเห็นว่า บุคคลหรือกลุ่มอื่นกระทำการบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อความสนใจ หลักการของตน ประกอบด้วยการไม่เห็นด้วยในความสนใจระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม การรับรู้ถึงการไม่เห็นด้วย โดยความขัดแย้งประกอบด้วยสิ่งสำคัญต่อไปนี้⁴ การไม่เห็นด้วยในความสนใจระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม

1. การรับรู้ถึงการไม่เห็นด้วย
2. การเชื่อว่าอีกฝ่ายจะขัดขวาง หรือกำลังขัดขวางในความสนใจ
3. การกระทำที่เป็นการสร้างการขัดขวางอย่างชัดเจน

หากมองจากสภาพความเป็นจริงของบริษัทกรณีตัวอย่าง พบว่า

1. ผู้ใช้แรงงานหรือไม่ได้สนใจการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดจากการจัดกิจกรรมกีฬา แต่ผู้ใช้แรงงานมีความชอบและผูกพันต่อการเล่นกีฬานั้น หมายความว่า การรณรงค์ด้วยวิธีนี้ไม่ได้ผลในการสร้างการรับรู้ด้านยาเสพติด

³ ฌ็อง-ฌัก กูแซง. พฤติกรรมองค์การ. 2551. หน้า 214.

⁴ ฌ็อง-ฌัก กูแซง. ส.ด.

2. การรับรู้ถึงการไม่เห็นด้วย เช่น ผู้ใช้แรงงานมีการรับรู้ถึงนโยบายบริษัทเรื่องการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะของผู้ใช้แรงงานเพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหาเสพติด ซึ่งอาจมองได้เป็นสองด้านคือ กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะให้ความร่วมมือและแสดงความเห็นด้วย ชื่นชมต่อนโยบายของบริษัท รวมถึงบางส่วนมองว่านโยบายการบำบัดหรือมาตรการเรื่องยาเสพติดไม่มีความเข้มข้น ไม่จริงจังมากพอ ส่วนผู้ใช้แรงงานอีกกลุ่มอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะไม่ให้ความร่วมมือกับนโยบายและการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ รวมถึงพยายามหลีกเลี่ยงในการเข้าตรวจสุขภาพประจำปี เพราะเกิดความกลัวการตรวจหาสารเสพติด

สมมติฐานที่ 2 การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน

ผลการทดสอบสมมติฐานไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยการวิจัยครั้งนี้พบว่า การรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีเทพ เริงยุทธนาวิณ⁵ ที่พบว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด คือผู้ใช้แรงงานที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ

สำหรับผลการวิจัยด้านการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเด็นการเปิดรับจากบุคคลในครอบครัวเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านยาเสพติด การจับกุมผู้เสพ ผู้ค้า ผู้ผลิต และการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วย ยังไม่ประสบความสำเร็จ อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ครอบครัวของผู้ใช้แรงงานไม่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกต้อง ซึ่ง

⁵ ศรีเทพ เริงยุทธนาวิณ. การสื่อสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงานโรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล. 2538.

สอดคล้องกับงานวิจัย ขวัญใจ ผลิเจริญสุข⁶ ที่ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารในครอบครัวกับความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งพบว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้า การเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์และวิทยุไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้า ซึ่งในส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ของบริษัท กรณีตัวอย่างมีระดับการศึกษาเพียงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และสื่อที่เข้าผู้ใช้แรงงานสามารถเข้าถึงได้มากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ ซึ่งในบางครั้งการทำงานของโทรทัศน์ที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีลักษณะพิเศษดูเป็นธรรมชาติ รูปแบบรายการเดิม คือ ข่าว สารคดีละคร รวมถึงสื่อโทรทัศน์ใกล้ตัวและบริการแบบไม่ต้องจ่ายเงินโดยตรง⁷

สำหรับสาเหตุของการดูโทรทัศน์สำหรับชนชั้นกลางและชนชั้นนำจะมีแบบแผนคล้ายกันคือ ดูเพราะความบังเอิญ ในขณะที่ชนชั้นกลางจะดูเพื่อความรู้อื่นๆและดูเพื่อนำเอาไปใช้⁸

ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้อาจอธิบายได้จากปัจจัยการเลือกรับข่าวสารของผู้ใช้แรงงาน⁹ และความสามารถในการรับรู้ (Cognitive Abilities) ซึ่งเป็นความสามารถในด้านการวิเคราะห์เชื่อมโยง และตีความสิ่งที่ได้รับรู้อย่างมีความหมาย ซึ่งแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน อาจด้วยสติปัญญา อารมณ์ และสังคมไม่เท่ากัน หรือแม้แต่การผ่านการฝึกฝนพัฒนา บางคนมีความยืดหยุ่น ตีความ หรือบางคนมีความเชื่อมโยงพบเห็นเข้าด้วยกันได้ใกล้เคียงหรือถูกต้องนั่นเอง

⁶ ขวัญใจ ผลิเจริญสุข. การสื่อสารในครอบครัว กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร. 2539.

⁷ กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ CRITICAL THEORY แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย. 2552. หน้า 217.

⁸ กาญจนา แก้วเทพ. ส.ด.

⁹ Julia T. Wood. *Interpersonal Communciation Everyday Encounter*. 1999.

จากประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ระดับการศึกษาของผู้ใช้แรงงาน คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจอธิบายได้ว่าเป็นเพราะปัจจัยทำให้ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือเมื่อผู้ใช้แรงงานมีการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้น จะไม่มีผลต่อความรู้เรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน อาจมองว่าการที่ผู้ใช้แรงงานได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมากขึ้น ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ในรูปแบบนี้จะเป็นแบบการสื่อสารทางเดียว (One-way communication) ซึ่งหมายความว่า ผู้ส่งสารจะเป็นผู้ควบคุมสื่อ¹⁰ ผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นผู้รับสื่อ และสื่อที่มีผู้ใช้แรงงานเปิดรับ ด้านการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ด้วยการจัดมูมความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งการตีความตัวนำสื่ออย่างบอร์ดประชาสัมพันธ์อาจตีความได้ไม่เท่ากัน ซึ่งระดับการศึกษาก็มีส่วนในการตีความหมายของสื่อด้วยเช่นกัน การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และโทษของยาเสพติด ก็เป็นอีกทางในการส่งเสริมความรู้ให้แก่กลุ่มผู้ใช้แรงงาน โดยการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลเป็นการเลือกสรร (Selective Attention) ซึ่งกระบวนการในการเลือกรับข่าวในการรับรู้ของบุคคล¹¹ ผู้ใช้แรงงานสามารถเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective) ข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ตามความสนใจ และความต้องการของตน เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหา และเป็นข้อมูลเพื่อสนองความต้องการของตนและหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความรู้สึกของตนเองได้ รวมถึงยังมีการเลือกรับรู้หรือเลือกตีความ (Selective Perception and Selective Interpretation) สารที่ได้รับตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะมีการตีความข่าวสารที่ได้รับมาตามความเข้าใจของตนเอง หรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อ ความต้องการ และแรงจูงใจของตนในขณะนั้น อันมีผลถึงการเลือกจดจำ (Selective Retention) ด้วยหลังจากให้ความสนใจ เลือกรับรู้และ

¹⁰ กาญจนา แก้วเทพ. ส.ด.

¹¹ Joseph Thomas Klapper. *The Effect of Mass Communication*. 1960.

ตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกัน ก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ขวัญใจ ผลิเจริญสุข¹² ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารในครอบครัวกับความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผลพบว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้า การเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์และวิทยุไม่มีความสัมพันธ์ กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้า

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาสภาพการรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ทำให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเห็นสมควรนำมาเสนอแนะสำหรับงานวิจัย ดังนี้

จากการที่ผู้วิจัยสำรวจจากกลุ่มผู้ใช้แรงงานทำให้ทราบว่าหน้าที่พนักงานมีการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ความรู้เรื่องยาเสพติดแต่ขาดการแนะนำให้คำปรึกษาคำแนะนำควบคู่ไป ทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมไม่เกิดขึ้น ดังที่กิจกรรมหรือโครงการได้วางเอาไว้ ทั้งนี้เพราะหากมีการแนะนำให้ปรึกษาเพิ่มเติม อาจทำให้พนักงานมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมากขึ้น เพราะการที่ผู้ใช้แรงงานเปิดรับข่าวสารด้านการรณรงค์หรือการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้นนั้นอาจเกิดขึ้นจากสภาวะของความก้าวหน้าของสื่อและการตัวนำสื่อที่เข้าถึงกลุ่มผู้ใช้แรงงานมากขึ้น เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เข้าถึงทุกกลุ่มทุกเพศทุกวัยมากขึ้น การที่จะรับสื่อและตีความให้ไปในทิศทางเดียวกันนั้นต้องอาศัยการให้คำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยเช่นกัน ฉะนั้นการรับรู้และการเปิดรับข่าวสารจะเกิดประโยชน์สูงสุด จึงควรเป็นการสื่อสารสองทาง ฉะนั้นในแง่ของการดำเนินการ

¹² ขวัญใจ ผลิเจริญสุข. ส.ด.

โครงการลักษณะนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าทางโครงการควรมีนโยบายในการให้ความรู้
ในลักษณะของการสื่อสารสองทาง โดยอาจจัดหุ้มให้ความรู้ หรือให้คำปรึกษา
ที่เป็นส่วนตัวร่วมด้วยก็ได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้อันจะนำไปสู่ป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดได้ดียิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป
ดังนี้ (1) การวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการรับรู้ของผู้ใช้แรงงานด้านยาเสพติด อาจ
มีการขยายกลุ่มประชากรให้กว้างขึ้น คือ อาจมีทำการศึกษาให้ครอบคลุมไปยัง
สถานประกอบการอื่นๆ ที่อยู่ในนคมอุตสาหกรรม รวมถึงอาจเป็นงานวิจัย
ขนาดใหญ่ที่มีกลุ่มประชากรเป็นแรงงานทั้งหมดในเขตจังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษา
ภาพรวมของการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของผู้ใช้แรงงาน
เพื่อทำการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างชัดเจนและรัดกุมมากขึ้น
(2) การทำวิจัยครั้งต่อไปอาจทำเป็นการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นมีการ
สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มผู้ได้รับการบำบัดฟื้นฟู
ยาเสพติดในสถานประกอบการเพิ่มเติมมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกอันนำไปสู่
การแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงวิธีการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ให้มีประสิทธิภาพและทันกับ
สถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นจริง (3) การศึกษาการต่อต้านการรับรู้ของแรงงาน
ที่มีลักษณะที่กลายเป็นอคติของแรงงานที่มีต่อกิจกรรมลักษณะนี้ ทั้งๆที่
กิจกรรมของโครงการโรงงานสีขาว มีเป้าหมายในการให้ความรู้และข่าวสาร
เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อรณรงค์ส่งเสริมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด การป้องกัน
และแก้ไขปัญหาเสพติด และต้องการให้ผู้ใช้แรงงานได้มีการรับรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้
เพื่อให้กิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สามารถดำเนินการทั้งใน
เชิงรุกและเชิงรับได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ CRITICAL THEORY แนวคิด และตัวอย่างงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2552.
- ขวัญใจ ผลเจริญสุข. การสื่อสารในครอบครัว กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประชาสัมพันธ์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ณัฐพันธ์ เขจรันนท์. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2551.
- ศรเทพ เจริญธนาชีวิน. การสื่อสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประชาสัมพันธ์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- DeVito, J. A. *The International Communication Book*. Boston: Allyn & Bacon, 1995.
- Klapper, J. T. *The Effect of Mass Communication*. Glencoe: The Free Press, 1960.
- Wood, J. T. *Interpersonal Communciation Everyday Encounter*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company, 1999.
- Yamane, T. *Statistics-An Introduction Analysis*. Tokyo: Hapa International Endition, 1973.

Book Review:
Unholy Trinity: The IMF, World Bank,
and WTO By Richard Peet*

จักรี ไชยพิณีจ**

บทคัดย่อ

หากกล่าวถึงกฎทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาการทำงานของระบบทุนนิยมโลก การพัฒนาในกระแสเสรีนิยมใหม่ หรือระบบนิเวศวิทยาในกระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกแล้ว ชื่อของ Richard Peet ย่อมเป็นนักวิชาการในลำดับต้นที่ต้องได้รับการกล่าวถึง งานของ Peet เป็นจำนวนมากเป็นการวิพากษ์ทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาตามอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ การวิเคราะห์พลวัตของโลกาภิวัตน์ การบริหารจัดการทางการเงินในระดับโลก วิฤติเศรษฐกิจในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันตลอดจนระบบนิเวศวิทยาการเมืองโลก ตัวอย่างวรรณกรรมชิ้นสำคัญที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย อาทิ Global Political Ecology (2010) India's

---

* ปรึทัศน์จาก Richard Peet, Unholy Trinity: The IMF, World Bank, and WTO (London and New York: Zed Books Press, 2003)

** ดร.จักรี ไชยพิณีจ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

New Economic Policy (2010) Theories of Development: Arguments, Contentions, Alternatives (2009) Geography of Power: The Making of Global Economic Policy (2007) หรือ Global Capitalism: Theories of Societal Development (1991) เป็นต้น

หนึ่งในบรรดาหนังสือชื่อดังเหล่านี้ หนังสือที่นักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นักเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนผู้ที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางโลกาภิวัตน์ มักหยิบยกมาอ้างอิงบ่อยครั้ง ได้แก่ หนังสือที่มีชื่ออันสะดุดตาว่า “Unholy Trinity: The IMF, World Bank, and WTO” ซึ่งตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Zed Books Press เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2003 และมีการปรับปรุงใหม่อีกครั้งในปี ค.ศ. 2009 คำว่า “unholy trinity” เป็นคำที่แผลงมาจากคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาว่า “the holy trinity” หรือ “ตรีเอกภาพนิยม” อันหมายถึงสภาวะที่พระเจ้ามีพระองค์เดียวอย่างเป็นเอกภาพ แต่พระองค์ได้แบ่งภาคออกเป็น 3 บุคคล อันได้แก่ พระบิดา พระบุตร และพระจิต หลักการดังกล่าวนี้ถือเป็นคำสวดที่คริสตศาสนิกชนทุกคนยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในฐานะรากฐานแห่งคำสอนของศาสนาคริสต์

จากหลักการดังกล่าว ผู้แต่งได้อุปมาอุปไมยหลักการตรีเอกภาพนิยมเข้ากับ “องค์การโลกบาล” 3 องค์การ ที่ถือเป็นกลจักรในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกในปัจจุบัน องค์การโลกบาลเหล่านั้นประกอบไปด้วย กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ธนาคารโลก (World Bank) และองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ทั้งนี้ Peet เสนอว่า องค์การโลกบาลทั้งสามถือเป็นสถาบันหลักในการจัดการเศรษฐกิจมหภาคของโลก (global governance institutions) โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพลวัตของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ซึ่งดำเนินไปบนพื้นฐานของอุดมการณ์แบบเสรีนิยมใหม่ (neoliberal globalization) ด้วยเหตุนี้ งานของ Peet จึงเป็นความพยายามที่มีคุณูปการอย่างมากในการฉายภาพให้วงวิชาการได้เห็นถึงบทบาทขององค์การโลกบาลทั้งสามในการทำหน้าที่ขับเคลื่อนระบบทุนนิยมโลกมาตั้งแต่ที่มีการสร้างระบบเบรตตันวูดส์

(Bretton Woods System) ในฐานะระเบียบโลกใหม่นับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

ในการสร้างอรรถาธิบายต่อโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลกนี้ ผู้แต่งได้แบ่งการนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 6 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ระบบโลกกับเสรีนิยมใหม่

(Globalism and Neoliberalism)

บทที่ 2 เบรตตันวูดส์: กำเนิดแห่งระเบียบเศรษฐกิจโลก

(Bretton Woods: Emergence of a Global Economic Regime)

บทที่ 3 กองทุนการเงินระหว่างประเทศ

(The International Monetary Fund)

บทที่ 4 ธนาคารโลก

(The World Bank)

บทที่ 5 องค์การการค้าโลก

(The World Trade Organization)

บทที่ 6 พันธมิตรวอชิงตันและตลาดหุ้นวอลล์สตรีท

(The Washington-Wall Street Alliance)

บทที่ 1 ระบบโลกกับเสรีนิยมใหม่

เนื้อหาในบทแรกนี้เป็นความพยายามที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอโครงสร้างของการวิเคราะห์ในหนังสือเล่มนี้ นั่นคือ โครงสร้างของระบบโลกหรือปรากฏการณ์ที่ถูกเรียกกันอย่างดาษดื่นว่า “โลกาภิวัตน์” คำศัพท์ดังกล่าวนี้กลายเป็นอุตสาหกรรมทางความคิดซึ่งมีนักวิชาการต่างๆ ทั่วโลกพยายามให้คำนิยามไว้ ตัวอย่างที่ Peet ได้หยิบยกมาถกเถียงได้แก่การให้นิยามของนักวิชาการชื่อก้องโลกอย่าง Anthony Giddens ซึ่งเสนอว่า...

“...โลกาภิวัตน์คือการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ส่วนต่างๆ ของโลกเข้าด้วยกัน ซึ่งเหตุการณ์อันเกิดขึ้นในท้องถิ่นหนึ่ง อาจเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผลพวงมาจากอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป...”

การให้คำนิยามในลักษณะนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการศึกษาโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้ Peet ได้ตั้งข้อสังเกตว่า นิยามดังกล่าวพยายามชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการของโลกาภิวัตน์ ได้แก่ หนึ่ง พื้นที่หรืออาณาบริเวณส่วนต่างๆ ในโลกที่ถูกย่นย่อเข้าหากันมากขึ้น หรือถูก “บีบอัด” ให้ใกล้กันมากขึ้น ทั้งในแง่ของระยะเวลาและระยะทาง และสอง ความสัมพันธ์ทางสังคม อันมีลักษณะที่ปัจเจกบุคคลต่างๆ ถูกเชื่อมโยงให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก จนกระทั่งเป็นเสมือนสังคมอีกพื้นที่หนึ่งที่มีตัวตนอยู่จริงในทางภูมิศาสตร์ กลุ่มคนชายขอบที่มักถูกกีดกันออกจากพื้นที่แห่งการพัฒนา ย่อมได้รับโอกาสอันสำคัญในการเข้าถึงและมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นนี้

อย่างไรก็ดี Peet ได้ตั้งข้อสังเกตที่กลายมาเป็นสมมติฐานของหนังสือเล่มนี้ นั่นคือ หากโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์อันนำมาซึ่งการพัฒนา ความเจริญ หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ ในเชิงบวกแล้ว เพราะเหตุใดเราจึงเห็นปรากฏการณ์ของการ “ต้าน” โลกาภิวัตน์ ซึ่งปะทุขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่าในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏการณ์ของพลังต้านโลกาภิวัตน์นี้มีตั้งแต่การเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อรักษาเต่าทะเลไปจนถึงกลุ่มที่มีบทบาทในทางการเมืองโลกอย่างเครือข่ายก่อการร้ายอัลกออิดะห์ (al-Qaida terrorists) ผู้แต่งได้รับการจุดประกายจากแรงต้านเหล่านี้ ด้วยการหยิบยกเอาแง่มุมของโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมาอภิปราย

ผู้แต่งได้เสนอว่า สำหรับเขาแล้ว โลกาภิวัตน์คือการขยายบทบาทอย่างน่าเกรงขามของสถาบันหลักของโลกเพียงไม่กี่สถาบัน ซึ่งมีอิทธิพลในการสร้างนโยบายที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนตั้งแต่ในระดับโลกจนถึงระดับชาติและระดับท้องถิ่น Peet เสนอว่า องค์การโลบบาลเหล่านี้เป็นสถาบันหลักที่ดำเนินกิจกรรมภายใต้อุดมการณ์ที่เรียกว่า “เสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism) โดยทำหน้าที่เป็นระเบียบโลกใหม่ที่มีกิจกรรมในการจัดการเศรษฐกิจมหภาคของประเทศต่างๆ ทั่วโลกให้เดินหน้าไปในทิศทางเดียวกัน ผู้แต่งได้ให้ข้อเสนออย่างน่าฟังว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ดำเนิน

อยู่เพื่อต่อต้านโลกาภิวัตน์นั้น แท้ที่จริงแล้ว พวกเขามีเป้าหมายเพื่อต่อต้านรูปแบบการทำงานของโลกาภิวัตน์ที่ถูกขับเคลื่อนโดยแนวคิด ชุตนโยบาย และสถาบันแบบเสรีนิยมใหม่ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อเอ่ยถึงคำว่าโลกาภิวัตน์จึงต้องสร้างความแตกต่างระหว่างโลกาภิวัตน์ที่มีความหมายในเชิงศักยภาพของมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น กับโลกาภิวัตน์ภายใต้ชุดวิคิดเสรีนิยมใหม่ที่นำไปสู่อุดมการณ์แบบตลาด

ในการทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลกหรือโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ Peet ได้เริ่มต้นพาผู้อ่านย้อนกลับไปศึกษาถึงที่มาของแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) อันเป็นสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ทรงอิทธิพลในการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองโลก นับตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา แต่ทว่าพอมาถึงช่วงปลายทศวรรษที่ 1920 แนวคิดเสรีนิยมใหม่มาถึงทางตัน เมื่อไม่สามารถเสนอทางออกให้แก่วิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ (the Great Depression) ในสหรัฐอเมริกาได้ ในท้ายที่สุด แนวคิดเสรีนิยมใหม่ถูกแทนที่ด้วยการขึ้นมาของแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ (Keynesian Economic School) ซึ่งมาพร้อมกับนโยบายข้อตกลงใหม่ (New Deal Policy) ในสหรัฐอเมริกา แนวทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้รับการยอมรับสูงมาก จนกระทั่งถึงช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 กลุ่มผู้สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมพยายามรื้อฟื้นแนวคิดทางเศรษฐกิจของพวกเขาอีกครั้งภายใต้ชื่อ “เสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism) เมื่อแนวทางแบบเคนส์ไม่สามารถเสนอทางออกให้กับวิกฤติเศรษฐกิจชะงักงัน (stagflation) ในทศวรรษที่ 1970 ได้ แนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่ได้ผลักดันให้ประเทศต่างๆ เดินหน้าเข้าสู่การผลิตเพื่อการส่งออก การส่งเสริมให้กลไกตลาดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต การลดบทบาทและการแทรกแซงของภาครัฐ การเปิดเสรีทางการค้าการลงทุน รวมถึงการจำกัดการใช้งบประมาณแบบขาดดุลของภาครัฐ

แนวทางหรืออุดมการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องผลักดันผ่านสถาบันสำคัญของโลก ดังที่ปรากฏในบทต่างๆ ของหนังสือ ตามที่กล่าวมานี้ เนื้อหาในบทแรกของหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นเนื้อหาที่สำคัญอย่างมากในการให้

พื้นฐานแก่ผู้อ่านได้มีภาพความเข้าใจถึงโลกาภิวัตน์ในทิศทางเดียวกับที่หนังสือเล่มนี้กำลังจะอภิปรายในบทต่อไป

บทที่ 2 เบรตตันวูดส์: กำเนิดแห่งระเบียบเศรษฐกิจโลก

ก่อนเข้าสู่การวิเคราะห์บทบาทขององค์การโลกบาลทั้งสามนั้น เนื้อหาในบทที่สองเป็นการชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงสภาพของเศรษฐกิจการเมืองโลกที่นำมาสู่การสถาปนาองค์การดังกล่าวขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง Peet ได้ชี้ให้เห็นว่า บริบทในช่วงต้นหลังสงครามนั้น ระบบวิถีคิดและทิศทางของเศรษฐกิจการเมืองโลก ได้รับอิทธิพลจากเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ เงื่อนไขทางด้านสถานการณ์โลก และเงื่อนไขทางด้านสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์ เงื่อนไขทั้งสองส่วนนี้ได้นำมาสู่การประชุมเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods) ที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการวางระเบียบโลกในยุคหลังสงคราม จนกระทั่งถึงปัจจุบัน สำหรับเงื่อนไขแรกนั้น Peet ได้ชี้ให้เห็นว่า บริบทโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่นำมาสู่จุดเปลี่ยนบางประการ อาทิ การเสื่อมถอยในฐานะมหาอำนาจโลกของอังกฤษ การปะทุขึ้นของวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ และการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจโลกใหม่ของสหรัฐอเมริกา สำหรับเงื่อนไขที่สอง ได้แก่ การเสื่อมถอยของแนวคิดเสรีนิยมกระแสหลัก ซึ่งถูกแทนที่ด้วยแนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์เซียน

เงื่อนไขทั้งสองประการนี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากแนวทางเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ นั่นคือ การสถาปนาระบบเบรตตันวูดส์ขึ้น โดยมีสถาบันหรือองค์การโลกบาล ที่ถูกออกแบบให้ทำหน้าที่กำหนดระเบียบในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระดับระหว่างประเทศ เป้าหมายที่สำคัญของสถาบันเหล่านี้คือ การผลักดันให้ระบบเศรษฐกิจโลกสามารถเดินหน้าอย่างต่อเนื่องได้ โดยไม่มีอุปสรรคหรือปัจจัยใดก็ตามที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงักลง ประเด็นสำคัญที่ Peet ต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านขบคิดคือ แม้ว่าในภาพรวมแล้ว การก่อตั้งองค์การโลกบาลเหล่านี้ผ่านการประชุมนานาชาติ ทำให้ภาพลักษณ์ของการประชุมดูเหมือนว่าเป็นมติอันเกิดจากนานาชาติ ทำให้ภาพลักษณ์ของการประชุมดูเหมือนว่าเป็นมติอันเกิดจากนานาชาติในการสร้างข้อสรุปและนำไปสู่นโยบาย

ในทางปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ระบบเบรตตันวูดส์ และการผลักดันองค์การโลกบาล กลับได้รับอิทธิพลและถูกขับเคลื่อนโดย ประเทศมหาอำนาจเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้น หากกล่าวถึงบรรดาประเทศ มหาอำนาจยักษ์ใหญ่ของโลก Peet เสนอว่า สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างสถาบันทาง การเงินโลก ที่ผลักดันและต่อยอดการแสวงหาผลประโยชน์ของวอชิงตันอย่าง เป็นกอบเป็นกำ การก่อตั้งไอเอ็มเอฟและธนาคารโลก ถือเป็นความสำเร็จที่ยิ่ง ใหญ่ของสหรัฐอเมริกาในการผลักดันระเบียบโลกใหม่แห่งยุคหลังสงคราม

ในภาพรวม เนื้อหาของบทที่สอง จึงเป็นการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการ ในการสถาปนาอำนาจนำของประเทศมหาอำนาจ ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นว่า การก้าว ขึ้นสู่สถานะมหาอำนาจในอดีตอาจหมายถึงการใช้อาวุธและกองกำลังทหาร ในลักษณะของการล่าอาณานิคม แต่ด้วยบริบทใหม่ทางโครงสร้างทุนนิยมโลก แล้ว การสถาปนาอำนาจนำจำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจและสถาบันที่ เกี่ยวข้องในการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจมหภาคระดับโลก

บทที่ 3 กองทุนการเงินระหว่างประเทศ

เนื้อหาในบทที่สามเป็นการวิเคราะห์ถึงบทบาทของกองทุนการเงิน ระหว่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในสององค์การโลกบาลอันทรงอิทธิพลของ ระบบเบรตตันวูดส์ ประเด็นที่ Peet ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพที่แตกต่างไปจาก ความรับรู้ของคนเป็นจำนวนมาก นั่นคือ บทบาทของไอเอ็มเอฟซึ่งเปลี่ยนแปลง ไปเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่เพิ่งก่อตั้งองค์การ กับช่วงเวลาเมื่อแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ได้กลายเป็นวาระหลักของโลก กล่าวคือ หากย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นของการ ก่อตั้งไอเอ็มเอฟ องค์การนี้ได้ถูกออกแบบมาเพื่อทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบใน เรื่องการแลกเปลี่ยนค่าเงิน การปริวรรตเงินตรา การจัดการดุลการชำระเงิน ตลอดจนการวางกฎระเบียบทางการเงินระหว่างประเทศ และการกู้ยืมเงิน กองทุน ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างเสถียรภาพทางการเงินและ การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม ให้แก่บรรดาประเทศต่างๆ ในยุโรปช่วงหลัง สงคราม อย่างไรก็ตาม ไปถึงกลางทศวรรษที่ 1970 บทบาทของไอเอ็มเอฟได้

เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการให้เงินกู้ยืมของกองทุนแล้ว ไอเอ็มเอฟมักสร้างเงื่อนไขให้กับประเทศผู้กู้จำเป็นต้องใช้ “นโยบายรัดเข็มขัด” (austerity) หรือการใช้ดุลการชำระเงินแบบเกินดุลเป็นหลัก ตัวอย่างที่สำคัญได้แก่ บทบาทของไอเอ็มเอฟ ในการแก้ไขวิกฤตการณ์หนี้ในภูมิภาคลาตินอเมริกา ซึ่งในเวลาต่อมาได้กลายเป็นแม่แบบที่ไอเอ็มเอฟนำไปใช้ เป็นเงื่อนไขของการกู้เงินกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก กล่าวได้ว่า การแทรกแซงโครงสร้างเศรษฐกิจของไอเอ็มเอฟนี้ปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1970 เป็นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแทรกแซงทางเศรษฐกิจในหมู่ประเทศโลกที่สามทั้งหลาย

ในเชิงอุดมการณ์และระบบวิธีคิด เหตุผลหลักของไอเอ็มเอฟในการผลักดันเงินกู้แบบมีเงื่อนไขคือ การแทรกแซงของไอเอ็มเอฟจะช่วยกระตุ้นให้ประเทศนั้นๆ มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น แต่อันที่จริงแล้ว แนวคิดดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลมาจากนักการเมืองและหมู่ข้าราชการฝ่ายขวา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพรรครีพับลิกัน ซึ่งมีบทบาทอย่างสูงในกระทรวงการคลังของสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 ถึง 1980 เนื้อหาในบทที่สามนี้จึงมีคุณูปการอย่างมากต่อการก่อสร้างภาพประวัติศาสตร์ ที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในไอเอ็มเอฟ ประเด็นที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นคือ เมื่อสถาบันดังกล่าวทำหน้าที่บิดเบือนไปจากวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง การต่อต้านจากประชาสังคมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นโยบายการเปิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไอเอ็มเอฟได้ส่งผลให้เกิดการไหลเข้าออกของเงินทุนจำนวนมากได้อย่างอิสระ จนกระทั่งไปกระทบกับกลุ่มแรงงานในภาคส่วนต่างๆ อาทิ ค่าอาหารที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น หรือค่าครองชีพที่สูงขึ้นได้นำไปสู่การจลาจลในเรื่องอาหาร เป็นต้น ด้วยกระแสต่อต้านที่เกิดขึ้นนี้ ไอเอ็มเอฟพยายามจัดการด้วยวิธีการที่เรียบง่าย เช่น การพักชำระหนี้เงินกู้ การจัดโครงการต่อต้านความยากจน หรือการให้ความช่วยเหลือทางสังคมแทน แต่ทั้งหมดนี้ไม่เพียงพอกับความไม่พอใจที่เกิดขึ้น และฝังรากลึกมาเป็นเวลานาน

บทที่ 4 ธนาคารโลก

ในการทำงานเดียวกันกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ Peet ชี้ให้เห็นว่า ธนาคารโลกเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ทำหน้าที่บิดเบือนไปจากครั้งที่มีการก่อตั้งขึ้นมาใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หากย้อนกลับไปในช่วงเวลาดังกล่าว ธนาคารโลกเป็นสถาบันที่ถูกออกแบบมาเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาเท่านั้น โดยเป้าหมายสำคัญของธนาคารโลกคือ การมีบทบาทอย่างจำกัดในการมุ่งไปที่การฟื้นฟูประเทศต่างๆ ในยุโรปที่เสียหายจากสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้ชื่อที่ว่า “ธนาคารเพื่อการฟื้นฟูและการพัฒนา” (the International Bank for Reconstruction and Development: IBRD) เมื่อประเทศต่างๆ ในยุโรปได้ทยอยกันฟื้นฟูและพัฒนาแล้ว พอถึงทศวรรษที่ 1950 ธนาคารโลกได้เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ไปสู่การให้ประเทศโลกที่สามได้กู้ยืมเงินเพื่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น ประเด็นที่ Peet ได้ให้เป็นข้อเสนอนับเป็นขบขันนั้นคือ การให้เงินกู้ในช่วงเวลาดังกล่าว สอดรับกับบริบทในยุคสงครามเย็นตามหลักการข้อสี่ (the Point Four Program) ของประธานาธิบดีแฮร์รี ทรูแมน ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือกับหลายประเทศที่อาจมีความสำคัญหรือเป็นประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกาในอนาคต ตลอดจนผลักดันให้เกิดระบบตลาดแบบเสรีเพื่อคานอำนาจกับระบอบสังคมนิยมจากขั้วคอมมิวนิสต์ได้อย่างเป็นระบบ บทบาทในการให้ความช่วยเหลือของธนาคารโลกยังคงปรากฏ ธนาคารโลกก็หันไปทำหน้าที่ในการจัดการกับความยากจนและการพัฒนาในพื้นที่เขตชนบท ด้วยยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่ธนาคารโลกเป็นผู้กำหนดไว้ให้ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ได้สอดรับกับบริบทในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งแนวคิดแบบ “ข้อตกลงใหม่” (New Deal) และสำนักเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์เขียนกำลังเฟื่องฟูถึงขีดสุด

อย่างไรก็ดี พอเข้าสู่ทศวรรษที่ 1970 ถึง 1980 อันเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ไอเอ็มเอฟ ได้เล่นบทบาทในการผลักดันให้ประเทศต่างๆ ใช้นโยบายแบบรัดเข็มขัด หากพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว บทบาทในช่วงเวลาที่ผ่านมาของธนาคารโลก ดูสอดรับกับกระแสแห่งการพัฒนาในแง่ของการผลักดันให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายได้มีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้น แต่ทว่าในทางปฏิบัติ

นโยบายที่ออกมาจากธนาคารโลกกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น สาเหตุเพราะนับตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ธนาคารโลกตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอุดมการณ์แบบฝ่ายขวา ในลักษณะเดียวกับไอเอ็มเอฟ ธนาคารโลกได้ผันตัวเองไปเล่นบทบาทในการผลักดันการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ ตามแนวทางของเสรีนิยมใหม่ ตามที่ปรากฏในรายงานประจำปี ค.ศ.1987 ของธนาคารโลก (*the 1987 World Development Report*) นั้น ธนาคารโลกได้ชูคำขวัญหลักให้แก่บรรดาประเทศโลกที่สามว่า การพัฒนาประเทศในที่นี้ จำเป็นต้อง “ทำให้ประเทศมีรายได้ที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งยอมนำไปสู่การบรรเทาปัญหาความยากจน และลดระดับการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมได้” เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว หัวใจสำคัญของธนาคารโลกอยู่ที่การผลักดันให้ประเทศต่างๆ “ต้อง” มีการปรับโครงสร้างของกระบวนการผลิตด้านอุตสาหกรรม ให้มีประสิทธิภาพมากพอสำหรับการแข่งขันภายใต้อุดมการณ์ของตลาดเสรี

เนื้อหาในบทนี้จึงมีความน่าสนใจอย่างมากในการชี้ให้เห็นว่าสถาบันซึ่งควรทำหน้าที่ในการพัฒนาหรือการช่วยบรรเทาปัญหาความยากจน กลับเดินหน้าเข้าสู่แนวทางเสรีนิยมใหม่ ซึ่งสวนทางกับแนวทางการพัฒนาในมุมมองของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาอย่างสิ้นเชิง

บทที่ 5 องค์การการค้าโลก

เนื้อหาในบทนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงองค์การโลกบาลลำดับที่สามของระบบเบรตตันวูดส์ ในรูปแบบของ “ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า” (the General Agreement on Tariff and Trade: GATT) ในการกล่าวถึงบทบาทของแกตต์ Peet ได้ย้อนไปยังการก่อตั้งของแกตต์ ตลอดจนถึงเนื้อหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่นำมาสู่การตั้งแกตต์ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญที่สุดของบทนี้อยู่ที่สถานภาพของแกตต์ ภายหลังจากการประชุมรอบอุรุกวัย อันนำไปสู่การลงนามในข้อตกลงมาราเกช (Marrakesh) ที่มีข้อสรุปให้ยกฐานะแกตต์เป็นองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) พร้อมกับภารกิจใหม่

ที่สำคัญขององค์การการค้าโลก นั่นคือ การยกเลิกการอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตรและสิ่งทอ การจัดการกับอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี การสนับสนุนทางวิชาการในเรื่องที่เกี่ยวกับการค้าและมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า รวมทั้งทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าด้วยภารกิจเหล่านี้ได้ถูกแปลงไปสู่ข้อตกลงสามชุด ซึ่งปรากฏในองค์การการค้าโลก เพื่อให้ครอบคลุมระบอบการค้าโลก อันได้แก่ ข้อตกลงแกตส์ (General Agreement on Trade in Services หรือ GATS) ข้อตกลงทริมส์ (Agreement on Trade-Related Aspects of Investment Measures หรือ TRIMs) และข้อตกลงทริปส์ (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs)

ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างองค์การขององค์การการค้าโลกในฐานะสถาบันที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการค้าระหว่างประเทศ ถือเป็นโครงสร้างที่มีความสลับซับซ้อนสูงมาก การปรับโครงสร้างองค์การในครั้งนี้ ทำให้องค์การการค้าโลกกลายเป็นเครื่องมือของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่อย่างเต็มตัว คำขวัญหลักขององค์การการค้าโลกบทอุดมการณ์แบบเสรีนิยมใหม่ ได้แก่ “การเปิดเสรีทางการค้า” (the liberalization of trade) อันหมายถึง การเปิดโอกาสให้สินค้าและบริการต่างๆ ได้เคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ สามารถเข้าไปลงทุนหรือประกอบกิจการในประเทศต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยปราศจากซึ่งอุปสรรคทางการค้าหรือกำแพงภาษีใดๆ มาเป็นตัวขวางกั้นการค้าและการลงทุน คำขวัญดังกล่าวนี้ ได้กลายมาเป็นพื้นฐานหลักที่ทำให้แนวคิดเรื่องการค้าเสรีได้กลายมาเป็นเสาหลักที่มีความสำคัญมากกว่าเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมในแต่ละรัฐ ทำให้เกิดทัศนคติที่องค์การการค้าโลกมีต่อแรงงานมักมีความลำเอียงเมื่อเทียบกับชนชั้นที่มีอิทธิพลมากกว่าอย่างชนชั้นนายทุน หรือทำให้ข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (the Trade-Related Aspects on Intellectual Property Rights: TRIPs) หรือข้อตกลงทริปส์ มีแนวโน้มของการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มบริษัทข้ามชาติได้รับประโยชน์มากกว่าการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนา

เนื้อหาในบทนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นถึงบทบาทขององค์การโลกบาล ทางด้านการค้าที่ทำงานควบคู่กับไอเอ็มเอฟ และธนาคารโลก ในฐานะโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลก ในทำนองเดียวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นทั่วโลก องค์การการค้าโลกได้เผชิญกับแรงต้านอย่างขนานใหญ่ เหตุการณ์สำคัญที่ทำให้นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทั่วโลกได้จดจำ ได้แก่ เหตุการณ์ประท้วงที่ซีแอตเติลในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งกลายเป็นบทเรียนสำคัญให้แก่กลุ่มทุนขนาดยักษ์และประเทศมหาอำนาจโลกอย่างสหรัฐอเมริกา

บทที่ 6 พันธมิตรวอชิงตันและตลาดหุ้นวอลล์สตรีท

เนื้อหาในบทที่หกถือเป็นหนึ่งในหัวใจที่สำคัญของการวิเคราะห์ บทบาทขององค์การโลกบาลทั้งสาม โดยการชี้ให้เห็นถึงกลุ่มพลังสังคมที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนให้ไอเอ็มเอฟ ธนาคารโลก และองค์การการค้าโลกมีนโยบายทางเศรษฐกิจมหภาคและการเงินที่เอื้อประโยชน์ให้กับบรรษัทข้ามชาติทั้งหลาย Peet ได้หยิบยกเอาแนวคิดว่าด้วยการครองความเป็นเจ้า (hegemony) ของ Antonio Gramsci ตลอดจนแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องอำนาจมาใช้อธิบาย ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นว่า หากต้องการเข้าใจถึงกลจักรในการขับเคลื่อน องค์การโลกบาลทั้งสาม ผู้อ่านจำเป็นต้องเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ฉันทานุมติแห่งวอชิงตัน” (Washington Consensus) ในฐานะพลังเบื้องหลังที่คอยขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจการเงินโลก หนึ่งในพลังสังคมสำคัญได้แก่ บรรษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ของโลกซึ่งนำโดยกลุ่มธนาคารและนักลงทุนในนิวยอร์ก Peet ขนานนามพลังสังคมเหล่านี้ว่าเป็น “พันธมิตรวอชิงตันและตลาดหุ้นวอลล์สตรีท” (the Washington-Wall Street Alliance) นโยบายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีแนวโน้มของการเอื้อให้แก่กลุ่มธนาคารเหล่านี้ ประโยชน์ ในขณะที่ประเด็นด้านความยากจนหรือการช่วยเหลือสังคมถูกละเลยไป พลวัตที่เกิดขึ้นนี้จึงนำไปสู่แรงต้านที่สำคัญเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมทางสังคมในระดับโลก

งานของ Peet ถือเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของ องค์การโลกบาลภายใต้โครงสร้างของระบบทุนนิยมโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็น

ศูนย์กลาง (Pax Americana) ประเด็นสำคัญที่ผู้แต่งได้หยิบยื่นให้นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือด้านเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศทุกคนได้เห็นคือ องค์การโลกบาลซึ่งเป็นมรดกของระบบเบรตตันวูดส์ ได้ผันการทำหน้าที่จากการเริ่มต้นเป็นองค์การเพื่อการพัฒนาและช่วยเหลือประเทศต่างๆ ไปสู่สถาบันหลักที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจมหภาคเพื่อรองรับอุดมการณ์ตลาดแบบเสรีนิยมใหม่อย่างไรบ้าง ในท้ายที่สุดบทบาทขององค์การโลกบาลทั้งสามที่ดำเนินงานอยู่ภายใต้อุดมการณ์แบบเสรีนิยมใหม่ได้นำไปสู่พลังต่อต้านที่สำคัญตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงการรวมตัวในระดับโลก งานชิ้นนี้จึงมีความน่าสนใจและถือเป็นวรรณกรรมที่นักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นักเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนผู้ที่ศึกษาโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องมืออยู่ในมือ

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

*****

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาและผู้ที่มีสนใจ ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากรและผู้ที่มีสนใจส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทัศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ซึ่งเป็นวารสารราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือนเมษายน สิงหาคม และธันวาคม ของทุกปี และมีข้อกำหนดดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4
  2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ Codia New ขนาด 16 พอยท์
  3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการประกอบด้วย
    - ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
    - บทคัดย่อภาษาไทย ภาษาอังกฤษ
    - โดยเนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และรวมกันต้องไม่เกิน 10 - 25 บรรทัด
- บทนำ
  - เนื้อหา
  - บทสรุป
  - รายการอ้างอิง

4. รูปแบบการนำเสนอบทความวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- โดยเนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

อังกฤษ และรวมกันต้องไม่เกิน 10 - 25 บรรทัด

- บทนำ
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) ดังนี้

ตัวอย่าง. Ronald H. Chicote. *Theories of Comparative Politics: The Search for a Paradigm*. 1981. pp. 218-225.

ครองแก้ว อยู่สุข. *พฤติกรรมองค์กร*. 2542. หน้า 35.

รูปแบบการอ้างอิงดังกล่าวสามารถติดต่อมายัง E-mail : patchara_law@hotmail.com เพื่อให้ทางกองบรรณาธิการจัดส่งไฟล์ข้อมูล วิธีการอ้างอิงบทความสำหรับลงวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมายหรือสามารถดูได้ในเว็บไซต์ของวารสาร

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความนั้น กรุณาส่ง

- ต้นฉบับที่จัดพิมพ์ในกระดาษ A4 จำนวน 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

- แผ่น CD บันทึกข้อมูลหรือส่งไฟล์ข้อมูลมาที่

ไพฑูริย์ นิลประทีป E-mail: patchara_law@hotmail.com

กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและ
แจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/บทความวิจัยทราบ สำหรับ
บทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงใน
วารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

แบบนำส่งบทความ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

1. ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

.....

ภาษาอังกฤษ.....

.....

2. ประเภทบทความ บทความวิจัย บทความวิชาการ
 บทความหนังสือ บทความปริทัศน์

3. ชื่อ-สกุล ผู้เขียนบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

4. สถานที่ติดต่อเจ้าของบทความ (กรุณากรอกให้ชัดเจนด้วยตัวบรรจง)

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด บ้านเลขที่..... หมู่..... ถนน..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... ประเทศ.....

โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร..... E-mail.....

5. บุคคลที่สามารถติดต่อได้/ผู้ประสานงาน.....

โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร..... E-mail.....

6. การรับรองบทความ

- ขอรับรองว่าบทความต้นฉบับนี้ยังไม่เคยได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
- เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

7. ลายมือชื่อเจ้าของบทความร่วมในการยินยอมให้นำส่งบทความ (กรุณาลงลายมือชื่อให้ครบทุกคน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ ตัวบรรจง)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	E-mail

7. เอกสารนำส่ง

- บทความต้นฉบับพร้อมชื่อบทความและเจ้าของบทความ และเจ้าของบทความร่วม (ถ้ามี) จำนวน 3 ชุด
- ซีดีรอมซึ่งบันทึกบทความเรียบร้อยแล้ว จำนวน 1 แผ่น

ขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

( )

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....